

A tartalomról:

Dr. Patai József: Történelmi fordulóponton — Dr. E. M. Zweig (Jeruzsálem): Palesztinai hétköznapiak — Saul Csernichovsky (Tel-Aviv): „A körtörténet“ — Kürti György: Jeruzsálem és Róma (Vers) — S. J. Agnon (Jeruzsálem): Rabbi Kathriel, „a község küldöttje“ — Barát Endre: Zsidó tudós a Vatikánban — Dr. Wolf József: Bizánc eleste és a zsidóság — Fleischer Lipót: A zsidók közoktatásügyi törvényeiről — Sándor Júlia: Asszonyok — Ervin Rose: Prof. Philipp Kaufmann — Widder Salamon: Szokolov 1860—1936 — Feleki Sándor: Napos oldalon (Vers) — P. J.: Beszélgetés a jeruzsálemi egyetem rektorával — Világszemle — Dr. Herskovits Fábián (Róma): David Prato, római főrabbi nyilatkozata a Mult és Jövőnek — Tollhegyről — P. J.: A palesztinai magyar konzulnál — Prof. dr. Klein Sámuel: Palesztina és a diaszpóra — Zsidó humor — Új könyvek — Krónika és szemle — Harminchét illusztráció és két műmelléklet.

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁRSADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT

SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST-WIEN-TEL-AVIV

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 11

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó elején

Telefonszám:
1-199-55

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő, Romániában 900 Lei, Csehszlovákiában 160 Kc, Jugoszláviában 350 Dinár,
Ausztriában 32 Schilling, Németországban 20 Márka, Amerikában 5 Dollár.

RISTORANTE TAUBER

Abbázia egyetlen szigorú orth. kóser ét-
terme. Szobák minden komforttal, teljes
penzióval 25 lírától. Cliring fizetés

TELEFON: 376

Olesón és jól
vásárolhatunk

KLEIN ANTAL

divatárucikkek
nagyáruházában

Király-utca 49 (Szemben a
Nagymező-utcával)

König sütdéje

ארטה כשר

VII., Dob-utca 33.

Telefon: 1-351-86

Készítményei: sütemény, caces, kalács, kétszersült
elismerten a legjobbak. Alkalmi megrendeléseket
a legpontosabban házhoz szállítok.

A MULT ÉS JÖVŐ KLISÉIT

KÖNIG

KLISÉGYÁR

ÉS

BUDAPEST, VII

Wesselényi-u. 54

BAYER

SZÁLLITJA

Tábla- és tükörüveg nagykereskedés

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29

Telefon 1-101-14 *

Ami a szülőköt legjobban érdekli

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

Bekötési táblák

és tartalomjegyzék a Mult és Jövő 1936.
évfolyamához kapható a kiadóhivatalban:

V., Vadász-utca 11. sz.

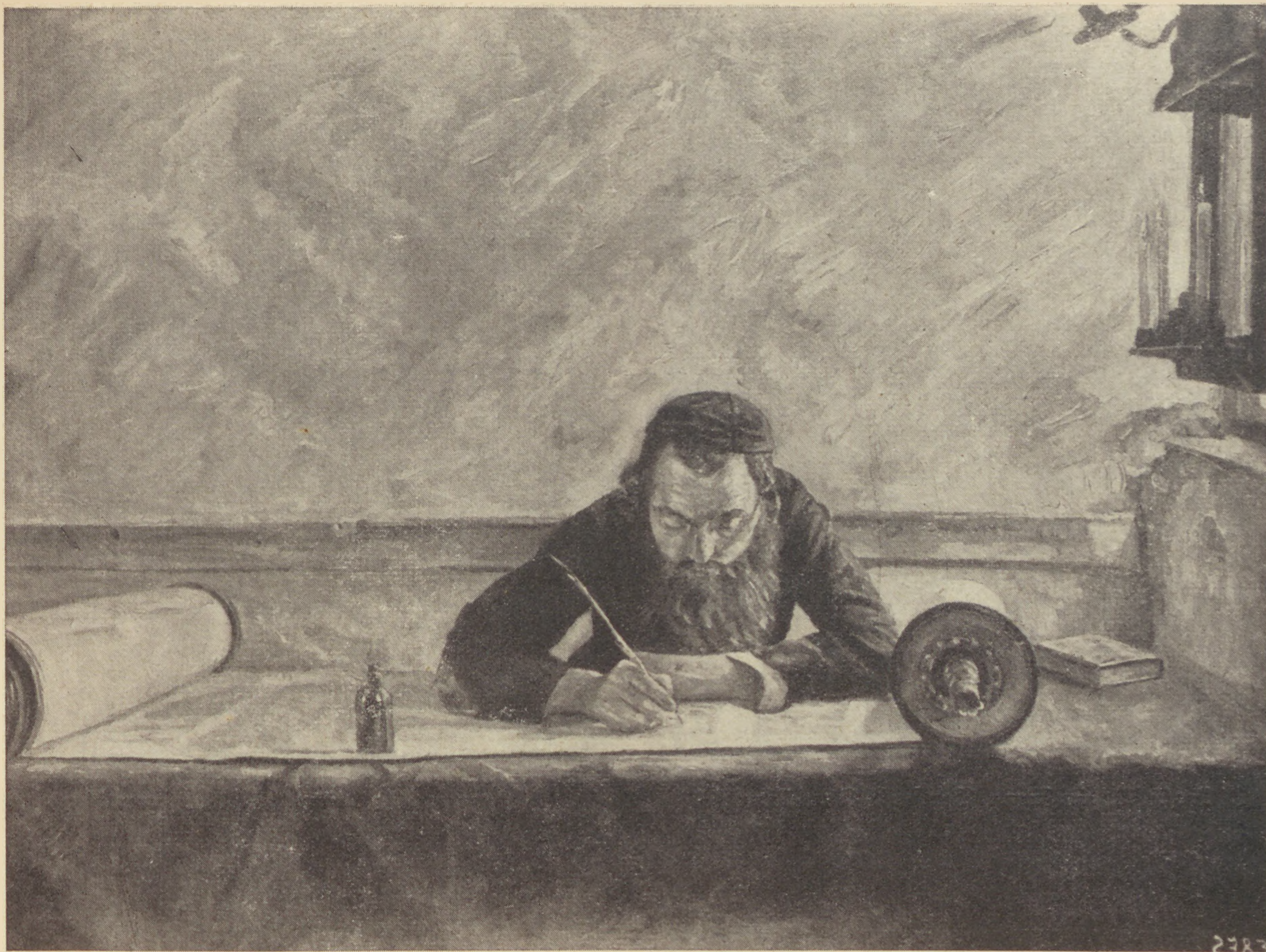
Ára 2.50 pengő

Fűzőt, gumiharisnyát, gumi fűzőt vásároljon bizalommal a Hungária üzleteiben

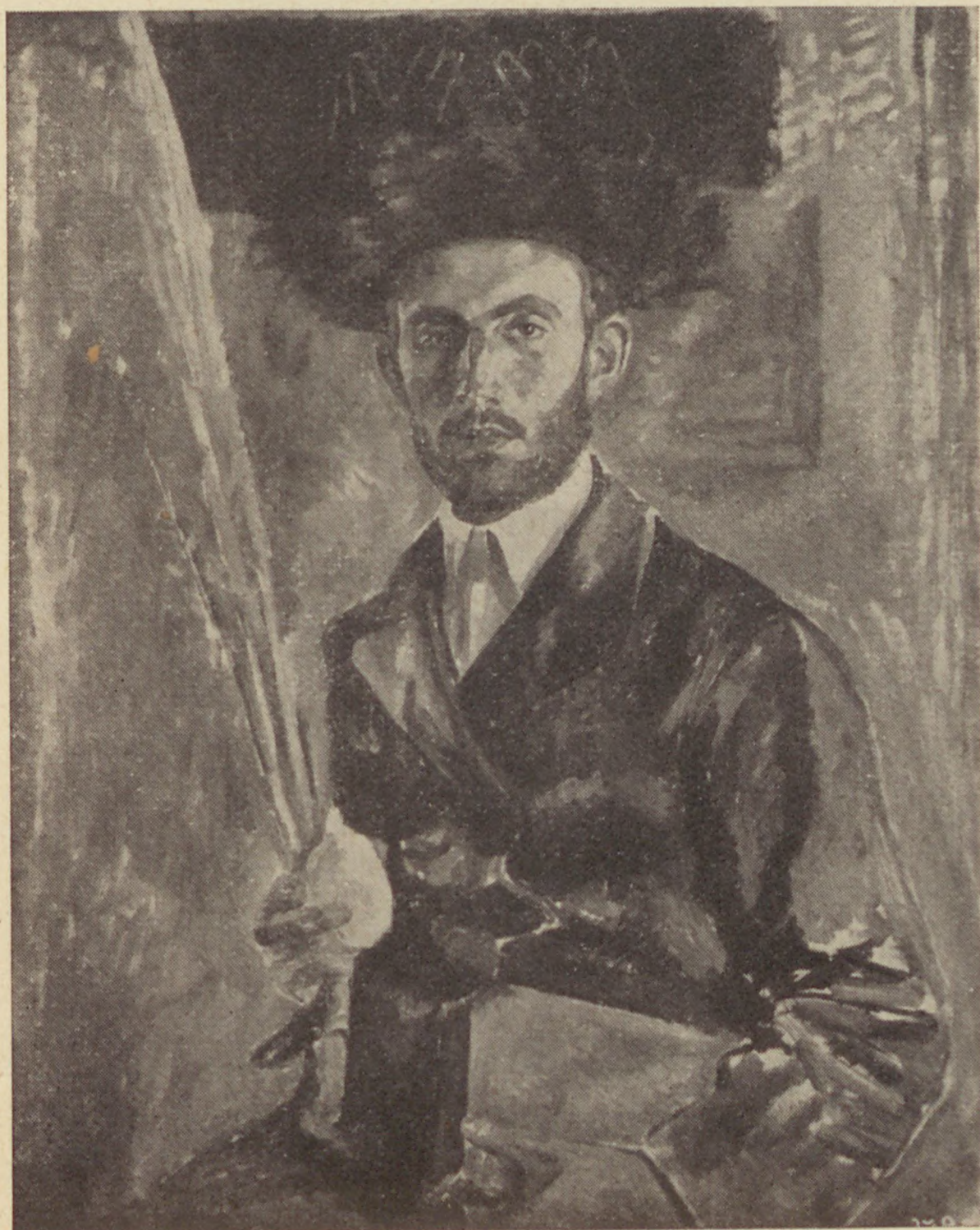
Akácfa-utca 2
Váci-utca 16
Kossuth Lajos-u. 3
Nagymező-utca 16
Üllői-út 40
Alkotás-utca 1/a
Krisztina-tér 3
Ujpest, Árpád-út 67
Kispest, Üllői-út 119

Sirkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos vágányállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: Aut. 1-572-59

Prof. Ph. Kaufmann (London): Tóraíró (A művész londoni kiállítása alkalmából)

Prof. Ph. Kaufmann (London): Szukkoth

Prof. Ph. Kaufmann (London): Jomkipur előtt

A Mult és Jövő 1937 júniusi műmelléklete

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Prof. Ph. Kaufmann (London): Csendélet

Prof. Ph. Kaufmann (London): Temetőkapu

Prof. Ph. Kaufmann (London): A művész felesége

Prof. Ph. Kaufmann (London): A csodarabbik utóda

MULT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR PATAI JÓZSEF * XXVII. ÉVFOLYAM, 1937 JÚNIUS

DR PATAI JÓZSEF: TÖRTÉNELMI FORDULÓPONTON

Jeruzsálem, 1937 június 1.

Nemcsak a palesztinai jisuv, de az egész világ zsidósága úgy érzi, hogy történelmi fordulópont elé érkezett az a nagy mű, amely Izrael népének históriájába egyik legszebb és legheroikusabb fejezetét írta bele. Fordulópontok sokszor csak telítettebb feszültséget, fokozottabb erőfeszítést jelentenek, mely után a haladás tempója változik, gyorsul, vagy lassul, de megmarad az irány: *előre, tovább, minden akadályon át!* Így történt ez mindeddig, valahányszor a Palesztina-építés munkája elé nehézségek tornyosultak. Sőt *válság és válság között szinte minden egyes periódusban megkétszereződött a szentföldi zsidó lakosság száma.* A világháború utolsó korszakában, a Balfour-deklaráció idején alig 50.000 lélek fogadta itt ezt a történelmi dokumentumot és ezeknek is nagyobbik feletlenül és tompán, mert nem élni és alkotni jöttek ide, hanem meghalni és temetkezni az ősi föld szentségében. Az új település megindulása óta minden meg rázkódtatás és hullámlökés csak újabb állomást jelentett az erőgyűjtés és fejlődés útján. És miért kellene éppen most kétkedőnek és kishitűnek lenni, a bizakodás és reménykedés helyett, hogy az immár közel 500.000 lélek, amely Erec Jisraelben gyökeret vert és oly rövid idő alatt oly nagyot alkotott, az újabban fenyegető veszélyt is el fogja hárítani a világ zsidóságának segítségével és a „kanton-krízis” után következő korszakban csakhamar *eléri az első milliót?*

Optimizmus és pesszimizmus az emberilélek kétféle látási szöglete, amely mindenkor viaskodva állt egymással szemben. Miért ne győzhetne most is az az optimizmus, amely az egész történelmen keresztül mint vezérlő csillag világított a zsidó nép viszontagságos útján? „Ki vagy te, hogy félnél ember fiától, aki halandó és teremtménytől, mely tűnik mint a fű?” Vajjon függhet-e Izrael jövő sorsa attól, hogy mit tanácsol, tervel, forral ez vagy az az államférfiú vagy állam-bizottság, akár Berlinben, akár Londonban? Ha csak a „logika” vinné a zsidóság végzetét és nem a Gondviselés hordaná tenyerén, fennmaradhatott-e volna a mai napig? Nem mondjuk-e hittel a magasba emelt ünnepi serleggel kezünkben: „S ez az, ami útsegített minket és atyáinkat, hogy nemcsak egy támadt

ellenünk, hogy megsemmisítsen minket, hanem minden korban és nemzedékben támadnak ellenünk, hogy megsemmisítsenek bennünket és az Úr, áldott legyen, megment minket a kezeikből.”

A zsidó nép megszokta, sőt becázta a szenvedéseket és megedződött a megpróbáltatásokban. Semmi ok a kétségbeesésre, ha mai történelmi újjászületése sem mentes a vajúdások fájdalmaitól. „Vajjon megszületik-e egy nép egy nap alatt?” — kérdezte a hajdani próféta. S vajjon ki volt oly balga azt hinni, hogy máról holnapra, akadály és zökkenő nélkül megvalósul minden álom, csak kívánni kell behúnyt szemmel „nyílj meg, kapu” és bevonulhatunk bandériumos diadallal?!

Kétségtelenül le nem kicsinyelhető gát elé érkezett a Palesztina-építés nagy műve. De az is kétségtelen, hogy ez a gát csak állomást jelent és nem megállást, csak próbatételt és nem tétlenségreítélést, csak feladatot és nem feladást. A Palesztina-építés csodálatos lendülete át fogja ugrani ezt a gátat is!

De könnyelműség volna ezen az állomáson számot nem vetni önmagunkkal: Hogyan is történt? És miért? Igen egyszerűnek látszik odavetni a hetyke állítást: *Az angolok becsapták a zsidókat!* Zsidó államot ígértek és most kicsiny kantont akarnak adni! De vajjon nem fordíthatják-e meg a tételt: *A zsidók becsapták az angolokat!*? Cselekvő hűséget ígértek Cion iránt és a nép túlnyomó része megelégedett szenvedő ábrándozással a Szentföldről. A Balfour-deklaráció történelmi alkalomnyújtás volt, mint Cyrus felhívása a második zsidó állam felépítése előtt. A népszövetségi mandátum, amelyet ötvenkét nemzet írt alá, „a zsidó népnek Palesztinához való kötöttségéből” indul ki. Joggal hihették, hogy a zsidóság számíttatás, kalkulálás és okoskodás helyett meg fogja ragadni az alkalmat ősi földjének és méltóságának visszaszerzésére, a legnagyobb áldozatok árán is. *Abban az időben egész Palesztinát meg lehetett volna szerezni a világ zsidóságának egyetlenegy napi tözsdenyereségéből!* A „konjunktúra” őrjöngésének korszaka volt ez az egész világon és a zsidóság a „prosperity” hullámaiban fürdött mindenütt. A pesti Kazinczy ucai templom előtt reggel-este ragyogó autók parkja várakozott a hí-

vekre. Minden orthodox zsidó saját autóján ment minden hétköznapi mincha-maariv imához, mint a Dohány ucai templom neolog istentiszteletői szombaton és nagy ünnepeken. És valamennyien itt is, ott is könyörögtek az imakönyv héber szövegével Jeruzsálem újjáépítéséért, Cion megváltásáért. De áldozni itt is, ott is csak filléreket voltak hajlandók és ezt is csak „szentföldi nyomorgó hitfelek” javára, saját életük meghosszabbításának áldásáért, tőzsdei csereüzlet gyanánt „túlvilági hossz” reményében. Ezek a hazafiság piros-fehér-zöltsávos köpenyébe burkolóztak, amazok meg a kenetes oltár mögé rejtőztek, hogy ne kelljen résztvenniük népük jövőjének építésében, sőt építési költségeiben sem. És akadt sok vezető egyéniség is, mint a nemrég elhunyt munkácsi rabbi, aki vallásos meggyőződésből hirdette, hogy aki a „tizennyolc áldás” között elmondja az imát: „lássák szemeink, amidőn visszatérsz Cijonba irgalommal” és az *imán kívül cselekedni* is akar ezért valamit, az istentagadó! Egy gyógyfürdőhelyi predikációjában hallottam ezt tőle magam és tisztelettel megkérdeztem: Rabbi, hiszen ugyancsak ama „tizennyolc áldás” között könyörgünk azért is, hogy „gyógyíts meg, Isten, hogy meggyógyuljunk” és mégis jövőnk gyógyfürdőhelyre! — Mire a felelet egyszerűen az volt: „Az egészen más!” ... Persze, hogy más a saját jólétünk és más a nép ügye. Ezerféle módját találták ki, hogy a Történelem intőszavát elhallgattassák vagy elhomályosítsák. Nemcsak a magyar zsidóság körében, hanem más országokban is. „Vajjon nem az erőszak kezével kell-e uralkodni rajtatok?” — hangzott a szózat a Biblia versével. Izrael történetének tragikus szégyene, hogy a német zsidókat nem a *Balfour-deklaráció*, hanem a *Hitler-deklaráció* vitte ki Palesztinába; hogy a lengyel zsidók nagyrészt a „*Grabski-törvények*” terelték arra az útra, amelyre a Harmadik Birodalom zsidóit a „*nürnbergi törvények*” sodorták; hogy az amerikai zsidókat nem a „prosperity” fehér vitorlája, hanem a „fekete napok” vihara hozta át az Óceánon túlról vagyoniuk megmentett roncsaival. Katasztrófák sorozatából épült és gyarapodott Erec Jisrael. Pedig a virágzás idejében oly könnyen oldódhatott volna meg minden kérdés, amely ma ijesztő árnyékként kíséri az építők gigantikus lépteit. Ha elég eszköz állott volna rendelkezésre földvásárlásra! Ha elég pénz lett volna gyors-tempójú telepítésre! Milyen magátólérthetően lehetett volna az akkor még kisszámú palesztinai arab-ságot az ürességtől tátongó, termékeny Transjordániába áttelepíteni!

Mennyi elmulasztott alkalom minden vonalon! Hát teljesítette-e a zsidóság a kötelességét?

Mi lesz az arabokkal? — hangzik most a kérdés mindenfelé. Kétségtelenül súlyos probléma. Míg a zsidóság többsége világszerte szunnyadozott és egyenjogúságról álmodozott, felébredt az arab nemzeti öntudat, melyet lekicsinyelni nem lehet. Új generáció támadt itt is, amely a saját útján akar járni. Az új palesztinai zsidóság adta a példát és a pénzt. Sziklákért aranyat, mocsárért kultúrát... De néhányheti palesztinai tartózkodás meggyőzhet mindenkit arról,

hogy az ellentétek áthidalhatók. És ha nem szítják mesterségesen a gyűlöletet, kialakul egy bizonyos érdekközösség önmagától is. A *narancstermelő arabok és zsidók* közösen keresik a világpiacot és megfelelő árakat. És kialakul bizonyos közös osztályérdek a *munkásság* között is, melynek arab rétege most már szintén magasabb életstandard felé törekszik. És kialakul bizonyos *szakmabeli szolidaritás*. Ugyanazon az országúton, ahol tavaly elül-hátul gépfegyveres osztag kíséretében jártunk, most héber dalt dudoló sofőrünk reflektorjelzést ad a szemközt jövő arab autók és autobuszok sofőrjeinek, akik hálásan homlokukhoz emelt kézzel köszönik meg a figyelmeztetést. A próféta születésének ünnepe van, minden arab kocsis teleaggatva színes szalagokkal és zászlókkal. Emelkedett ünnepi hangulat, tarkítva ifjúarab uszító nemzeti dalokkal. De az arab sofőr barátságosan köszöni zsidó kollegájának a jelzést, melyből megtudta, hogy az úton brit motoros rendőr jegyzi az átszáguldo autók sebességét, lassítani kell tehát, mert a túlhajtásért büntetés jár. Arab-zsidó összefogás az angol ellen...

És talán kialakulhat bizonyos kultúrszolidaritás is, mint valamikor a spanyolországi arab zsidó fénykorszakban. *Steinhardtnak*, a Berlinből Jeruzsálembe került nagy festőművésznek jubileumi estjén együtt voltunk számos előkelő arab intellektuella, akik kitűnően beszélnek héberül, akikkel érdekes diskurzust lehetett folytatni a középkori héber és arab költészet párhuzamairól és a jeruzsálemi Rádióban Bialikról tartott előadásommal kapcsolatban az újhéber nemzeti költészetről is.

Az arab-zsidó ellentét nem olyan szükségszerűség, hogy ne enyhülhetne békés együttműködéssé.

És még könnyebben enyhülhet a mostani angol-zsidó feszültség. Elvégre a jelenlegi kormányzó, a sokat szidott Wauchope generális alatt vándorolt be egyetlen esztendő alatt 62.000 zsidó legálisan, az illegálisokról nem is szólva! És ahogy a brit kormányzat legmagasabb képviselője a koronázási ünnepen megilletődve és tisztelegve hallgatta végig, amint az egész világból összesereglett zsidó szimfonikus zenekar az angol Sargent dirigálásával eljátszotta a *Hatikvah* héber himnusz, nemcsak az öreg Ussiskin szemeiből csalt ki könnyeket, hanem némely fiatalabb és ellenállóbb szemekből is.

Hogy mik az angol szándékok Palesztinában, még nincsen tisztázva. De egy bizonyos, hogy a zsidóságnak az a része, amely a heroikus építést megkezdte, folytatni fogja a munkáját elszántan és törhetetlenül. „*Emelkedj és nőjj, Telaviv kikötője!*” — hangzik most itt mindenfelé. Az új kikötő egyéves születésnapjának dala ez, amely szimboluma lett az egész országépítésnek. Nincs itt csüggedés, nincs itt hátrálás, mindenek ellenére minden emelkedik és nő. És ami a legfőbb, legfontosabb, a szabadság levegőjében egy új, *gerinces generáció* nőtt fel máris, amely mindenképp méltó arra, hogy övé legyen Erec Jisraél...

A zsidó Palesztina jövője fejlődése pedig egyedül attól függ, hányan lesznek a világon zsidók, akik nem tudnak aludni, ha baj van Erec Jisraelben...

DR E. M. ZWEIG (JERUZSÁLEM): PALESZTINAI HÉTKÖZNAPOK

HALHATATLANSÁG ÁRUBAN

Találékony kereskedők elhunyt zsidó nagyságokról nevezik el legkülönbözőbb áruikat, hogy ezzel csábítsák vásárlásra a zsidó közönséget. Herzlnék már régóta kijut a jóból, de most már van *Bialik-zokni*, *Arlosoroff-vaj* és még egész csomó hasonló jelzésű portéka. Nemrégiben a feleségem egy talpiothi üzletben szardiniát akart vásárolni. A kereskedő odanyujt neki egy dobozt, Sokolow nevével és képével a csomagolásán.

— Friss ez? — kérdi.

— Hát persze, — hangzik a felelet — hiszen Sokolow még nem is olyan régen halt meg!

Bölcs vezetőnk, ha ezt a jelenetet látná, szelíden mosolyogna: „Oh, hiúságok hiúsága — még a halhatatlanság is hiúság!”

CAVALLERIA RUSTICANA

Szinte már szállóige lett Palesztinában: Anglia politikája, hogy fenntarthassa saját uralmát az országban, szembeállítja a zsidókat és az arabokat, saját szerveit pedig, a hivatalnokokat és katonákat, hűvös elkülönítéssel távol tartja a „bennszülöttektől”. De a mindennapi élet sodra erősebbnek mutatkozik a politikánál.

A virágzó somroni citruskolóniáig, Chederáig húzódik már Tel-Avivból az új út. Chalucák ülnek az út szélén és mészkövet törnek. — No és? Ez igazán elég megszokott látvány. Igen ám, de a lányok mellett angol harcosok gugognak, fess huszáruniformisban, mindegyikük egy-egy kőrakás előtt és derekasan kopácsolnak ők is. A kísérőzene pedig vidám csevegés tábori angoltól és konyha-héberből összeeszkábált reform-eszperantó nyelven, melyet gyakran tarkít néha-néha — hogy a harmadik hivatalos nyelv se szoruljon háttérbe — egy-egy arab kifejezés. Hogyan is mondja Schiller? „Wenn gute Reden sie begleiten, dann fließt die Arbeit munter fort.” Milyen boldogok szegény fiúk, hogy a garnizon egyhangúságából a jókedvű zsidó-lányokhoz menekülhetnek! Hálájuk kifejezésül végzik a huszárok ezt a lovagi szolgálatot, amely megduplázza az

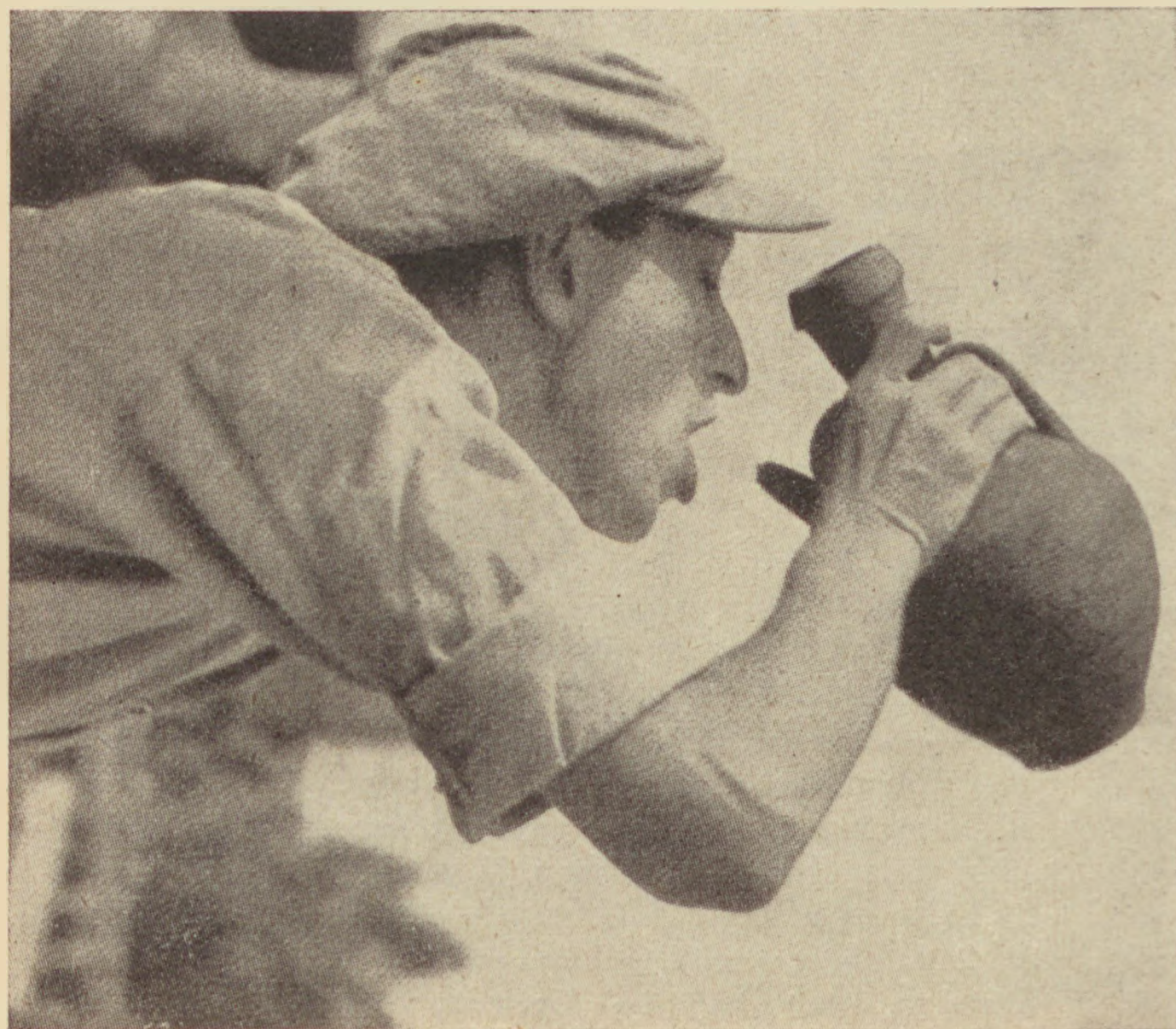
Hóra a víztorony körül egy palesztinai kvucán

„úttörő” kopácsoló szirének akkord-bérét és segít, hogy gyorsabban készüljön el a tengerparthoz vezető fontos út, melyen a chederai termést viszik majd el a kikötőbe.

TÖRTÉNELMI KÖTÖTTSÉG

Azokban a napokban történt ez, amikor hivatalosan az arab sztrájk végét proklamálták, de a terror tovább dühöngött és még nagyon kockázatos dolog volt a jeruzsálemi óvárost meglátogatni, melyet a zsidó lakosság legnagyobb része elhagyott. Én mégis magamra vállaltam, — egy európai barátom kérésének engedve — hogy elvezetem a Kotel Maaravihoz, a Panaszfalhoz. Patakokban zuhogott az eső. Csúszós lépesőkön, zezzugos üres utcákon át igyekeztünk célunk felé. A tér, hol máskor százak szoktak tolongani, üresen ásított felénk. Talán feladták ezt a frontot a zsidók, amelyet pedig 1929-ben olyan hősiiesen védtek?! Mégsem. Ott a sarokban két alak áll: fehérszakállú, öreg rabbi. hosszú kaftánban és egy halottsapadt, könnyesarcú, fiatal szefárd nő. Aldott állapotban utazott ide Micrajimból, hogy itt, a szent városban adjon életet első gyermekének. A rabbi a „Keria” előírásának megfelelően, szimbolikusan megtépi ruháját, emlékezésül „al sever Jerusálajim” — Jeruzsálem pusztulására, aztán mondja csak el az áldást az anyára és arra, akit az anya reszkető reménnyel vár, — Izrael jövődő harcosára.

Évezredek néznek le ránk. Megtámadhatatlanul igaz az a szép mellékmondat, amely a Palesztina-mandátum bevezetésében olvasható: „Elismerve a zsidó nép történelmi kötöttségét Palesztinával...”

A frissítő víz (Palesztinai pillanatfelvétel)

SAUL CSERNICHOVSKY (TEL-AVIV): „A KÖRTÖRTÉNET“

A nagy héber költő, aki nemrég adta ki Telavivban az orvosi héber terminusok hatalmas enciklopédiáját, a háború alatt ezredorvos volt az orosz hadseregben és élményeinek leírásai új világot tártak fel a héber irodalomban.

A „nővérek” különböző csoportokra oszlottak: volt egy Kaufmann-csoport, egy Szergiusz-csoport, stb. De mi orvosok csak két fajtát különböztettünk meg: jó és rossz nővéreket.

Legkevésbé használhatók voltak az orvosnőjelölt nővérek, akár ha már klinikáról kerültek hozzánk, akár ha még odáig sem jutottak el. Ilyen „majdnem-orvosnő” volt Maria Ivanovna Lidina is. Sok hibája volt, előnyei pedig — ilyesmivel egyáltalában nem rendelkezett. Se nem nővér, se nem orvos, se nem hideg, se nem meleg. Alacsonytermetű volt és fekete, de feketesége háttérbe szorította összes bájait. Nagy, szarúkeretes, kerck szemüveget hordott (akkoriban kezdett ez divatba jönni), alatta pedig valódi bagolyszemeket. Orra olyan kicsi és hegyes volt, hogy alig tudta szemüvegét ráakasztani.

„A jó asszony mindenhez ért” és ebben az esetben is igaznak bizonyultak a közmondás szavai.

A főorvos, Nikoláj apát, egy alkalommal a következő kedves szavakkal fordult hozzá:

— Menjen, azaz utazzon el, amikor csak akar... akár csak egy félórára, nem muszáj az egész napra... használni fog egészségének... nem jó egész nap a kórházban ülni. Friss levegőt is kell néha szívni. A püspöki palotában tulajdonképpen nem lesz semmi tennivalója... Egészséges emberek vannak ott, egész nap heverésznek és esznek és isznak. Maga meg ezalatt sétálgathat a püspök kertjében. Igen, a kertben... Nincs ott kert? Nem helyes. Kellene, hogy legyen. Nem is értem. Nem is értem. A püspöknek ne lenne kertje? De azért mégis csak friss levegőt fog ott szívni. Aztán tudja, a végén majd megkapja fáradsága jutalmát... No nem pénzre gondolok itt. Érti?... Nézzon ki oda egyszer-kétszer egy héten...

Mikor a háború kitört és igen gyakran hangoztatták a „hazaszeretet” szót, a püspök sem tehetett, hogy csak szépen prédikáljon és ne tegyen semmit. A környék nemesinek vezére birtokán hadikórházat állított fel, a kerületben élő gazdag és tekintélyes emberek is mind megtették, ami tőlük tellett. Ámbár a püspök is jelentékeny összeget fizetett a „vallási alapítványok által fenntartott kórházak” pénztárába, minderről azonban csak nyugtái voltak, ezeket pedig nem lehetett megmutatni az egész világnak. A hívőknek meg példát kell mutatni. Mitévő legyen? Elhatározta: a püspöki lakot átalakítja valami üdülőtelepfélévé. Mivel a háza is kicsi volt és anyagi eszközeiből sem futotta volna orvosra, nővérré, szolgára, a ház bejárata mellett fekvő két szobába tíz ágyat állított be és hogy megtakarítsa az orvosok és orvosnők költségét, olyan „lábbadozó betegek” számára rendezte be üdülőtelepét, akiknek csak nyugalomra és jó kosztra volt szükségük.

De mert minden eshetőségre számítani kell, a kerület egyik kolostorából két apácát rendelt oda, két jószívű és derűsképű öregasszonyt a betegek ápolására.

Mindez azonban nem elég. Végül mégis csak kell orvos, aki felügyel az üdülőtelepre. Az orvos meg honoráriumot kér munkájáért. Mit lehessen tenni? Eszébe jutott a püspöknek: Minek van a városban egy vallási alapítványokból fenntartott kórház? Hiszen ennek a főorvosa is pap.

Beszélni kell vele. Pénzt nem fog elfogadni, van elég rendes fizetése. Ebbeli munkájáért is megérdemli azonban, hogy kitüntetésre terjesszék a Szent Szinódus elé. Az apát meg szereti az érdemjeleket. Még hozzá nagyon.

Nikoláj apát valóban nem utasíthatta vissza Ő Eminenciája kérését és igennel válaszolt neki.

De nemcsak igent mondott, hanem — az első héten — el is ment az üdülőtelepre.

A püspök betegek nem szorultak semmiféle orvosra. Egész nap csak feküdtek, aludtak, sétáltak, ettek, ittak és cigarettáztak és napról-napra egészségesebbek lettek.

Ami kezelésre meg szüksége volt, az futotta az öreg apácák orvosi tudásából is. A terem közepén egy asztalka állott, azon egy üveg jódt, egy tégely cinkkenőcs, egy nagy üveg ricinusolaj és két doboz kinin. Tehát minden a legnagyobb rendben folyt.

Néha azonban a Sátán mégis beleavatkozik a dolgokba. Egyszer egy új beteget hoztak — valami elnézés történet, — komoly beteget, akinek kezén hatalmas sebtátongott.

Mit csináltak a jó apácák, akik már oly régóta vágyódtak arra az alkalomra, amikor igazi nővéri munkát végezhetnek? Megkenték jól a csontig hatoló mély sebet cinkkenőccsel, jól betapasztották és bepólyázták. Ez reggel történt — a mise után — estére felszállt a beteg láza, sóhajtozni, nyögni kezdett, fájdalma fokozódott, egész éjjel nem aludt és társait sem hagyta aludni, az öregasszonyok sem tudtak aludni és nagyon meg voltak ijedve. Reggel — mise után — telefonon üzentek Nikoláj apátért: súlyos beteg van a házban, talán jó lesz, ha beszállítják a kórházba.

— Azok a jámbor, ájtatos vén apácák — mondta az apát — egy egész tégely kenőcsöt, 30 gramnyit kentek a sebre, mégis csak vigyázni kell rájuk és el kell menni hozzájuk néha-néha.

Nikoláj apát szerette az érdemjeleket és nem volt rest befolyásos embereknel utánajárni értük. De akkor már lusta volt, hogy a püspök üdülőtelepére ki-kilátogasson.

Mária nővér hunyorgatott a szemeivel és engedelmeskedett az apátnak. Minden este elment az üdülőtelepre. Először hetenkint csak kétszer, aztán minden második nap. Erre az apát kérte meg. Észre sem vette később, hogy mindennap ellátogat a telepre.

Egy haj volt azonban. Minden betegről, amíg csak meg nem érkezik a katonai bizottság, „körtörténetet” kell írni. A szerencsétlen orvoskisasszonynak kórházbeli munkáján kívül még húsz beteg körtörténetét kell feljegyeznie. Hiszen nincs ebben semmi különös, meg kell tanulnia, végtére orvosnő lesz egy-két év múlva. De egyszerre húsz körtörténet. „Kicsit több a kelleténél.”

— Ó, doktor úr — önti ki fájdalmát a nővér a rendelőorvos előtt — húsz körtörténet! Húsz! Nem kicsi dolog! És én már olyan fáradt vagyok. De, kedves doktor úr, oktasson ki, nagyon kérem, egyáltalában, hogy írnak ilyen körtörténeteket...?

— Kedves nővér — magyarázza az orvos, — nem olyan nehéz munka az. Aztán meg itt csak sebesültekről van szó. Mi változás lehet egy beteg állapotában tegnaptól mára, ha minden rendben folyik tovább? Csak a legelső bejegyzés elkészítése komoly feladat. A status praesens leírása. A többi megy mint a karikacsapás. Azt írja az ember: X napon a beteg ilyen és ilyen... két nap múlva: „idem”, vagyis „ugyanaz”, a következő két nap múlva: a seb gyógyul; két nap múlva „idem”, ugyanaz, két nap múlva megint

„idem“, két nappal később: a seb gyógyul, utána „idem“ és újra előlről kezdődik az egész.

— Így írnak körtörténetet?

— Így is, meg máskép is, de így is lehet.

— Nagyon, nagyon köszönöm, kedves doktor úr, igazán megmentett.

Elmult néhány hét.

Értesítés jött a „szent üdülőtelepre“: jön a katonai bizottság. Holnap este 6 órakor. A püspöki lakban nem tudták, mit csináljanak előbb. Rögtön telefonáltak Nikoláj apátnak. Ez meg mingyárt üzent a rendelőorvosért:

— Kedves barátom, legyen szíves, utazzék ki a „szent üdülőtelepre“. Már befogattam a lovakat. Tegye meg nekem, kedves kolléga.

— De minek? — kérdezte az orvos, aki mindig bizalmatlan volt az apáttal szemben.

— Hogy bemutassa a betegeket a bizottságnak.

— Hiszen nem is ismerem őket! És Mária nővér...

— De hova gondol? Egy nővér mutassa be a betegeket. Ez nem szokás. Nem is illik.

— Akkor talán ön, apát...?

— Én, én nem mehetek. Több okból...

— Jó, utazom.

A két „jámbor és ájtatos“ apáca nagyon megijedt a bizottságtól és remegő tisztelettel nyújtották át az orvosnak a körtörténeteket tartalmazó iratsomót.

Mindent rendben talált.

1914, szeptember... nap...

Két nap múlva... idem.

Két nap múlva... idem.

Két nap múlva... a beteg jól érzi magát.

Két nap múlva... idem.

Két nap múlva... idem.

De nini, még folytatása is van! Csodálatos!

Október... nap... „idem“.

Két nap múlva „idem“.

Két nap múlva „idem“.

November... a beteg...

És újra... idem.

December... idem.

Ördög és pokol! Hogy lehetséges ez? Hiszen még csak októberben vagyunk... Az a buta nővér! Jó előre elkészítette a beteg körleírását... Egészen az év végéig. Ezt a korlátozott! Előre megcsinálta. Nem lehet megmutatni a bizottságnak. Botrány!

Az öreg nénik, a jószívű apácák megszeppentek, amikor meglátták a dühöngő orvost. Az egész házban nem volt egy üres minta sem — még néhány perc és megérkezik a bizottság.

— Hol a telefon?

— Kérem a Szeráfim-kórházat!

— Gyorsan az apátot a telefonhoz. Küldjön ide lóhalálában húsz üres körtörténetmintát és húsz pótívet. Mi? A kocsis nincs otthon. Bánom is én. Rohanjon Szergej, repüljön, tőlem akár egy lábon is fusson ide. Ahogy csak bírja. Majd aztán elmondom. Az összes körtörténetek hasznavehetetlenek. Mária nővérnek mondja meg, hogy nála butább nő nincs a világon. Majd ha visszajövök, bebizonyítom.

Elmúlik húsz perc. Az orvos leül, az óráját kirakja az asztalra, ül, izzad és ír, fülei a ház kapujára figyelnek, ül, izzad és jegyez:

— A hónap... napja... „idem“.

Két nap múlva... „idem“.

Két nap múlva... „idem“.

Hozzátesz még két napot és odairja: „idem“.

Istentisztelet a Haifa melletti „Kibuc Rodkes“ mizráchi telep-barakjában

KÜRTI GYÖRGY: JERUZSÁLEM ÉS RÓMA

Egy régi-régi prédikációban
Hallottam ezt a biblikus mesét.
Mint örökmécses a templomhajóban
A zsidó szív jóságát hinti szét.

A párás, füledt, forró éjszakában
Tombol, kacag és forr a márványkastély
A prokonzul kezében ónpohár van.

Körötte hangos, részeg bacchanál.
S nevetve, ittasan, rekedten
A prokonzul Horáciust citál:

„Ejh, ne kutasd, hisz tudni tilos,
Mi lesz, mit a sorsunk végzete hoz,

Légy bölcs, iddogálj, a remény fonalát
Hosszúra ne szódd,
A drága időt
Balgán hajh, el ne fecseged.
Élvezd ki a mát,
Élvezd, amit ád
S a jövőbe ne higgy, ha kecsegtet.“

— Sextus? ... Te vagy ... Na már
megint mi az? ...
— Uram, megint a rongyosok hada
— Mit akar az a sok éhes pimasz?

— A maradék falatért esdekel ...
A konyháról kiadhatom nekik?
— Soha! Mind ott rakásra vesszen el.

A csapzott, csöndes, csalódott csapat
Keserű, halk kórusban felmorajlik:
— „Gyerünk Simonhoz! ... Ha van
neki — ad.“

— Simon? Ki az a két kézzel adó,
Jótevény Krózus, akit emlegetnek?
— Uram, Simon csak egyszerű zsidó.

— Mi? Egy zsidó? ... Hát hozzátok
elém,
Akarom látni és szóm lesz veled!
Künn csupa árnyék és benn csupa fény.

— „Csatlósaid rámtörtek; itt vagyok
Hívtál uram és hívásod parancs“ —
Így mondta nekem hetyke hadnagyod.

— Ne félj, Simon ... Csak pár szóm
van veled!
Hallom, koldushad főistápjá vagy!
Mit dédelgeted — ezt a szemetet?

Mért osztogatod könnyű kézzel el,
Bolond zsidó, miből magadnak sincs sok
Aki szegény, semmit sem érdemel!

Van, aki koplal, van, ki tékozol,
Az istenek rendelték ezt el így,
S az Ég dolgába mért avatkozol?

— Nem úgy, uram — az ősz zsidó felel
— Ha testvérünkre csapást mért az Úr,
Embertestvérként ott segíteni kell.

— Eredj, bolond! Bibendum, cimborák!
A sorsunkat bízzuk az istenekre,
Mi csak igyuk Talernum színborát!

Piros a mámor és piros az ég,
Mikor porosan egy alak beront:
— Menekülj ... mindjárt ... Elfognak
ma még ...

— Rómából jöttem, testvéred üzent ...
Cézárnál téged valaki beárult ...
Halálra ítelt ... s meg semmi se ment

Dr. Herzog, Palesztina új
országos főrabbi

A prokonzul dadog halott fehéren:
— Nincs bűnöm ... Az csak rágalom
lehet.
Ki fog derülni ... Cézár tévedett.

— Mindegy, most mégis halálra keres.
Rejtőzz, osonj ... Reggelre itt az írás.
S igazságot a holtnak — mi szerezh?

A prokonzul csak tántorogva áll ott.
Az ónpohárral reszket a keze:
— Majd elrejtetek, úgy-e jóbarátok?
Szétnéz. Körötte nincs már senkise.

Piros az ég, de már a mámor sápadt,
Biborszegélyű tógáját letépve
A prokonzul csak rőjja az utcákat:

Piros az ég, a felhők széle véres.
Halált kiált a friss hajnali csönd.
Ártatlan vagyok, oh, de most mit ér ez?
A Cézár messze s ítélete dönt.“

A nagy folyó homályos tükre ring
A prokonzul lent tántorog a parton:
— „A halál szólít és az élet int.“

— Simon, te vagy? ... De én most hol
vagyok?
— Nálam, uram, pedig már vár a
kastély
S lesi parancsod három hadnagyod!

De mondd, mi történt? Halálos ítélet ...
Magányos bolygás ... Hitvány
cimborák ...
Hajnal a parton... Már eszmélek: élek!

— Ott letelek meg ájultan, uram,
Hajnalban, mikor a folyóra mentem.
Dereglyémet dajkálta a folyam
És kürt szó tört fel a hajnali csendben.

A piacon összeszaladt a nép:
— „Mi az? ... Rómából ... hírnök ...
és ítélet?
A prokonzulra pallos? Az derék!“
S én — a sajkámra rejtettelek téged.

Dühvel kerestek: — „Megszökött a gaz!“
A csónak alján lázasan dadogtál:
— „Nincs bűnöm, cézár, tévedsz, nem
igaz!“

A lázálmok le semmit sem tagadtak.
Sok kusza szóban feltártad magad.
Én hittem a lázas, tagolt szavaknak,
S ódon házamban ápolgattalak.

Déltájt ma újra összegyűlt a nép.
Cézár üzent: „Rágalmazódra pallos!
Hatalom és rang újra a tiéd!“

És ekkor uram — elárultalak.
Elárultam, hogy nálam rejtezel
S most küszöbömön vár a szolgálhad.
Felettünk újból te ítélsz.

A prokonzul most bágyadtan felállt,
S a csöndbe halkán hullt a hálászó:
— „Az életem ma új utat talált,
S azt te mutattad meg, te bölcs zsidó!“

Nem mondom majd többé lerészegedve:
Élvezd ki a mát, élvezd, amit ád,
S hogy sorsunkat bízzuk az istenekre,
Mi meg csak igyuk Talernum borát.

Az üldözött, magányos, nincstelen
Istápolást és szívet érdemel.
„Ha testvérünkre csapást mér az Úr,
Embertestvérként ott segíteni kell.“

És szól Simon ... komoly, halk, mint
az éjféli:
— „Nagy utat tettél, kegyelmes uram:
Jeruzsálem Rómától messze van,
S te Rómából — Jeruzsálembe értél.“

*Máramarosi nyomortípusok
Typen aus Maramarosch*

S. J. AGNON (JERUZSÁLEM): RABBI KATHRIEL, „A KÖZSÉG KÜLDÖTTJE“

I.

Rabbi Kathriel a jeruzsálemi chászid gyülekezet imáinak tolmácsolója volt az Úr színe előtt. Kevesen voltak ezek a chászidok, akik lemondtak minden saját igényükről, hogy annál buzgóbban emeljék az Úr dicsőségét. Egész nap csak a Tanban búvárkodtak, a Törvényeket és Történeteket tanulmányozták, elmerültek a Tóra és a Kabala titkai-ban. Minden napnak minden órájában hirdették jóságát és igazságosságát az Örökkévalónak — áldassék az Ő Neve. Minden tettükkel, minden gondolatukkal és egész testükkel csak az Ő nagy nevét akarták megszentelni — és nagy volt a fájdalmuk, amiért meggyalázzák az Ő szentségét a népek között s hogy elvétetett Izraeltől Izrael becsülete. És szívük minden csepp vérével vágyakoztak az után a nap után, amikor feltámad ismét Jeruzsálem régi pompája, amikor felépül a Szentély és Izrael száműzöttei visszatérnek Izrael országába. Akkor visszatér az Úr Sechinája is Cionba, mert amíg Izrael a népek között bolyong, idegen nemzetek uralkodnak rajta, leigázzák és megszegyenítik, addig a Sechina is együtt bolyong, tűr és szenved Izrael népével. Ezért zokognak a chászidok, sírnak szívük minden keserűségével az Áldott színe előtt, hogy könnyörüljön meg végre kiválasztott népén, pásztorbotja nyáján, Ábrahám magzatán, mert csak Izrael megváltása után ragyoghat fel ismét a Sechina fénye.

Rabbi Kathriel pedig becsületes, Istenfélő ember volt, az Úr útjain járt, szerette a békét és háza mentes volt a bűntől. Ismerte az ima titkait és áhitatát, Istennek tetszően szárnyalt a hangja és teste épp oly hibátlan és mocsoktalan volt, mint a lelke, — így tehát chászid testvérei méltónak találták arra, hogy ő olvassa fel a Törvényt. Néhány év elteltével pedig megválasztották kántornak, hogy ő tolmácsolja imáikat az Úr előtt. És ettől a naptól kezdve Rabbi Kathriel minden éjfélkor felkelt, elment a fürdőbe, alámerült, aztán pedig ment, vette a kulcsot, kinyitotta az imaházat, leült a földre és így osztozott a Jeruzsálemért gyászolók fájdalmában, míg csak egybe nem gyűltek az imád-

kozók. Ekkor felkelt Rabbi Kathriel, kiegyenesítette ruháját, magára terítette taliszát, felvette teflinjét és így állt a frigyszekrény elé, tisztán és bűnös gondolatok nélkül, mint aki áldozati kenyeret akar az Úr színe elé helyezni: Izrael imáját. És megállott a frigyszekrény előtt, alázattal és tisztelettel, mintha az Örökkévaló egész dicsősége ott lakozna a négyrőfnyi deszkák között és dalolni kezdett kellemes hangon és hangjában zengett Izrael minden imája, öröme és panasza. Minden nap és minden imánál, hétköznapon és szombaton, ünnepkor és félünnepeken, Újévkor és Engesztelőnapkor, Újhold-napon és böjtkor, Chanukakor és Purimkor, minden imát a hozzá illő dallammal énekelt és a hozzá illő áhitattal, mert a világ teremtése óta nem volt és soha nem is lesz két egymáshoz teljesen hasonló ima. Hogyan is lehetne, amikor minden nap új teremtmények jönnek a világra, amikor minden nap új bimbók pattannak, új csatornák nyílnak, új folyamatok áradnak — és másnapra nem marad belőlük csak halvány emlék. Hogyan is lehetne két ima hasonló? Ujjongó, örömteli hangon énekelt az egyik imát, csordultig tele volt örömmel a szíve, hogy Istent dicsérheti, szomorú dallammal szállt ajkáról a másik, az értéktelenségét, gyengeségét ismerő ember panasza visszhangzott imájában. Hol lassan, tagolva mondta az áldásokat, hogy minél tovább időzzön ajkain az Úr dicsérete, hol pedig gyorsan szökelte az imája, mintha sietne, hogy minél előbb a Királyok Királya elé helyezhesse értékes ajándékát. És királyi drágaköveknél értékesebb volt minden hang, amely Rabbi Kathriel áhitatos ajkairól tört fel az Úr trónusa felé.

II.

Míg Izrael népe teljesítette az Úr akaratát, az irgalom útjain járt, áldás bősége hullott alá az egek magasából, az emberek szeretettel, örömmel s jószággal telve egymás iránt, — mindaddig senki sem volt Erec Jisraelben, aki szükségét szenvedett volna, mert a Gáluthból elküldték ajándékai-

kat Erec Jisraelben élő testvéreiknek. De mikor a Gálutban is kiapadtak a megélhetés forrásai, elmaradtak az ajándékok, mert nem tudták, hogy ami megmaradt, azt is Erec Jisrael érdemében maradt nekik és minden irgalom abból a göröngyből száll feléjük, melyet testvéreik kiválasztottak maguknak Izrael földjéből. Rabbi Kathriel családja megélhetés nélkül maradt, olyannyira, hogy egy idő múlva nem volt már a házban egy darab száraz kenyér sem. És mikor odáig jutottak, hogy egy darab szentjánoskenyérhéjának is már hiján voltak, fiai és lányai hangosan sírtak az éhségtől. És Rabbi Kathriel felesége ekkor így szólt férjéhez: „Férfjem, Kathriel, nem bírjuk már elviselni a szükségét, imádkozz értünk, hogy meg ne haljunk az éhségtől.“ És Rabbi Kathriel szíve megesett feleségén és elhatározta, hogy imádkozni fog a megélhetésért, holott még soha imájában nem kért semmit önmagának. Most azonban feltette magában, hogy Újév estéjén ebben a zsoltárban „Az Örökkévaló a föld és minden, ami rajta van“, könyörögni fog a saját megélhetéséért is, mert ez a zsoltár a legalkalmasabb erre.

III.

Mikor elérkezett Újév előestéje, Rabbi Kathriel tiszta, hófehér vászonköntöst öltött magára és odaállt a frigyszekrény elé, hogy elmondja imáját a Szent és Hatalmas előtt és felsekentse testvéreinek szívét, hogy szeressék és féljék az Urat, áldassék a Neve.

És mikor elérkezett a zsoltárhoz „Az Örökkévaló a

L. Pilichowsky (London): Áhitat

föld és minden, ami benne van“, sokan voltak a községben, akik saját megélhetésükért és boldogulásukért könyörögtek, és Rabbi Kathriel is imádkozni akart családja szükségleteiért. De az Örökkévaló, áldassék Neve, olyan imában akarta kedvét lelteni, mely tiszta és melyet nem ront meg az önmagáért való aggodás.

És mikor Rabbi Kathriel énekelni kezdett: „Az Örökkévaló a föld és minden, ami benne van“, elfelejtette összes bajait és szívének minden áhítatával csak az Urat dicsérte.

És kettősen szól az Írás: „Ki mehet fel Isten hegyére?“ és „Ki állhat meg szentségének helyén?“ Ugyanazt jelenti-e a felmenetel és a megállás? És így felelnek bölcseink: Nem, mert még ha fel is jutott valaki, félennie kell, hátha nem tud a csúcson megállani, hátha elbukik. Így történt ez Rabbi Kathriellel is. Hiába dicsérte minden áhítatával az Áldottat, az ima végeztével megint csak rászakadtak a gondok, eszébe jutott szükölködő házanépe és elhatározta, hogy Újév második estéjén mégis imádkozni fog a megélhetésért.

IV.

És Rabbi Kathriel kiűzött szívéből minden szomorúságot, hazament, megáldotta feleségét és gyermekeit. „Jó évet írjanak be és pecsételjenek meg számotokra“, aztán kiddust csinált, megvacsorázott, elmondta az asztali áldást, átvett négy fejezetet az Újév traktusából, megfelelően az Úr négybetűs nevének, majd elimádkozta a Halljad Izraelt és lefeküdt.

És álmot látott Rabbi Kathriel. Imaházakat látott és templomokat, melyeket zsúfolásig töltött meg Izrael népe. Ott áll Izrael népe, imádkozik és imája felszáll a magasba, felszáll és keresztülhatol az első égen és emelkedik egyre tovább a hetedik égi és áttöri a hetedik eget is és szárnyal egyre tovább, mindig feljebb, egészen az Úr trónusa elé. Dicsőségének trónusán ül a Szent, áldassék Neve, szolgáló angyalok lebegnek körülötte és dalt akarnak énekelni neki. De így szól a Szent, áldassék Neve: Csendesedjetek, angyalok, csendesedjetek Ofanok, és figyeljetek Szeráfok. amíg végig nem hallgattam fiamnak, Izraelnek énekét és zsolozsmáit.

És az angyalok tűzbe burkolódnak és szent tűzben tisztítják magukat, míg csak hétszeresen szentek nem lesznek, aztán felröppennek és villámok tűzében fürödnek és rettegve, remegve, tisztaságban és szentségben állják körül az Úr trónusát, hogy meghallgassák Izrael imáit. És minden angyal fején fénysugarakból font tizezerszer százezer korona van koszorúba kötve. Ők pedig leveszik homlokukról a koronákat és az imák minden szavára egy-egy koronát helyeznek és így bocsátják őket az Úr színe elé. És a Szent, áldassék Neve, felemeli őket és fejére helyezi.

És amint Rabbi Kathriel figyelte Izrael imáit, melyek oly kedvesek a Szentnek, áldassék Neve, az imák dalai között meghallotta saját hangját is, amint énekel: „Az Örökkévaló a föld és minden, ami benne van...“

V.

És történt másnap, amikor Rabbi Kathriel elérkezett ahhoz az imához, eszébe jutott minden, amit álmában látott szeme és hallott füle. Ekkor odalépett a Frigyláda-hoz, kitárta ajtaját és elénekelt az imát rettegve és remegve, tisztasággal és szentséggel, félelemmel és alázattal, dallal és édességgel, mint előző este dalolódott odafenn és tudta, hogy imája az Úr trónusa elé száll. S ámbár sem feleségének, sem gyermekeinek fájdalma nem távozott el előle, mégsem irányult gondolata a megélhetésre.

Ez az ereje azoknak, akik igazán szeretik az Urat: legyőzik saját fájdalmukat is a Sechina tisztelete kedvéért.

Héberből fordította: Patai Gusztáv

BARÁT ENDRE: ZSIDÓ TUDÓS A VATIKÁNBAN

— Beszélgetés Umberto Cassuto római egyetemi tanárral, a vatikáni héber kéziratgyűjtemény igazgatójával —

Az újkori Róma legimpozánsabb épületei közé tartoznak azok a hatalmas, modern paloták, melyek együttesen az *Egyetemi Város* nevét viselik. Minden tudományágnak megvan itt a maga épülete, megannyi monumentális temploma a tudománynak.

Ezekben a palotákban rengeteg zsidó diák tanul, kik máshitű kollégáikkal együtt szomjasan szívják magukba a tudás igéjét hirdető egyetemi tanárok szavait.

Az olasz zsidóság büszke lehet arra, hogy számos egyetemi katedrán helyet foglalnak *olasz zsidó tudósok is*.

Így többek között *Ricárdo Bacci*, a legnagyobb olasz statisztikus, — aki egyébként a római hitközség előljáró-sági tagja, fia, *Roberto Bacci*, aki 28 éves korában már nyilvános rendes egyetemi tanár, *Guido Tedesci*, a híres jogtudós, *Giorgio del Vecchio*, a római egyetem volt világhírű rektora, jelenleg a jogi fakultás dékánja, aki úgyszólván egymaga szerkesztette meg a fasiszta jogrendszert.

E sorok írója római tartózkodása alatt alkalmat talált arra, hogy e díszes névsor egyik leghíresebbjével, *Umberto Cassutóval* beszélgetést folytasson.

Cassuto azelőtt a firenzei egyetem héber nyelv és irodalom tanára volt, majd meghívták a római egyetem héber tanszékére, azonkívül a *vatikáni héber kéziratgyűjtemény rendezését is rábízta a pápa*.

Cassuto azonkívül a római Rabbiszemináriumban is tanít. Itt találunk rá.

Szuggesztív megjelenésű, ötvenkét éves, alacsony termetű férfi. A szemében mintha a kutatás örök fénye csillámolnék meg, vonásain előmlik a tudós elmélyülő hite. Mintha rá lenne írva a világgal való különös kiegyezés, mely azt mondja: csak rohanjatok, száguldjatok, törtessetek, csak perdüljön a glóbus kataklizmás örületében, — én meghúzódok az Írás nyugodalmas mécsese mellett.

Halkszavú, barátságos ember Cassuto dr. — s ha beszélgetés közben olykor idegeskedve órájára pillant, ez csak azért történik, mert hallatlanul pontos és lelkiismeretes ember, aki nem akarja lekésni a tanításra kitűzött óráját.

— Egész nap dolgozom — mondja. — Csak így tudok eleget tenni azoknak a sok kötelezettségeimnek. Néha-néha úgy érzem, jól esnék megpihenni, letenni a tollat és a szemüveget, de azután hamarosan ismét, mintegy boldog révületben vetem magamat a munkába.

Most a vatikáni könyvtár héber kéziratgyűjteményére terelődik a szó. Jelenleg éppen az új katalógust készíti.

— Aránylag kevés, *mindössze 700 kézírata van* a vatikáni könyvtárnak, de ez a *gyűjtemény mégis nagyjelentőségű*. Körülményes utakon került a Vatikánba ez a héber kéziratgyűjtemény. *Elija Kapsali* gyűjtötte egybe, a XVI. század elején. Ez a tudós a *candia*i hitközség elnöke volt, *Kréta* szigetén. 1548-ban háború tört ki és ő elvesztette vagyonát. Könyvtárát kénytelen volt eladni. Egy keresztény könyvgyűjtő vette meg, majd ez eladta a *Fuggeroknak*, kik a *heidelbergi palatinusnak* adták. 1622-ben került ajándék formájában *XIV. Gergely pápához*.

A rabbiszemináriumból beszél később, lelkesen, szinte gyöngéden.

Megtudjuk, hogy összesen 3 rabbiképző van Olaszországban: a *rhodosi* szeminárium, ezt az állam tartja el, főleg külföldiek, törökországiak tanulnak benne, azután a *livornói*, mely jobbára kabbalisztikus jellegű — és a *római*, mely több mint 100 éves és annak idején *Sámuel Dávid Luzatto* alapította, eredetileg Milánóban, azután tették át Rómába, majd Firenzébe és végül ismét Rómába.

— A magyar zsidóság nagyjai közül ismer-e valakit professzor úr? — kérdezzük.

— Boldogult *Blau Lajossal* többször találkoztam, ismerem a munkáit: egy nagy ember nagy művei. Ismerem a pesti vezető főrabbit, *Hevesi Simont* és ismerem *Patai József dr.-t*...

*

De közeledik a tanítás ideje, a professzor úr nyugtalanodik. El kell búcsuznia. Egy-két tanítványával folytatjuk a beszélgetést.

Tanítványai rajongva beszélnek róla és csodálattal emlegetik óriási munkabírását. Tanítását az egyetemen, a szemináriumban, levéltár rendezés, közben cikkezik a folyóiratokban és most jelenik meg a firenzei egyetem kiadásában egy alapvető műve, a „*La questiona de la Genesi*“, mely a Genesis problémájával foglalkozik. E könyvben bebizonyítja, hogy Mózes I. könyve egységes mű, egyetlen szerzőtől.

Dr. Herskovits Fábán, a római rabbiszeminárium kitűnő fiatal könyvtárosa beszél ezután Cassutóról.

Elárulja, hogy a professzor lázasan dolgozik egy hatalmas munkán, mely a zsidó irodalom történetét öleli fel a Biblia utáni kortól, egészen napjainkig.

S azt is elmondja, mennyire nagyrabecsülik Cassutót magát és a működését a Vatikánban. *Maga Őszentsége, a pápa is érdeklődik a munkája iránt*, már csak annál is inkább, mert hiszen *XI. Pius annak idején a milánói teológián a héber nyelv tanára volt*, s maga is jeles orientalista.

Tavaly az orientalista kongresszuson három könyvet publikált a Vatikán; ezek közül kettőt zsidó írt. Egyiket *Elija de la Vida*, a másikat *Cassuto*, aki e munkájában héber kéziratokról értekezett. A kongresszus után a pápa magánkihallgatáson fogadta Cassutót és Vidát, amikor is átnyújtották neki a könyveket, melyeket a szentatya érdeklődéssel olvasgatott.

Szeptember 20-án történt ez a fogadtatás. S meg kell még jegyeznünk, miért is olyan különlegesen érdekes ez a dátum.

1870 szeptember 20-án foglalta el Viktor Emánuel király Rómát és ekkor nyitotta meg a gettót, e napon történt az olasz zsidók felszabadítása...

Prof. Ph. Kaufmann (London): Kis talmudisták

DR WOLF JÓZSEF: BIZÁNC ELESTE ÉS A ZSIDÓSÁG

Néhány héttel ezelőtt *Stefan Zweig* a *Pesti Napló*ban „Három évvel Hunyady előtt” címen színes és érdekes leírást adott Konstantinápoly utolsó napjairól és bevételéről. 1453 május 29, a zsidó évszámítás szerint 213 Sziván 20-a. Az európai kereszténység közel 2000 esztendő történetében alig van ennél nevezetesebb dátum. Amikor ugyanis *a fatális véletlen folytán nyitvafelejtett Kerkapusin beözönlöttek az ozmán csapatok* és az Aia Sophia kupoláján felragyogott a kereszt helyett a török félhold. És ott ragyog még ma is a tündöklő keleti napsugár özönében.

Bizánc bukását egykor krónikások színes leírásokban örökítették meg és ezek minden időben megihlették a költőket, írókat és művészeket. Gondoljunk itt csak Herczeg Ferenc Bizánc-ára, amely hatalmas drámai erővel eleveníti meg az évezredes Bizánci Birodalom utolsó napjait, óráit. Látjuk XI. Constantint, az utolsó bizánci császárt, kevés számú, de hű, idegen zsoldosaival, élükön a velencei Giovanni-val, amint ereje végső megfeszítésével harcol az ostromlók ellen. A görög katonák és a nép nemtörődomséggel várják a bekövetkező eseményeket. Az előkelők gúnyolják a császárt és haszonlesésből a hódítóhoz szítanak. Oh, a „bizantinizmus”, vagyis a hízélgés, csúszás-mászás, alattomoság sohasem tombolt úgy, mint a bizánci császárság utolsó napjaiban. A szultán követei szabad elvonulást ajánlanak mindazoknak, akik a császárt követni akarják, de csak ketten akadnak, a hű zsoldosvezér és egy görög leány, Herma.

„Ha meghaltam — mondja szörnyű kiábrándulásában

Armin Stern: Keleti zsidó Jeruzsálemben

a császár —, írják síromra ezt az epithaphiumot: Itt nyugszik az utolsó császár, aki addig élt, amíg vak volt. Amint egy napon kinyílt a szeme, megölte az undorodás.” Bizánc lakossága az „Aia Sophiába” menekült s ott várta be végétét. II. Muhammed, a győztes hadvezér három napon át folytatta Bizánc lakosai felett megtorló intézkedéseit és katonáinak megengedte a fosztogatást. Majd felhívást intézett az elrejtőzött lakosokhoz, hogy jöjjenek elő, mert semmi bántódásuk nem lesz.

A bizánci zsidók főleg iparosok voltak, de sokan se-lyemszövésessel is foglalkoztak és főleg Chalkoprateián, vagyis az Ércpiacon laktak. A bizánci zsidókhoz a szultán Jeremiás próféta következő szavait intézte: „*Így szól az Örökkévaló, aki a napot világossággul adja nappal, a hold és csillagok törvényeit pedig éjjel világossággul, aki felkavarja a tengert, hogy zúgjanak hullámai, Seregek Ura az ő neve. Ha ezek a törvények eltűnnének Előlem — így szól az Örökkévaló —, akkor fogna megszűnni Izrael ivadéka és nemzetnek lenni. Én-Elöttem minden időben.*” Majd így folytatja: „*Az Örökkévaló, az Ég Ura juttatott Nekem a földi uralomból osztályrészt, hogy uralkodjam Ábrahám ivadéka és választottja, Jákob fia felett, hogy adjak nekik országomban életlehetőséget és hogy védelmül és óltalmul szolgáljak nekik.*”

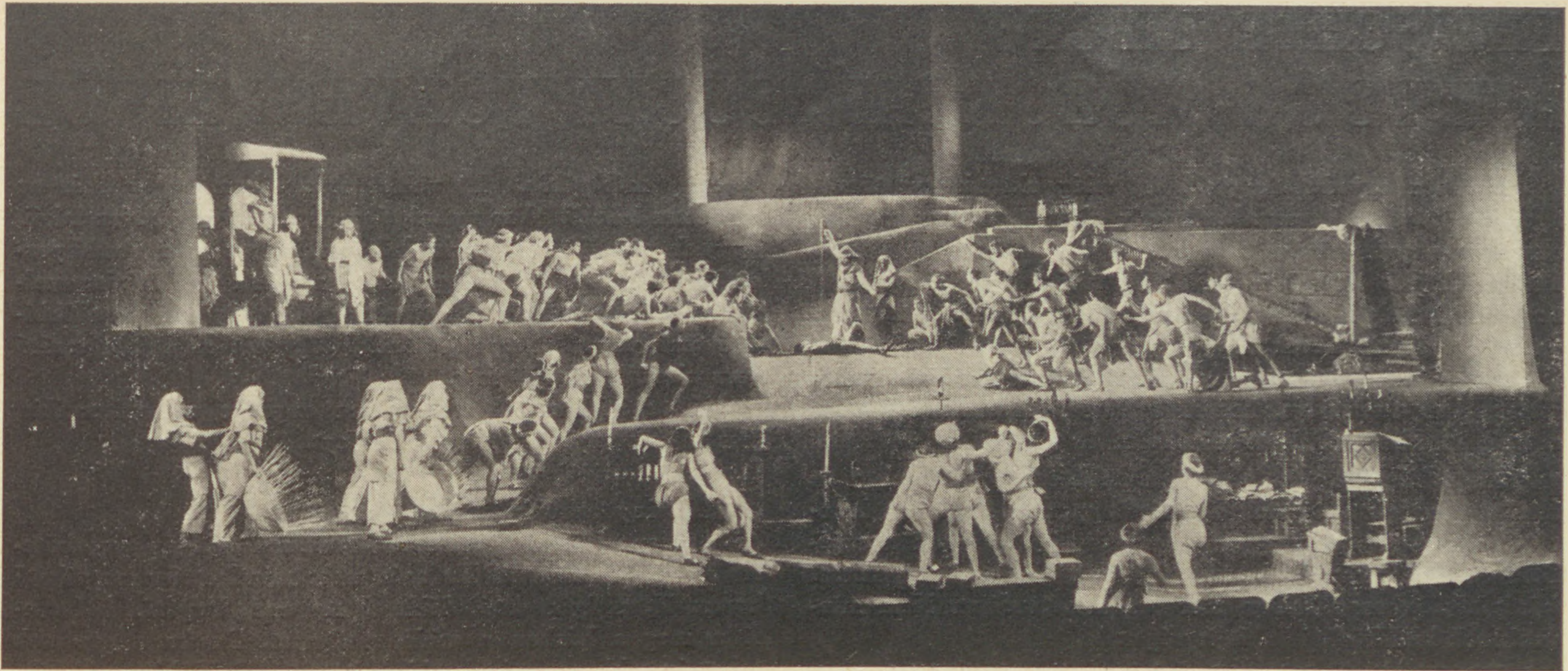
Bizánc eleste után megszorodott a zsidó községek száma. A bizánci uralom idején csak két kis község volt, most tizenhat, közöttük *Budun*, a magyar zsidók hitközsége. A szultán megengedte a zsidóknak, hogy iskolákat és zsinagógákat építsenek, a Divánban pedig a görögkeleti patriarcha és a mohammedán mufti mellett helyet kapott a *Chacham basi*, a főrabbi is, mint a török zsidók feje.

Mózes Kapsali volt az első főrabbi s ő vetette ki a községekre az adót, ő hajtotta és szolgáltatta be a szultán kincstárába. A főrabbi felügyeleti és híráskodási joga alá tartoztak az összes hitközségi alkalmazottak és rabbik, továbbá az iskolák vezetői: Archiferektai, a tanítók: *Didaskaloi* és a Vének: *prashbüteroi*. Bizánc elfoglalásának azonban a zsidókra nézve volt még más következménye is. Ugyanis a Krim-félszigetről, Lengyelországból és több ázsiai országrészből sok *karaita* költözött Konstantinápolyba, akik nagyon járatlanok voltak a biblia ismeretében és értelmezésében. És így kénytelenek voltak a rabbanitáktól tanulni. Tudvalevő, hogy Bizánc a legkülönbözőbb szekták hazája volt, így a karaiták között voltak olyanok, akik *nem a szombat bejövetelét, hanem kimenetelét* szentelték meg. Bizánc elestét egy zsidó költő is megsiratta. A költemény sok tekintetben emlékeztet Salamon Ibn Gabirol „Jeruzsálem pusztulása” című költeményére. A gyász-költemény így kezdődik:

*Alla ego Bazilissza
Émoun sztefanomena.*

Ez megfelel a *Siralmak Könyve* I. fejezete I. versének: *Ó, hogyan jutott erre, mint ül elhagyottan,
Az egykor régi dús város, olyan mint az özvegy!*

Félévszázaddal Bizánc eleste után lehanyatlak a spanyol és portugál zsidók napja, de talán csak azért, hogy keleten ismét felragyogjon. Amikor megszűnik nyugaton a zsidó miniszterek, udvari orvosok, kincstárnokok működése, megkezdődik keleten, Konstantinápolyban és egymás után ragyognak fel Konstantinápoly holtozatán *Don Jozef Naxos hercege*, *Hámon Mózes*, II. Szolimán orvosa, *Askenázi Salamon orvos és diplomata* (1574-ben megköti Velenében a békét), és *Káro József*, Drinápoly rabbija, a „*Sulchan Aruch*” halhatatlan szerzője.

*KÉPEK AMERIKÁBÓL. Werfel drámája a zsidóság sorsáról óriási sikert aratott Amerikában.
„Az örök út” egyik jelenete: „Az egyiptomi rabszolgaság”*

Az amerikai nemzetközi kiállításon első díjat nyert J. Epstein londoni zsidó szobrász Hailé Selassié bronz szobrával. A művész a négus portréjával

Roosevelt elnök végnéje végignézi a zsidó darabot

„A Briefele der Mamen” (Levél az anyának) c. kép, egy ismert jiddis dal illusztrációja, mely a newyorki kiállításon egyik legnagyobb díjat nyerte (S. Byer)

FLEISCHER LIPÓT: A ZSIDÓK KÖZOKTATÁSÜGYI TÖRVÉNYEIRŐL

Teljesen egyedülálló az egész világ oktatásügyi törvényei között az a paragrafus, amely előírja, hogy minden chacham, vagyis minden tanult zsidó — és tegyük hozzá: aki erre képes és méltó — köteles tanítani. Ez azt jelenti, hogyha bármelyik tanult embernél azzal jelentkezem, hogy én nála tanulni akarok, úgy ő engem nem utasíthat vissza.

A zsidónál tehát nemcsak az általános *tanulási* kötelezettség van elrendelve, hanem az általános *tanítási* kötelezettség is. Mindenki köteles tanulni és tanítani.

Hogy állunk a *tandíjjal*? A legtöbb európai államban az alsófokú, vagyis az elemi oktatás ingyenes. Az állam lehetővé akarja tenni, hogy a legszegényebb gyermek is sajátítsa el a tudományok legszükségesebb elemeit. Az állami *középiskolákban* ellenben már szednek tandíjat. Nem mindenkinek kell középiskolát is végeznie.

Zsidóéknál fordítva áll a dolog. Az alsóbbfokú tanításért — vagyis az írás-olvasás, továbbá Mózes 5 könyvének és a próféták összes könyveinek tanításáért az apa köteles tandíjat fizetni. Valószínűleg azért, mert a tanító, aki idejét a tanítással tölti, meg van akadályozva abban, hogy kenyerét más módon keresse és szabad idejét, amelyet saját továbbképzésére fordíthatna: *elemi* dolgok tanítására kell fecsérelnie. A felsőbbfokú tanítás azonban, vagyis a Talmudtudomány tanítása ingyenes. Valószínűleg azért, mert hiszen az illető tudós így is úgy is köteles tanulni. Nem vész tehát kárba azon ideje, amelyet fejlett tanítványai körében tölt. Ellenkezőleg: ezek fejlesztik elméjét.

Ki gondoskodik az alsófokú iskolákról? Errenézve a törvény így szól. Minden helység zsidó lakói kötelesek tanítót alkalmazni. Ha nem teszik: bojkottálni kell ezeket a lakókat, amíg tanítót nem alkalmaznak. Ha mégsem tesznek eleget e köteleességnek: úgy az egész helységet cherem alá kell helyezni. Mert a zsidóságot csakis a zsidó iskola növendékeinek szent lehellelte tartja fenn.

Rövid szavak, amelyek klasszikusan fejezik ki a zsidó iskola fontosságát a zsidó nép fennmaradásának szempontjából. Egy városnak cheremmel való sujtása azt is jelentette, hogy ama város gazdaságilag is bojkottálva van. E fölötté radikális eszközhöz nem könnyen nyultak. A törvény rendkívüli szigorúsága tehát arra vall, hogy az teljes jelentőségében fogta fel a zsidó iskolának élethevágó horderejét.

Hány tanuló jusson egy tanító keze alá? Ez fölötté fontos pedagógiai kérdés. Mert minél több tanuló jut egy tanítóra, annál kevesebb eredmény érhető el. Ha sok a tanuló egy osztályban, úgy sok időt rabol el a gyermekek rendbentartása, fegyelmezése. Minél nagyobb a tanulók száma, annál nehezebb valamennyiöknek figyelmét egyszerre lekötöni, annál kevesebb idő jut arra, hogy a tanító mindegyiknek haladását figyelemmel kísérje.

A legtöbb európai országban a törvény még a középiskolákban is megengedi, hogy egy osztályban 50 tanuló legyen. Ezzel szemben a zsidó törvény így rendelkezik: 25 gyermek tanulhat egy tanítónál. Ha 25-nél több gyűlt össze, de számuk a 40-et nem haladja meg, úgy a tanító mellé egy segédtanítót kell alkalmazni. De ha a szám túl lépi a 40-et, úgy már két önálló tanítót kell alkalmazni.

A zsidó törvény szerint semilyen privát érdek nem érvényesülhet a tanítás rovására vagy korlátozására. Mindig a gyermek és a tanítás érdeke van előtérben. Például: ha az apa észreveszi, hogy van a városban egy jobb tanító, úgy minden további nélkül elveheti gyermekét annak régi tanítójától, hogy a jobbikhoz adja.

Egy más példa. Ha valaki az utcában, vagy akár az udvarban iskolát akar nyitni, úgy az utca vagy udvar lakói, akiknek csendjét az iskola háborgatja, ezt nem akadályozhatják meg. Ép így, ha egy tanító a másik tanító háza mellett iskolát nyit, hogy más tanítványok vagy akár az előbbinek tanítványai őhozzá jöjjenek, úgy ezt az előbbi tanító nem akadályozhatja meg.

A tanításban tehát meg van engedve a konkurrálás, mert a verseny növeli az eredményt.

*

Néhány apróbb, jellemző utasítás:

Az apa köteles gyermekét taníttatni, de ép úgy köteles az apa is tanulni. Ha már most mindkettő nem vihető keresztül, melyik való előbbre? Az apa. Ugyanis ő honosítja meg a házban a zsidó szellemet. De ha a gyermek tehetségesebb az apánál, akkor a gyermek előbbrevaló. Nehogy egy tehetség kárbavesszen Izraelben.

Ne alkalmazzanak nőtlen tanítót, az anyák miatt, akik kisgyermeküket odakísérik. Nő se tanítson kis gyermekeket, az apák miatt, akik ezeket hozzá kísérik. Szóval: a zsidó jövő tanítóinak erkölcsileg teljesen intaktnak kell lenniök, a gyanu legcsekélyebb árnyéka se érje őket.

A zsidó törvény megengedi, hogy a tanító megverje tanítványát. Kell, hogy a gyermek féljen is tanítójától. De rögtön hozzáteszi, hogy ne úgy, ahogy gyűlöletből ütnek: Ép azért nem szabad, hogy a tanító vesszővel vagy pálcával verjen, hanem csak egy rövid szíjjal, nehogy a gyermek kárt tegyen.

Az európai iskolákban már vagy 30 év óta tiltva van a testi fenyegetés. De tegyük hozzá: papíron.

*

A zsidó törvény fölötté komolyan bánik az idővel. Semilyen okból nem engedi, hogy a tanítás szüneteljen. Kivételt képeznek csupán a péntek délutánok, az ünnepnapok és a böjtök. Utóbbiak azért, mert böjtör a tanító éhes és így ingerlékenyebb és könnyebben bántalmazná a gyermekeket. Még szombat is tanítsanak, de ne új anyagot. Ismételjének csupán.

De ne gondoljuk, hogy ilymódon a tanulás túlerőlteti a tanulókat. Nem. Mert a zsidó oktatásügyi törvény nem ír elő bizonyos, okvetlen feldolgozandó tananyagot. A tanító csak annyit tanít, amennyit a gyermekek megemésztteni bírnak. Addig nem megy tovább, amíg a felvett anyagot nem tudják. Senki és semmi sem hajtja a zsidó tanítót. A tanítás tehát túlterhelések és zökkenések nélkül *egyenletesen* folyik. Ebben tehát teljesen elüt a zsidó tanítási rendszer az ismert európai iskolák rendszerétől.

III.

Az eddig megbeszélte pontok inkább az elemi oktatásra vonatkoztak, a következők a magasabb oktatásról szólnak.

Maimonides törvénykodexe a rideg törvényeket gyakran egy-egy hájos bevezetéssel, vagy megjegyzéssel érdekessé és kedvessé teszi, úgyhogy gyakran egy morálkönyv benyomását teszi.

A szóbanforgó szakaszt is például azzal kezdi, hogy három ékes koronát ismer a zsidó nép: a királyi, a papi és a Tóra koronáját. A királyit Dávid és sarjai kapták, a főpapit Áron és utódai, de a Tóra, vagyis a tudás koronája szabadon áll mindenki számára, mert mindenki számára meg van adva a lehetőség arra, hogy azt a tanulás révén elérje. De ne gondold — folytatja Maimonides —, hogy

ama koronák becsesebbek, mint a Tóráé. Nem. Hiszen rég megállapították bölcseink, hogy ha a tudós fattyú előbbrevaló, mint egy főpap, aki tanulatlan.

Aki azonban nemcsak hogy éppen eleget akar tenni a tanulás kötelességének, hanem a Tóra koronájára pályázik, vagyis teljesen a tudománynak akarja magát szentelni, az ne törődjék egyéb dolgokkal. Ne mondja: előbb vagyont szerzek s aztán majd nekifekszem a tanulásnak. Mert aki így gondolkodik, abból sohasem lesz tudós. Ellenben: tegye a tanulást főcéljává, a kenyérkeresetet pedig mellékessé. Éljen fölötté szerényen, mert a Tan nem tartja magát sem a gögösöknél, sem azoknál, kik földi élvezeteknek hódolnak.

De nehogy valaki a másik végletekbe essék és mondja, hogy ő csakis tanulni fog és nem fog végezni semilyen munkát, hanem közadakozásból fog élni! Mert aki ezt teszi, az megszensteleníti Isten nevét, megalázza a Tant, elhomályosítja a zsidóság fényét és önmagát is lealacsonyítja. A tudós ne tekintse tudását sem dísznek, hogy azzal eldicsekedjék, sem pedig eszköznek, hogy azzal anyagiakra szert tegyen. Hanem szeresse a munkát és gyűlölje az úrhatnámságot. Ha kezemunkájából él, úgy megbecsülést és dicsőséget szerez magának a földön s majdan a túlvilágon is.

Igen magas igényekkel lép fel a zsidó törvény azon egyénnel szemben, aki a magasabbfokú oktatást vezette és akit egyszerűen *rabbinak* nevez (amely szó természetesen nem volt egyenlő a magyar „lelkész” fogalmával). Egész szakaszokat foglalnak el azok az előírások, amelyek megállapítják a zsidó ifjúság vezetőinek és egyben nevelőinek és tanítómestereinek nyilvános és privát életét. Ezeket röviden így foglalja össze a Talmud: „Csak ha a rabbi erkölcsileg hasonló Isten angyalához, akkor méltó arra, hogy tanuljanak nála, ha nem: nem!” Egy másik helyen pedig így dönt a törvény: Ha egy tudós nem jár a zsidó törvények által előírt úton, úgy legyen az bármily kiváló szak tekintély, sőt még ha az egész zsidó népnek szüksége volna az ő tudására, még akkor sem szabad nála tanulni.

Az európai törvények szerint lehet valaki kitűnő tanára a matematikának, vagy a latinak, ha — mondjuk, kissé mulatós is, vagy ha erkölcsileg nem teljesen hasonló az Isten angyalához...

De a zsidónál, ahol a tudás még nem a végcél, hanem csupán eszköz a tiszta, morális élethez: itt a mesternek gyakorlati élete nem állhat ellentétben azon elvekkel, amelyeket hirdet.

A zsidó tanház illem- és rendszabályai egyáltalán nem állnak a mai iskolák ily szabályai mögött. A különbség csupán az, hogy a mai iskolákban a fegyelmezés főképp oktroy jellegű és retorziókon alapszik; ha elmaradnának a retorziók, úgy egy-kettőre meghomlana a rend, itt tehát a fegyelem külső okokon alapszik; míg a zsidó tanházban a fegyelem belső, lelkimotívumokból ered. A mester nem ad szekundát, nem zár be vagy ki, nem buktat, s a hallgató mégsem enged meg magának mesteréved szemben semmi illetlenséget, mert benne egy felsőbb lényt lát.

Igy fejlődtek ki a következő törvények, amelyek a mester s tanítványa közötti viszonyt állapítják meg.

A tanítvány jobban tisztelje mesterét, mint saját apját. Mert apja csak a földi javakkal láthatja őt el, míg mestere szellemiekkel. Épp azért, ha egyszerre találja meg valaki apjának és mesterének elveszített holmiját, úgy előbb adja vissza mesterének és csak azután apjának. Ha apja és mestere terhet visz, úgy előbb segítse le mesterének és csak azután apjának. Ha elfogják apját és mesterét, előbb váltsa ki mesterét s csak azután apját. Csak ha apja is tanult ember, részesülhet ő előnyben.

A növendék nem nevezheti mesterét annak tulajdonnévén, még háta mögöt sem. Sőt, más, de hasonló nevű

egyént sem szólíthat ezen a néven, mestere előtt. Nem üdvözölheti mesterét oly formában, ahogy egyenrangú barátok üdvözlik egymást. Hanem: meghajol mestere előtt és tisztelettel és félelemmel mondja: Salom, béke Reád, Mesterem! Nem áll fel a növendék s nem ül le, míg erre engedélyt nem kap mesterétől. Nem ül támaszkodva mestere előtt. Nem fürdik ott, ahol mestere fürdik. Nem távozik előle hátatfordítva, hanem arcával mestere felé fordulva, hátrafelé lépkedve távozik. Ahogy a szolga kiszolgálja gazdáját, úgy szolgálja ki a tanuló mesterét.

Ha a mester meghal, úgy a tanítvány, gyásza jeléül, úgy szakítja meg ruháját, mint közeli rokona elvesztésekor.

Gyönyörűen fejezi be Maimonides ezt a szakaszt, mondván: Ahogy a tanítvány köteles mesterét tisztelni, úgy köteles a mester is tanítványait is becsülni és szeretni. A mester vigyázzon reájuk, ragaszkodóan viselkedjék velük szemben, mert hiszen ők az igazi, szellemi gyermekei, akik örömet szereznek neki, mind ezen, mind a túlvilágon. Aztán a tanítványok gyarapítják is kérdéseikkel a mester bölcsességét és tágítják látókörét. Mert valamint egy kicsiny tüzes parázs is képes egy nagy máglyát lángralobbantani, úgy egy jelentéktelen tanítvány is képes kérdéseivel mesterét nagy gondolatokra indítani.

*

Befejezésképp és összefoglalásképp megállapíthatjuk, hogy a mai államok és a zsidók közoktatásügyi törvényei közt nagy és lényegbe vágó különbségek vannak.

A legtöbb nép fiainál a tanulás főcélja a jobb anyagi bázis előkészítése, a diplomaszerezés. Mivel azonban a szellemi túlprodukción az államoknak nehézségeket okoz, ezek kénytelenek a tanulást már a középiskoláktól kezdve, megnehezíteni és azt mesterséges eszközökkel minél szűkebb keretek közé szorítani.

Nem ilyen a bázisa a zsidó oktatásügynek. A zsidó mester nem kap fizetést, a hallgató nem kap diplomát. Hanem mindenki egyformán köteles tanulni és tanítani azon célból, hogy a zsidó nép minden fia tanulja meg, hogy miképp kell józanon, becsületesen és igazságosan élni. A „szellemi túlprodukción” a zsidónál egy teljesen ösmeretlen fogalom. Mert hiszen a zsidónak legforróbb vágya — ahogy már Mózes oly szépen megmondta — hogy bár volna a zsidó nép minden fia próféta! Jezsájás pedig az egész emberiség végkifejlődését ahhoz köti, hogy tele lesz a föld tudással, amint a vizek megtöltik a tengerek mélységeit!

Jellemző vonása a nemzsidó oktatásügynek, hogy a tanítás szelleme időről-időre változik, azon vezető eszmék szerint, amelyek a politikai életet mozgatják. Minden generáció ifjúságát más-más ideálokért rajongtatják. Volt idő, amidőn a nyers erő volt az ideál, volt idő, amidőn a humanizmus; volt, amikor a hit s volt amikor a hitetlenség; volt amikor a testvérieség s volt amikor a gyűlölet. Az egyes generációk iskolájában becsmérlik azt, amiért az előbbi generációnak még lelkesednie kellett. Ezek az eszmék és ideálok gyakran a haladás és egy jobb jövő felé vezettek, de gyakran nagy visszaeséseknek is voltak útjelzői.

De hol tartana azonban ma az emberiség, ha az a vonal, amely az iskolák szellemének útját jelzik, nem törött és görbe, hanem egyenesen fölfelé ívelő vonal volna?

Ilyen egyenes és változatlan irányt mutatnak a zsidó tanügyi törvények, amelyek dacolnak a különféle koroknak immár évezredeken át egymást kergető eszméivel és tántoríthatatlanul a zsidó Tannak igazságait hirdetik. A jósnak, az igazsnak, az emberszeretetnek, a mérsékletességnek, a testi és lelki tisztaságnak tanai ezek. Örök, elévülhetetlen igazságok, amelyeknek megvalósulását különféle, tetszetős teoriák csupán elodázni képesek, de amelyeknek végül mégis csak győzniök kell.

SÁNDOR JULIA: ASSZONYSOR

Gépies mozdulattal nyult a gyertyák után s odaállította az asztalra. Csak a megszokás vezette és a fájdalom közönyében felébredt az öngúny:

— Mit ér így az egész?! Ha csak mozdulat, ha csak cselekvés s belül ég, kiált a kín...

Fátylat borított a fejére. A fátyoldarab abból a fátyoltengerből maradt, ami az esküvőjén beborította a fejét. Az a kis darab maradt gyertyagyújtáshoz való fejkendőnek, amire a papi áldás szirmai hullottak.

Kitárt ujjú tenyérrel borítja le szemét. S az ima monoton szava fagyöngyként perog:

„Könyörülj rajtam, a gyermekeimen, — egy pillanati szünetet tart, a lélek ébredésének a neszére figyel — és a gyermekeim apján is...”

Mintha hús tenyér simogatná végig az arcát... Szemére borított kézzel áll. S lehúnyt szeme előtt anyja képe elevenedik.

— Csak tartsd meg ígéretedet, — hallja.

És a gyermekien meseváró szempár rámosolyog.

— Te akarod, hogy így is, mindenképp megtegyem. Te, aki alig is tudtál akarni?! Anyám, — zihálva szakad ki a szava. S a fájdalom megkönnyebbülve olvad fel kitörő könnyeiben.

— Te is, — rendül meg, s jobban rászorítja szemére a kezét, — te is, nagyanyám?!

Magas, fakuló székeségű asszony fonja körül az anyját. Parancsolóan kemény tartású alakja kifeszül, biztos pillantású kék szeme rászegeződik... Mintha beszélne:

— Asszonyunokám, nem véletlen, hogy tőlem örökölted szemed és izmos kezéd! Igaz, hogy a szemed kékje álmódóvá mélyült... De a két tenyered az enyém! Az enyém, aki mindig szerette a munkát! Fel a fejfel!

Ingó testtel mozdul meg s leroskad a pamlagra.

— Anyám, nagyanyám, — sűgja. Kitárja karját... A levegő mintha könnyű, lebegő alakokkal telne meg...

Jó elfogadni a vigaszt a sóvárgó szívnek. Az idő megáll, a gondolat bénultan csapkod. Míg a valóság botútése fel nem rázza...

— Honnan lesz pénzem szerszámra? — ugrik fel.

Felállt a pamlagról, a szekrényhez ment s egy kis dobozt vett elő.

Sárguló, merev vonású fényképeket szedett ki belőle. Pár értéktelen lim-lom maradt még benne. Ami pénzt hozhatott, elvándorolt. Az asszony sokáig nézte az anyja és nagyanyja fényképét.

Miért, feszül homlokán egy ránc... Sorbaállunk, anélkül, hogy megmaradna az összetartozás?! Nem lehet... S érzi maga körül az előbbi melegséget, amit csak a feléáramló szeretet sugározhat.

Sárgásszínű fogsorhoz ütődik keze. Odanéz és a rémület hidege veri ki testét. Gúnyosan, csontváznevetéssel tátong felé. Elkapja kezét. Pillanatokig tartott, amíg bátorságot gyűjtött s a fogsor után nyult.

A tenyerében esett madárként búvik meg. Már nem félelmetes. A rózsaszínű kaucsukon szürkés csíkja látszik a kopásnak. Egy fog lepattant a sorból, a helyén két fénylő pont, mint sugárzó szempár... Közelebb emeli szeméhez.

— Milyen fényes... Húsz éve, hogy meghalt nagyanyja. S olyan fényes az a két szög, mintha tegnap mosta volna le a fogkefe.

Észbekap:

— Talán nemesfém... Nagyanyja gazdag volt; igaz, hogy nem volt raffinált. De talán nem csapta be a fogorvos...

Becsukja a dobozt és reményteljesen gondol a másnapra. Elviszi és beolvasztatja.

Még az álmába is belopakodik az a fogsor. De nem ijesztően... Mosolygósan... A nagymama szájában mosolyog. S felé emeli kezét... Segítõn. Menj, — mondja, — kapsz érte pénzt.

De a reggel zord hidegséggel köszöntött rá: a valóság tátott farkasszájában eltűnt az esti látomás. S újra a gépies mozdulatok sora... Így is vállalni kell az életet, megszépítés nélkül, ötlött fel agyában. A gyermekei a gyengesége. A gyermekei az erőssége. Miattuk fél a küzdelmektől. Miattuk tud erős lenni. Nem ő az első és az utolsó azok sorában, akik apa nélkül vállalják a terheket. Az anyja, a nagyanyja. Azok mellett ott volt a segítőtárs. A nagyanya keze mégis dolgozabb volt sok másénál, a halála előtti nap kivette a szolgálója kezéből a meszelőt. Gazdag, szikáralakú öregasszony, akit a szíve bénított meg. Erős kéz, jó szív... A lánya a szívét örökölte. A keze babakéz volt, a szeme mosolygásában csodavárás. A csodát a gyermekében kapta meg, aki az anyja kezét és szemét hozta neki vissza.

Az asszony agyában kusza összeviaskodásban jönnek-mennek a gondolatok. És serény keze szaporán végzi a munkát. A drága szerszám hiánya megnehezíti munkája elvégzését... Oly nehéz összeszórni valamire is... Mikor hol lakbér kell, hol a gyerekek cipő.

Egyik reggel aztán nekiindult. Nem bánja, ha közönyösen, vagy gúnyosan is rászólnak: ezt beolvasztani?

Szédülő fejjel állt meg az olvasztókemence előtt. Mikor a munkáskéz bedobta a fogsort egy tálba, utána akart kapni; — ne, ne, hisz úgy semmivé válik, amin nagyanya mosolygott...

De csak áll mozdulatlanul, belebámul a tűzbe. És csodálkozik azon, hogy a percek most is olyanok, mint máskor. Amikor kifosztják őt...

A tűz tiszta izzással fénylik. Emésztõn sistereg...

Hogy érhetne odáig nagyanya segítő keze?! A tűz csak pusztít. Félelmetes... Elnyel! Gúny és megsemmisülés. Hogy lehetne abból élet? Mert a pénzből életet megtartó eszközt lehetne vásárolni.

Apró lángnyelvek nyúlnak szeméig s azon keresztül látja, hogy a munkáskéz fogóval kiemeli a tálát. Szürke hamuréteg húzódik az aljában. A tál pirosra izzott. A munkás feje fölé hajol; rálehel... Füstoszlopha szalad a hamupor. Apró felhőoszlop... Olyan formájú, akár egy szétnyitott tenyér... Nagyanya keze...

Az asszony előrelép, szeme kitágul, keze a tál fölé lendül, aminek alján tiszta fénnel világít az összeolvadt fém.

A Mikéfe telepéből. Példányok a tehenészetből

ERVIN ROSE: PROF. PHILIPP KAUFMANN

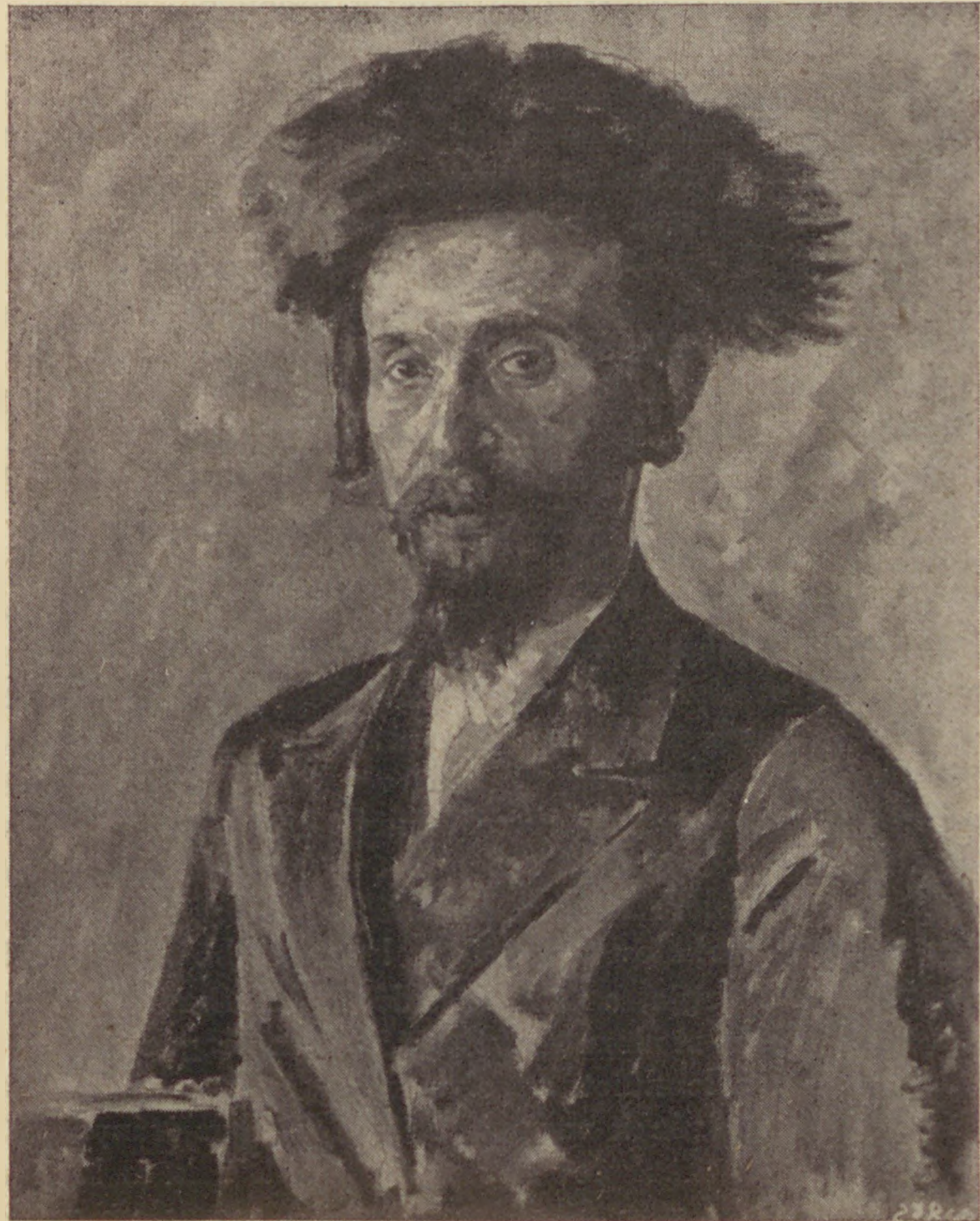
Nemrégiben nyitotta meg Lady Baldwin Prof. Philipp Kaufmann festményeinek kiállítását Londonban. Prof. Ph. Kaufmann örökben kapta művészetét édesapjától, *Izidor Kaufmanntól*, a világhírű zsidó festőtől, akinek különösen ghetto-képei alapították meg nagy hírnevét. Ő maga tanította először festeni fiát, Philipp Kaufmann-t és magával vitte galíciai tanulmányútjaira. A „Mult és Jövő“ olvasói előtt egyiküknek neve sem ismeretlen; de míg régebben az apa neve még elhomályosította a fiút, addig ma már Philipp Kaufmann is elérkezett művészi fejlődése során arra a magaslatra, melyen apja állott.

Festményeinek legnagyobb része zsidótárgyú. Hangelatuk komoly, ünnepélyes. Nem hiányzik ugyan belőlük az emelkedett vidámság sem, de ez a vidámság, mely például „Kabbalistá“-jában tükröződik, a misztikumban felolvadó lélek isteni vidámsága.

De hadd beszéljen önmagáról maga a festő:

— „Első mesterem az édesapám volt. Később a bécsi Akadémián, majd Münchenben Stucknál, ezenkívül Hollandiában, Belgiumban, Olaszországban tanultam. Azután jött Páris. És egy napon úgy éreztem, hogy a művészetem már megérett a zsidó élet ábrázolására, érzékeltetésére. És azóta vagyok „zsidófestő“. Minden évben néhány hetet a Kárpátokban és Lengyelországban töltök, hogy igazi, hamisítatlan zsidó levegőt szívjak magamba, zsidó milieut lássak. Valami vonz ezek felé az emberek felé, akik töretlen hűséggel tartanak ki évezredes szokásaik és hagyományaik mellett.

— Poincarét festettem egyszer és az elnök megkérdezte

Prof. Ph. Kaufmann (London): Kabbalista

Prof. Ph. Kaufmann londoni műtermében

tőlem, hogy miért választok legszívesebben éppen zsidókat képeim témájának. „Egy német genre-festő, Deffregger — feleltem neki — világhírré tett szert tiroli paraszt-képei révén. Mennyivel érdekesebb a zsidóság és a zsidó típusok sokasága a maga abszolút szellemiségében! Évezredes zsidó szenvedés, örök elnyomottság tükröződik a kabbalisták, talmudisták, rabbik, tóraírók karakterisztikus vonásain, ott tükröződik a lányok melancholikus szemében, elmélyedve tanuló fiúk arcán. Mutasson ön nekem még egy népet a világon, amelyiknél a legnagyobb nyomor, a legkeserűbb nélkülözések ellenére is még mindig a szellem dominál: a könyv, a Biblia!“

Professzor Kaufmann festményei mély, bensőséges életet élnek, zsidó életet. Nincsen-e „A főpapok ivadéka“ teljesen tudatában felelősségének, missziójának? Ünnepélyesen lépked a „Szukkoth“ chaszidja, lulawval és eszroggal kezében. Mélyen magába merülve, szegfűszeggel tüzdelt birsalmával a kezében ül a csendes, finom zsidó asszony a „Jomkipur“ című festményen, de a szomorú zsidó vonások ott lebegnek a művész feleségének arcképén is és ott lebegnek a többi arcokon, a „Tóraíró“, az „Előimádkozó“ a „Kabbalista“ arcán is. Szomorú szemekkel keresik a tudást Kaufmann gyermekképeinek alakjai, koravén jesiva-bachurok, kiknek csak a tudás jelent erőt.

— „Nem is olyan egyszerű dolog zsidó modelleket szerezni — meséli a művész. — Ne csinálj magadnak képmást! mondja a bibliai tilalom... Mindig eszembe jut egy galíciai bachur, aki az arca elé kapta a kezét, amint engem meglátott, hogy még emlékezetből se festhessem le. Mások ezer kifogást találnak, hogy megmeneküljenek az ecsetemtől. Egy szegény ördög például, akire pedig nagyon ráfért volna az a pénz, amit a modell-állásért ígértem neki, azt mondta, hogy nem ér rá, mert naponta legalább kétszer be kell járnia a várost... máskülönben még azt gondolnák az emberek, hogy nincsen semmi dolga!“

— Sok küzdelmem volt és van a modelljeimmal. De mindenért kárpótolt egy pillantás, melyet a lelkükbe vettem. Meghatóan tiszta lelkek...“

WIDDER SALAMON: SZOKOLOV 1860—1936

— HALÁLÁNAK ELSŐ ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL —

I.

Rendkívül nehéz feladatot kell majd megoldani annak, aki Nachum Szokolov életrajzát fogja megírni. Nemcsak azért, mert lázas tevékenységgel telt élete két emberöltőn át állt a zsidó közélet gyújtópontjában, hanem mert e tevékenység sokoldalú, különböző, szinte egymást kizáró területeken zajlott le. Tizenhatéves korában írta első cikksorozatát Szlominszki: Hacefirájában és 76 éves volt, amikor a váratlan halál kiütötte a tollat a kezéből. Egész könyvtárt kitevő írásai, cikkei, könyvei magukban is egy hosszú élet gazdag terméséről tanuskodnak, de míg más ember ilyen termést egész életének megfeszített munkájával tud csak elérni, addig Szokolov életművének ez csak egy része. Mert amióta Herzl az első baseli kongresszuson zászlót bontott, azóta Szokolov a cionizmus eszméjének szolgálatában — a szervezés és agitálás, a tudomány és a diplomácia minden eszközével és fegyverével küzdött a zsidó fórumon. Abban az életkorban, amelyben más ember csöndes visszavonultságban szemlélődik az elmúlt idők felett, mert a jelent nem érti meg és a jövőt nem látja — *Szokolov repülőgépen szeli át a világot, hogy a tőlünk legtávolabb eső földrészen lakó zsidó letelepülések között terjessze az eszmét, gyűjtsön és világítson, megérttesse a jelent és hitet keltsen a jövőben.*

Hogy milyen módszerek szerint dolgozott és mily szívós energiával törekedett a cél felé — és ez jellemzi Szokolov egyéniségét — arra elegendő két példa, amelyet közléseiből kiragadunk.

A Balfour-deklarációt előkészítő munkálatok egyik leg súlyosbika volt *a pápa hozzájárulásának megnyerése a nemzeti otthon létesítéséhez.* A kilátások nem voltak kedvezőek, a pápai udvar zárkózott és informálatlan volt. Szokolov a tudományt választotta híd gyanánt. A vatikán kincses könyvtárának szorgalmas bűvára lett és a tudósokkal folytatott eszmecserében oly feltűnést keltett széleskörű tudásával, hogy egymásután nyíltak meg előtte a zárt ajtók, *míg nemsokára a pápa elé került, ahol teljes siker koszorúzta vállalkozását.*

Párisi tárgyalásai elsősorban a külügyminisztériumba vezették, amelynek élén akkor Ribot állott: „Van nektek bibliátok — mondta a miniszter — de nem beszéltek a nyelvén... Kénytelen voltam tehát tanítóvá lenni és órákat adni a francia külügyminiszternek, míg elismerte politikai jogainkat.“

Szokolov mint diplomata, mint agitátor, mint szónok, mint szervező: külön-külön súlyos fejezetei életrajzának, amelyeket csak egy későbbi kor fog tudni megírni. De világosan és tisztán áll előttünk már régóta Szokolov az író.

Az újhéber irodalomtörténet egyértelműen *a héber publicisztika megteremtőjét és felvirágoztatóját látja Szokolovban.* Ami héber ujságírás az ő föllépése előtt volt, az rajongók és idealisták tervszerűtlen kísérletezése volt a haszkála híveinek gyönyörködtetésére. Legjellemzőbb az állapotokra maga az a lap, amelynek hasábjain nőtt Szokolov oly nagygyá, hogy az egész héber világ évtizedeken át ő benne látta az útmutatót. A „Hacefrát“ Szlominszki. ez az élesesű autodidakta alapította a haszkála szócsöve gyanánt. Tudománnyal és főleg természettudománnyal táplálta a tudományos jesivatársadalmat, a csillagos égbolttól kezdve a mikroorganizmusok életéig, amennyire azok a 19. század elején ismeretesek voltak, minden beleillett programjába.

Ebbe a hetilapba írta a 16 éves Szokolov első cikksorozatát: Kairóról. A soralatti jegyzetek nemcsak talmudi

„helymutatókban“ bővelkedtek, hanem eredeti francia idézetekkel is támogatták a szerző közléseit. Ez a szokatlan körülmény önmaga is elég volt arra, hogy magára vonja az olvasóközönség figyelmét, de ennél is mélyebb benyomást tett a szerző *gazdag, színes nyelve.* Ez a két tulajdonsága, illetve képessége: az európai nyelvek ismerete és héber nyelvkincse volt mindvégig ujságírói sikereinek főrugója. A még gyerekember, aki *17 éves korában alapított családot,* kielégíthetetlen mohósággal szívta magába a tudást. Hat évig élt apósának házában ez a csodagyerek, aki négyéves korától kezdve teletömte fejét a talmudi tudományokkal és most világi tudásra szomjazott. „*Sok könyvet gyűjtöttem,* — írja I. L. Gordonnak írt egyik levelében — *megtanultam tökéletesen nyolc nyelvet, antik és modern nyelvet a természettudományokon és történelmi tudományokon kívül, mely utóbbiak kedvenc tanulmányaim.*“ Ilyen tudással felfegyverkezve lépett be a „Hacefira“ kötelékébe. Nem sok idő tellett belé, hogy *Szokolov elejétől végig írta az egész lapot.* A szűk utcákba zárt zsidó társadalom egyszerre azon vette észre magát, hogy Európában él, Szokolov szemüvegén keresztül kitágult az egyszerű zsidó polgár láthatára. Valójában azonban csak akkor bontakozott ki Sz. nagy képessége, amikor 1886-ban *napilap lett a Hacefirából.* A napi eseményekkel szemben való állásfoglalásban, a politikai jelenségek értelmezésében fölülmúlhatatlan volt Szokolov. Beutazta egész Európát és útjáról érdekfeszítő képekben, rajzokban számolt be közönségének. A metropolisokba, azoknak kultúrintézményeibe, múzeumokba, képtárakba vitte olvasóit, akik csodálattól eltelve hallgatták mindentudó ciceronejuk élénk előadását. Új világok tárultak fel a „halacha négy rőfje“ között mozgó talmudzsidó előtt, ezért a tudásért nem kellett a szomszédba menni, a saját édes, szent héber nyelvén olvashatta mindezt.

Így lett rabbi Nachum Szokolov a héber olvasóközönség körülrajongott kedvence, így hódította meg Sz. nemcsak Lengyelországot, hanem az egész világ héberül értő olvasóit a modern szemléletnek. A *Hacefira* napilap első tíz éve azonban csak előkészület volt Szokolov igazi élet-tartalmához. Herzl fellépése előtt csak nevelője volt a keleti zsidóságnak, aki a nyugati eszmékkel és gondolkozásmóddal és különösen a szociológia tanításaival barátkoztatta meg a zsidó utca népét. A zsidó probléma megoldásában inkább az asszimiláció felé hajlott és még a chibbat Cijonnal szemben is kételkedő állásponton volt. Sőt eleinte Herzlt is éles kritikával illette, de mihelyt Herzl tervszerű munkába fogott és a cionista szervezet praktikumát meglátta, lelkes harcosnak szegődött melléje és a *Hacefira* hasábjain vezérré nőtt. Súlyos feladat háramlott rá. Az orosz-lengyel orthodox rabbik bizalmatlanságát és ellenszenvét a modern cionizmussal szemben kellett legyőznie, hogy a zsidóság szellemi vezetőit a mozgalomnak megnyerje. „*Lemaranan verabbanan*“ cím alatt könyvvé dagadt cikksorozatban bizonyított és érvelt, a talmudi és rabbinikus irodalom teljes kihasználásával, az eszme igazsága mellett. Szokolov szavának a legszélesebb néprétegekben volt visszhangja, a talmud-zsidó: rabbinikus tudásáért, a modern zsidó: modern műveltségéért, az öreg a bölcseségéért, az ifjú a lendületéért olvasta és szerette és mindenkét elbűvölt nyelvének varázslata. A cionizmus irányt, célt, programot adott Szokolov nemes zsidó lelkének és kiapadhatatlan témát el nem fáradó tollának. A mozgalom gazdagodott az ő munkásságával, de nem kevésbé gazdagodott az ő lelke és tolla a mozgalom által.

De bármily korszakalkotó is Sz. mint a héber publicisztika megteremtője és felvirágoztatója, igazságtalan volt eddig az irodalomtörténet vele szemben, hogy írói munkásságának csak ezt az oldalát hangsúlyozta. Szokolov alapjában a tudomány embere volt. Szépirodalmi kiruccanásai — novellái, tárcái, regényt, sőt legutóbb drámát is írt és készült egy nagyobb szabású Rambam-regény megírására — egy stílus-tehetség játszadozása a nyelv húrjain. Szokolov a valóság talaján érzi magát biztosabban, innen tud mélyen, sokszor költői meglátással bepillantani az emberi lélekbe. Ezért oly sikerültek az ő jellemrajzai (*Isim*). De igazi otthonossággal a tudományos kutatás útvesztőiben mozog. Tudományos törekvése vezette, amikor 24 éves korában a „Heaszif” című nagyszabású évkönyvet indította meg. E folyóirat hat kötete tudós törekvéseinek legszebb emléke.

Nagy meglepetést okozott és joggal keltett föltűnést, amikor 1929-ben *Spinozáról* és koráról írt nagyszabású munkája jelent meg. A mű a „*Haolam*” hasábjain — ezt a lapot is ő alapította — jelent meg egész éven át. Nagyszabású korkép bontakozik ki előttünk, amely óriási, soknyelvű irodalomra támaszkodva meg akarja értetni velünk azt az ellentétekben bővelkedő fenomént, amelynek Spinoza a neve. Apró részletnyomozások alapján megrajzolja az egész kor képét, plasztikusan áll előttünk a marranoszok utódainak testi és lelki élete és — Spinoza szava szerint — mindent megértünk Szokolov útmutatása mellett, még a Spinoza botlásait is a zsidóság értékelésében. Sz. felkutatja az egész óriási irodalmat, amit csak e korban, vagy korról írtak és utánajár minden állításnak, még annak is, amit a jeles tudósok egymástól átvettek és leírtak. Lelkiismeretes kutatását jellemzi a következő csekélység. Sachs S. azt állítja Spinozáról írt, sokat idézett munkájában, hogy Spinoza eszméje megtalálható r. Azriél — Maimuni tanítójának — responsumaiiban. Ezt a fölfedezést gondtalanul és ellenőrzés nélkül írták le a Spinoza-kutatók. Nem úgy Szokolov: „*átolvastam az egész responsoriumot és nem találtam benne.*” Így dolgozott a tudós Szokolov.

Hasonló széles alapokra fektetett monografiája az angolul írt „*Cionizmus története*”, amely 1919-ben jelent meg. A történetbúvár éles szemével felkutat minden szálat, mely különösen az angol világban, Ción felé vezet. A nem-zsidó világgal akarja megértetni a cionizmus gondolatát keletkezésén és fejlődésén keresztül.

Szokolov historikusnak érezte magát, a történelmet vallotta kedvenc tanulmánya gyanánt és mégsem ez volt a tulajdonképpeni studiuma. Az embert sokszor nem a végzett munkája, hanem a vágyai jellemzik a legjobban. Sz. a héber nyelvvel mint tudománnyal foglalkozott. „Azt a szótárt — mondja a váad halason ülésén tartott előadásában —, amelynek szerkesztésével naponta foglalkozom, életem főművének tekintem... ezzel a munkával foglalkozom minden nap, ha otthon időzöm, vagy ha úton vagyok.”

Végül Szokolov stílusáról. Szokolov stílusa a szabotosság és világosság mintaképe és ha értelmező előadásában egy-egy talmudi vagy rabbinikus terminussal, vagy bibliai fordulattal él, akkor az villámszerű élességgel világít. Főlényes módon játszik a nyelv húrjain, mert rendelkezésére áll az egész régi héber nyelvkincs és ahol ez elégtelennek bizonyul, ott a legnagyobb könnyűséggel és a legegyszerűbb természetességgel alkot újat. Szokolov mint *nyelvújító* a héber nyelvészet igen érdekes fejezete lesz.

Szokolov mint ember, mint társadalmi lény ugyanazt a jelzőt érdemli, mint amellyel írói kvalitásait értékeljük: *europäer*. Megjelenése, beszéde, viselkedése a kiegyensúlyozott, fegyelmezett egyéniséget árulja el. E megnyerő gentleman-külső melegen érző zsidó szívet rejt, amely egyénért

és közért szakadatlan munkára és áldozatokra ösztökél. Az eszméért való küzdelmében nem ismer kíméletet maga iránt, fáradhatatlan apostol. Rabbi Nachum — kérdezte tőle Amerikában egy uti- és hálótársa, amikor hajnali négy órakor az íróasztalnál látta őt — miért nem pihensz még? Nincs máskor időm az írásra — felelte Sz. —, mert az egész napom a Keren Hajeszodé. A társadalmi élet jelenségeit: egyének hiúság- és érdekharcát, pártok viaskodását okos, józan mérlegeléssel értékelte. Párisi tartózkodása alatt egyszer késő este sürgőnyt kapott Varsóból, amelyben egy készülő súlyos támadás elhárítására kéri őt a zsidó község. Másnap reggel a külügyminiszternél sikerült neki az ügy kedvező elintézése. Mikor a palotát elhagyta, a párisi zsidó hitközség egy fényesen kiöltözött deputációjával találkozott, amely nyilván ugyanabban az ügyben készülődött a miniszter elé. Szokolov szerényen elvonult: hadd legyen nekik is részük a jótettben.

Sz. első önálló műve egy kis földrajzkönyv volt, amely a földrajz alapfogalmait ismertette héber nyelven (1878). Talán programkitűzése volt ez annak a Szokolovnak, aki egykor majd az egész világon szétszórt zsidóságot felkeresi. Életének utolsó napjaiban a spanyol nyelvben gyakorolta magát, mert a Délamerikában lakó spanyol származású zsidókat akarta felkeresni.

Első nagyszabású munkája: „*A világ gyűlölete Izrael népe ellen, az Izrael elleni gyűlölet története (1887)*”, az utolsó, halála után is megjelenő cikksorozata pedig, „*A gyűlölet és üldözés új áradata*” ugyanazzal az örök témával foglalkozik. Élete szakadatlan láncolata volt a gyűlölet legyőzéséért és a zsidó közért való tevékenységnek.

FELEKI SÁNDOR: NAPOS OLDALON

Szegény zsidó, terólad szól dalom.
Sütkérezel a „napos oldalon”,

Ezt harsogja feléd száz nyers torok.
Polgár, diák s tudós professzorok,

Ez üres szó engem, haj, hányszor bosszant,
Ha bolyongok esténként utcahosszant.

Rombach-, Kazinczy-, Holló- és Dob-utca,
Ez a „napos oldal” eszembe jut ma.

Sötét odúk, tört bútoron penész,
Nap nincs itt, a hold néha be-benéz.

Nyirkos könnyet hullatnak a falak,
Bent ül pár rongyos, meggörnyedt alak.

Csak sóhaj száll, egy árva szót se szólnak,
Majd sír az egyik: Nincs ebédünk holnap!

Két kis fiú kér, könnyük megered:
Anyám, miért nem adsz te kenyeret?

Amerre járunk a hazánkba szerte,
Dohos kunyhók, tetejük esőverte.

Ezer s ezer nyomorg ott, éhen, fázva,
Ezer s ezer küzd gonddal, éjjel lázba.

Akik napos oldalról prédikáltak,
Felétek én hangos szóval kiáltok:

Napos oldal mégis rájuk tekint,
Ha pihennek a sírban odakint.

BESZÉLGETÉS A JERUZSÁLEMI EGYETEM REKTORÁVAL

A Scopushegyen már a szemeszter vége felé halad az idő. A diákok már készülnek szétszéledni a világ minden irányába. Sokan a kolóniákra mennek, hogy a nyári szünetet mezei munkával töltsék. Az angol kormány oly kevés certifikátot kínált, hogy a Jewish Agency vezetősége kénytelen volt visszautasítani. Pedig szükség van munkáskezekre mindenfelé. És szükség van a diákok segítségére is. Az Egyetem hegyén hatalmas építkezés folyik. Emelkednek az orvosi fakultás falai a magasba és nemsokára a széles terraszokról professzorok, diákok és betegek fognak letekinteni a judeai sivatag homok-hullámainra és a Holttengerre, a Jordánvölgyre. Épülnek az orvosi fakultás klinikái, egyelőre az amerikai zsidó mecenások adományából, amely sokmillió pengőt tesz ki. Majd akadnak a fenntartásról is gondoskodó jétevők. A héber Egyetem delegáltjai nemrég tértek vissza propaganda-újtjukról. Mindenütt lelkesedéssel fogadták a zsidóság legmagasabb tudományos intézetének képviselőit.

Ezúttal maga az Egyetem rektora, *Bergmann Hugó* professzor is engedett a meghívásoknak és bejárta Alfred *Berger* igazgató kíséretében a nyugati zsidóság nagyobb kulturcentrumait. Majd Amerikába utazott, ahol rendkívüli meleg ünneplésben részesítették a kiváló tudós filozófiai író.

Erről az útról beszél *Bergmann* rektor:

— Bármennyire fáradságos volt az amerikai óriási távolságok mellett az egyetemi esték megtartása, kárpótolt mindenért az a lelkesedés, amellyel *zsidó és nemzsidó körökben* egyaránt a jeruzsálemi Egyetem ügyét magukévá tették.

— Külön ki kell emelnem a nemzsidó tudósok és vezető férfiak megható odaadását. Egyik nagy egyetemi városban a rektor meghívta lakásába a számottevő zsidó előkelőségeket és szívhezszóló előadást tartott nekik a jeruzsálemi Egyetem jelentőségéről. A legmélyebb fejtegetés volt, amit eddig a mi Egyetemünkről hallottam. Aztán mindjárt megalakította ott a jeruzsálemi Egyetem barátainak körét és minden

egy-egy jelenlevő megható készséggel ajánlotta fel áldozatkészségét az ügy szolgálatában.

— Egy másik amerikai egyetemi városban az Egyetem aulájában volt az alakuló díszülés az egész tanári kar jelenlétében. És a rektor többek között a következőket mondotta:

„A jeruzsálemi héber Egyetem olyan missziót fog teljesíteni az emberiség kulturtörténetében, hogy annak jelentőségét ma még felbecsülni sem tudjuk. A mai vezetőség feladata, hogy ezt az Egyetemet a kezdet nehézségein átsegítsék, amíg el fog jönni az a férfiú, aki azt mondja majd: „Ez az én ügyem, amelyre vártam!” És meg fogja alapozni a jeruzsálemi Egyetemet úgy, ahogy az amerikai egyetemeket szilárd bázisra fektette egy-egy nábob nagy és örök alapítványa. Majd eljön a jeruzsálemi Egyetemnek is a maga Rockefellerje és egyetlen gesztussal odahelyezi anyagi tekintetben is arra a magaslatra, amelyet szellemi tekintetben kiküzd magának.“

— De addig is kell, hogy az egész zsidóság melléje álljon — fűzi hozzá *Bergmann* rektor. — A mi Egyetemünk egyre tágítja a határait. Alig tíz év alatt értünk el ide, ahol most vagyunk. Ma még nem tudjuk, hová és meddig visz a fejlődés útja, hol és milyen nehézségekbe fogunk még ütközni, de tele vagyunk optimizmussal, jó reménységgel és bizalommal. El akarjuk érni a magunk elé tűzött magas célokat és a zsidóság segíteni fog bennünket ebben. Egy délafrikai zsidó testvérünk, akinek a nevét se tudtuk eddig, nemrég *negyvenezer fontot* hagyott nekünk végrendeletében egy *archeológiai intézet* felállítására. Miért ne akadnának az ilyen nemes példaadók követői másutt is, később is és még nagyobb mértékben?

Bergmann rektor felszáll az autóbuszra, amely félóránként közlekedik a Scopushegy és Jeruzsálem között. A diákok tisztelettudóan kínálják fel a helyeiket, de a rektor azt a helyet foglalja el hátul, amely éppen üres. És mindjárt szóba elegyedik a szomszédjával. Nincs itt rideg forma-

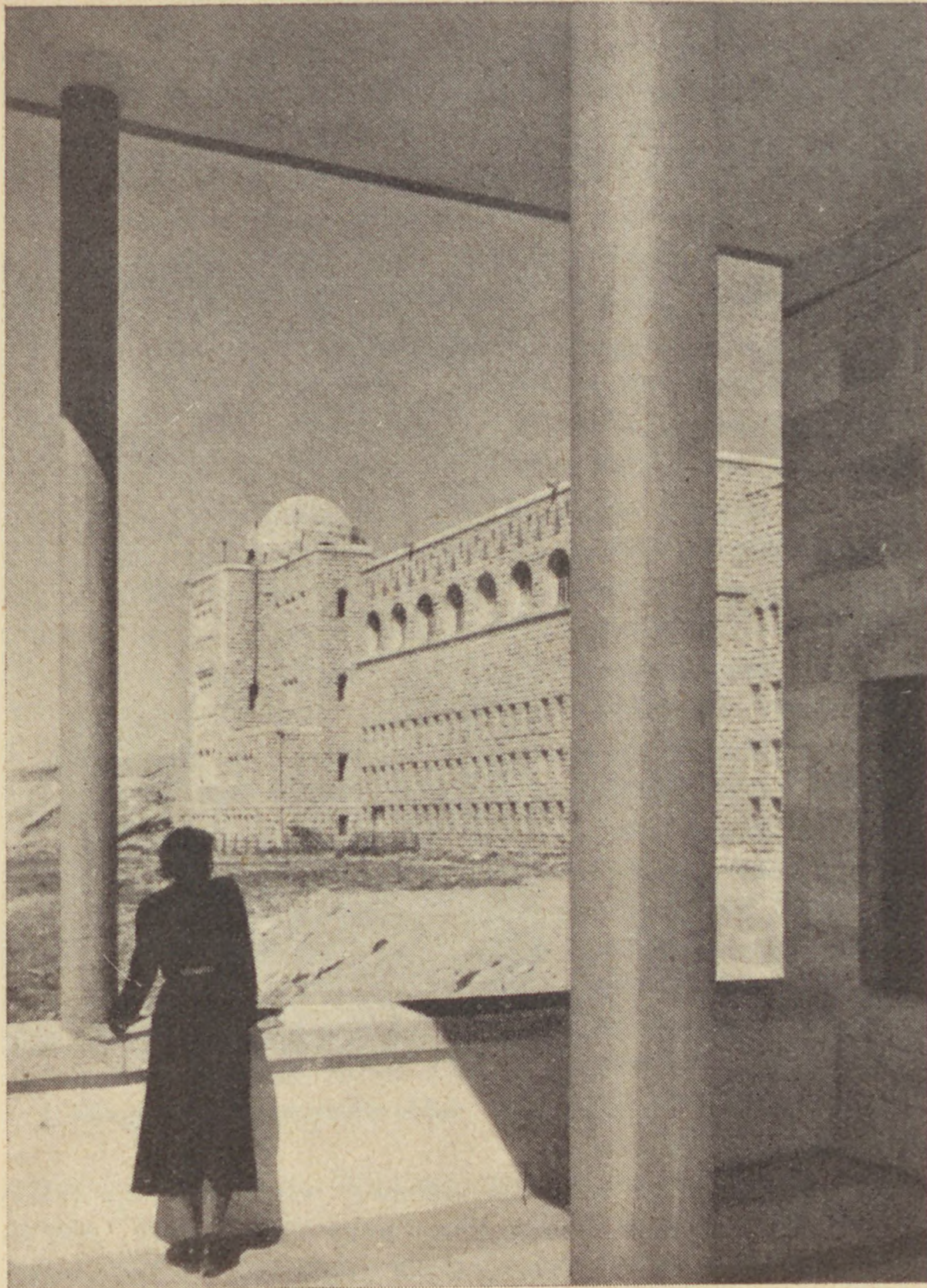
litás és feszült distanciatartás mester és tanítvány között. A rektor érdeklődik a körülötte ülő diákoknál életük körülményeiről. Minden diáknak megvan itt a története, mint az embereknek általában, akik a világ minden széléről kerültek ide, őseik földjére dolgozni és segíteni, építeni és épülni.

— A magyar zsidóság — mondja *Bergmann* rektor — ma már szépen van képviselve a jeruzsálemi Héber Egyetemen, nemcsak a professzorok, hanem a hallgatók között is. És remélem, hogy csakhamar méltóan fogja kivenni részét egyetemünk anyagi támogatásában is.

P. J.

A jeruzsálemi héber egyetem hallgatói szünidejük alatt segítenek a narancsszedésnél, kiválogatásnál és csomagolásnál

*A jeruzsálemi héber Egyetem könyvtára az Egyetemi Klub-
ház terraszáról nézve
Die Hebräische Universität und Nationalbibliothek*

*A jeruzsálemi héber Egyetem fennállásának tizedik év-
forduló ünnepe az Egyetem amphitheatrumán.
Háttérben a judeai sivatag*

*A jeruzsálemi héber Egyetem archeológiai osztályának
ásatásaiból. Kb. 5500 éves, házalakú halotti csontgyűjtő
(ossuarium) Chederából*

*A jeruzsálemi héber Egyetem egyik udvarrészlete
Bilder von der hebräischen Universität in Jerusalem
Links Gebein-Truhe. Ausgrabung der Universität*

VILÁGSZEMLE

Lord Melchett könyve életének vallomásairól és a zsidósághoz való megtéréséről megjelent héber nyelven is Tel-Avivban a „Micpe“ kiadásában. A palesztinai sajtó méltatja a lord önérzetes zsidó kiállítását a népért és a Szentföldért. „Csak egyet tudok, — fejezi be művét — és ez az, hogy van egy feladat, melyet teljesíteni kell, van egy nép, melyet meg kell váltani és van egy ország, mely e népet várja és teljesednie kell Jesajás próféciájának: Mint férfit, akit anyja vigasztal, így foglak megvigasztalni és Jeruzsálemben fogtok vigasztalódni.“

Lengyelországból egyre több városból érkeznek a szomorú hírek zsidók üldözéséről, brutális gyilkosságokról, miket a hatóság „egyéni akciók“ szóval jelöl meg és igyekszik mentesíteni, de ez az elnevezés nem menti meg a szegény áldozatokat.

Prágában gyűlést tartott a Csehszlovák-Palesztinai Kereskedelmi Kamara. Résztvett az értekezleten a külügy-miniszter is és a kereskedelmi, földművelési és igazságügyi minisztérium számos képviselője. Az import Palesztinából Csehszlovákiába 4042 fontról 120.000 fontra emelkedett.

A briszkai pogrom arányairól csak most érkeznek pontos adatok. 12 óra alatt elpusztították a zsidó negyedet és 22.000 briszkai zsidó koldusbotra jutott. Az anyagi kár hat millió zloty. A negyedben lakó keresztények gyertyával megvilágított feszületeket és szentképeket tettek ki ablakukba, hogy házaikat elkerülje a fosztogató csőcselék. A zsidók hőiesen védekeztek és ezért emberáldozat aránylag kevés volt.

Hollandiában nagy bibliai kiállítást rendeztek abból az alkalomból, hogy a hivatalos holland bibliafordítás, az úgynevezett „Statenbijbel“ 300 éves lett. Kiállításra került az úgynevezett „mártírbiblia“ is a spanyol inkvizíció korából.

Az ősi zsidó tengerészetről tartott előadást dr. Patai Rafael a jeruzsálemi Rádióban és a Jesurun kultúrházban.

Jeruzsálemben Hubay Jenő-émlékkoncertet rendeznek a magyarországi származású zsidó zenészek, köztük Hubay több kiváló tanítványa, a Hubermann szimfonikus zenekar tagjai.

A Newyorki Jiddis Színház nagy művésze, Morris Schwarz, előadókörutat tett Palesztinában, ahol bemutatta az amerikai repertoár legérdekesebb darabjait.

A párisi világkiállításon Weizmann nyitotta meg a palesztinai pavillont és kijelentette, hogy semmiféle bizottság és fehér könyv nem fogja akadályozni Palesztina felépítését, melynek sikere csakis a zsidó nép energiájától függ.

Az angol koronázási ünnep alkalmából az angol zsidók Lionel Rothschilddal az élén koronázási alap gyűjtését kezdeményezték. Az alap a zsidó ifjúság céljait fogja szolgálni. A koronázás alkalmából számos zsidó magas kitüntetést kapott. Sir Herbert Samuel, Palesztina első kormányzója a Viscount címet kapta, J. W. Elias báró lett.

A Jewish Agency visszautasította a palesztinai kormány által felajánlott munkáscertifikátokat, azoknak csekély száma miatt. A kapitalista bevándorlás 1000, illetve 1500 font vagyonkimutatás alapján továbbra is korlátlan maradt. Szintügy független ezektől a certifikátoktól a rokonok bevándorlása, mely az utóbbi időkben külön kérelmek alapján a legnagyobb kvótát adta.

Amerikában a „reformrabbik“ gyűlése elhatározta, hogy felhívást bocsát ki a zsidó reformmozgalom beszüntetésére, hogy a tradícióhoz való visszatéréssel egyesíthessék a zsidó erőket.

Rómában a „Popolo d'Italia“ című napilap felhívást intézett az olasz zsidósághoz, hogy szakítsanak meg minden összeköttetést a nemzetközi zsidósággal és a cionizmussal és „ne felejtsek el, hogy a zsidók gyűlölete a hitlerizmus ellen nem fér össze az olasz-német barátság irányával.“ A cikket állítólag egy megtévedt, kitért olasz zsidó írta. És hogy miképpen reagál reá a hivatalos olasz zsidóság, mutatja dr. Prato római főrabbinak a Mult és Jövő számára küldött nyilatkozata, melyet más helyen közlünk és amely határozott állásfoglalás a cionizmus mellett.

Görögországban Niko-dics miniszter fogadta a jeruzsálemi „Haolam“ munkatársát és kijelentette neki, hogy Görögország nem ismer különbséget görög és zsidó között, tagadják a „fajteóriákat“, ezt a német specialitást, egyébként Görögország volt az első, amely a Balfour-deklarációhoz hozzájárult és csodálja Palesztina gyors fejlődését. A görög kormány legközelebb megnyitja új palesztinai hajóvonalát, amely a két országot még közelebb hozza egymáshoz.

Bombayban bemutatásra került „Az új élet“ című Palesztina-film, melyet a polgármester nagy beszéde vezetett be.

Newyorkban a „Vorwärts“ című jiddis napilap negyvenéves jubileumát ünnepelte. Roosevelt elnök, Leon Blum megleghangú üdvözlőlevelet küldtek.

A jeruzsálemi héber Egyetem maláriakutató állomása a Hule-területen, melyet most csapolnak le új zsidó telepések számára

DR. HERSKOVITS FÁBIÁN (RÓMA): DAVID PRATO, RÓMAI FŐRABBI NYILATKOZATA A MULT ÉS JÖVŐNEK

Dr. Prato római főrabbi

Aki a jóságos, meleg tekintetet nézi, el sem hinné, hogy ebben az emberben annyi akarat és parancsolás él. Arcán csak az elhivatottság hitének szépsége tükröződik. Erejét, akaratát tettek és eredmények mutatják. Csodálatos, hogy római működésének rövid néhány hónapja mennyire új szellemet, friss aktivitást vitt bele nemcsak hitközségbe, hanem az egész olasz zsidóság életébe. Nehéz nem lelkesedni azon a való-

ban magávalragadó lendületen, amely a római főrabbi munkájának ritmusát jellemzi és azon az egyetemes figyelmen, amellyel a zsidó élet minden kicsi zeg-zugát is szemmel tartja. Mindenütt ott van, ahol cselekedni kell... A *Keren Kayemet* bizottságának egyik ülése például. Az asztalfőn a római főrabbi ül. Nem mint „előkelő idegen”, hanem — a tárgyalást vezeti. Érti is a kérdés egész komplexumát. Évekig volt a *K. K. L.* és a *Keren Hayesod* olaszországi főbiztos, — közvetlenül mielőtt az alexandriai hitközség — az olasz kormány aktiv beleegyezésével — főrabbijának választotta meg. Tanácsokat ad, biztat: dolgozni és jó példával előljárni — mondja mosolyogva —, valahányszor a Tóra elé járulok, mindig felajánlok bizonyos összeget a *Keren Kayemet*nek és utánam mindenki követi példámat. — Az összejövetel végén valaki felolvasson egy újabbkeletű, antiszemitaizáló cikket. Prato jellegzetes sötét szemüvegén át néz, hallgat. Aztán befejezésésként ezt mondja:

— *Uraim, az ilyen cikkekre csak egy válaszunk lehet. Még fokozottabb munka a Keren Kayemet Lejiszraelért.*

Sevuot első estéjén történt, hogy a kántor a Haskivenu imát, firenzei szokás szerint, a *Hatikvah* hangjaival énekelte. Sok rabbi leesett volna helyéről rémületében. A római főrabbi felemelkedett és példáját követve, az egész közönség állva hallgatta végig a zsidó himnusz hangjait.

A római zsidó templom közelében egyik bérpalota negyedikemeleti lakásának ajtaján kis réztábla: „*Gr. Uff. Prof. David Prato.*” Csengetek.

— Kit jelentsek be öminenciájának?

A dolgozószoba nagy, sokablakú terem. Tele könyvekkel, újságokkal. Festmények, rajzok, különböző stílusú antik menórák. Az íróasztalon a Bibliával, a telefonnal, a tintatartóval együtt ott van a *Keren Kayemet* kék-fehér perselye. És a *K. K. L.-persely* nem hiányzik rabbi hivatalának asztaláról sem. „Jó példával kell előljárni.”

— Főtisztelendő uram — mondom, amikor elhelyezkedünk az íróasztal körül —, hogy Ön került a római főrabbi fontos pozíciójába, az nemcsak az olasz zsidóság nagy nyeresége, de igaz öröme a többi országok zsidóságának is. Az Ön számára dicsőség, mindnyájunk részére azonban szo-

morú valóság, hogy a rádió és Hitler kétségbeejtő összetalálkozásának századában is még mindig nagyon kevesen vannak olyan zsidó vezérférfiak, mint Ön, aki annyira tökéletesen egyetlen útnak érzi és látja a Tóra, Erec Jisrael és a zsidó nép sorsát. Az Ön ékesenszóló tanításainak meghallgatására minden péntek este zsúfolásig megtelik a római nagytemplom. Ezekben a tanításokban Ön nem hivatásnak, hanem tragédiának hirdeti a zsidó nép szenvedését. És minden szavával, tetteivel ezt a szenvedést akarja enyhíteni. Feltámasztva a zsidó tömegek önértetét és jogos történelmi büszkeségét. Ön nem tesz hazafias nyilatkozatokat. Az Ön hazaszeretetéről mások beszélnek. Beszél az olasz király és a fasiszta olasz kormány, amely Önt még *külföldi*, alexandriai működése előtt tüntette ki a *Grande Ufficiale* méltóságával. És beszél Parini, a külföldi olaszok ügyeinek minisztere, aki az alexandriai főrabbiág alatt és azóta is csak elragadtatással beszél azokról a nagy szolgálatokról, amelyeket az Ön tízéves külföldi működése jelentett az olasz kultúra és az olasz politika érdekeinek a közelvelet országaiban. Az Ön szintétikusan teremtő működése a zsidó történelem három legfontosabb pontját: Alexandriát, Rómát és Erec Jiszraelt érinti. Méltóztassék talán erről a három állomásról valamit mondani.

ALEXANDRIA

— 1927-ben lettem Alexandria főrabbiája. Nagyszerű hitközség. Tele zsidó szellemmel és pezsgő zsidó élettel — abban az abszolút szabadságban, amelyet az egyiptomi kormány biztosít zsidó polgárainak. A főrabbi közjogi helyzete is egészen más, mint itt nálunk, Európában. Szerepe megfelel körülbelül a mi consul fogalmunknak. Vagyis a rabbiág állami hivatalnak számít teljes rendelkezési joggal, ami a személyjogot, örökségeket stb. illeti. A hitközség mai formája és szervezete egészen újkeletű. A régi alexandriai hitközségből semmi nem maradt. 1840-ben szerveződik meg a mai hitközség olasz, elsősorban livornói zsidók kezdeményezésére. Ma több mint harmincezer lelket számlál és 18 nemzetségből tevődik össze. Az arabon kívül a héber és olasz nyelv dominál a zsidó lakosság körében. Prédikációimat is olaszul, vagy héberül mondtam. A hitközségnek nagyszerű intézményei vannak. Gyönyörű kórház, aggok háza, árvaház, jótékonysági szervezetek stb. stb. És mindenekfölött a remek iskolák. Aktivitásom főleg a fiatal nemzedék nevelésére irányult. *Erec Jiszraelből több tanítót hozattam az élő héber nyelv oktatásához.*

— Érdekes megemlíteni a zsidó gimnázium létesítésének indító „epizódját”. Az egyik nyilvános gimnázium latin-tanára, papember, egyik leckeóráját arra a „nemes” célra használta fel, hogy fiatal gyerektanítványainak történelmi valóságnak bizonyítsa be a rituális gyilkosságok aljas vádját. Már a leckeóra alatt egyik ifjú önértézetesen visszautasította a szépre, kultúrára való nevelésnek ezt a különös módját, amelynek nyomában aztán olyan felzúdulás támadt az alexandriai hitközség körében, hogy következményeként hihetetlenül rövid idő alatt tíz- és tízezer fontot gyűjtöttek össze egy zsidó gimnázium építésére.

— A hitközségnek húsz temploma van. Ez a szám az őszi főünnepek alatt lényegesen megnövekszik. A ritus az olaszországi szefardok ritusa. A templomok közül legnevezetesebb az „Elijáhu Hanavi”. Építési ideje bizonytalan. Obadja Bertinoro a XV. században beszél róla. 1797-ben Napoleon lerombolta. 1850-ben újra felépült. A le-

genda szerint Elijáhu szelleme megjelent öreg vándor képeben ebben a templomban, amikor egyszer éppen hiányzott a tizedik a minjához. Azon a helyen, ahol Elijáhu a hit szerint megjelent, olajmécses ég állandóan kegyeletes emlékezetül. A templomban két régi tóra-kéziratot őriznek. Egyiket már a középkorban Ezra idejéből valónak gondolt a néphit. A kormány — mint mondtam — teljes szabadságot biztosít a zsidóknak, akik a környező lakossággal, az arabokkal a legjobb viszonyban élnek. *Az ereci zavargások alatt az egyiptomi arabok teljesen semlegesek maradtak. 1933-ban megjelent könyvem: „Cinque anni di rabbinato“ alexandriai működésem első öt évének beszédeit és előadásait tartalmazza a hitközség multjára és főleg jelenére vonatkozó történelmi tanulmányokkal átszőve.*

RÓMA

— Senki nem tudja elképzelni, micsoda áldozatot jelentett számomra otthagyni az alexandriai hitközséget. Szívemnek egy része ottmaradt. Két évvel ezelőtt hívott meg a római hitközség, de Alexandriában nem engedtek. Most, hogy idejöttem, boldoggá tesz és bátorít ez a lelkes szeretet, amellyel az egész olasz zsidóság fogadott. Az a benyomásom, hogy fontos intézmények vannak itt, amelyek nagy munkalehetőséget adnak. Mint az Olasz Orsz. Rabbiképző vezérlobbizottságának elnöke, az olasz rabbi-nevelés új virágzását szeretném előmozdítani. Most is, mint mindig, az ifjúság nevelését érzem és tekintem a rabbi legfontosabb feladatának. Zsidó tudást, ismeretet adni. A zsidó lelkiismeretet felébreszteni a zsidó tudás és a héber nyelv oktatásával.

— A római gettó zsidósága nagyszerű anyag, tele szívvel és zsidó érzéssel. Csak a tudás hiányzik. Ezért is igyekszem a római templomnak a zsidó templomok régi jellegét, a Bét Hamidrás, a tanház karakterét megadni. Bevezettem az olasz zsidóság körében sajnos annyira elhanyagolt, pedig annyira nagyjelentőségű predikációt. Minden péntek este óriási közönség előtt mondtam beszédeimben a zsidó tudást igyekszem terjeszteni. Nehéz időket élünk. De a rabbi helyzete könnyebb itt Olaszországban, a megértésnek abban a levegőjében, amely itt mindig uralkodott az olaszok részéről a zsidókkal szemben, akik a legmélyebb lelkesedéssel vesznek részt az ország munkájában.

EREC JISZRAEL

— Gyakran voltam ott. Fiam is ott él. Tavaly éppen dr. Pataival együtt jöttünk visszafelé a hajón. Én meggyőzhetetlen *optimista vagyok és minden akadály, nehézség ellenére is hiszek a végső sikerben.* Meg kell mondanom, hogy én nem félek — ami az *Erec Jisrael felépítését illeti — sem az angol veszélytől, sem az arab veszélytől, hanem csak a — zsidó veszélytől.* Érezzük erősen egy egységes Vezér hiányát. És ez az anarchia különösen a Tóra szellemének nem teljes követésében mutatkozik. Meggyőződésem, hogy a népek is másképp becsülnének, ha látnák, hogy mi Ereben valóban valami nagyot, valami újat, valami zsidót alkotunk. De ha mi csak Európát visszük át Erecbe pártviszályok és társadalmi kinövések formájában, akkor csak új gettót építünk.

— Mindenekfölött gondolok — célként — arra az integrális zsidóságra, amelynek mi olasz zsidók is hirdetői vagyunk és amely az Erec építése mellett a Tóra, a zsidó gondolat és ideálok eszméit tekintik a zsidóság örök életformájának. *De ne felejtjük másrészt, hogy még csak a kezdeten vagyunk, a kialakulás elején és a már eddig is elért csodálatosan gyönyörű eredmények azzal a boldog tudattal töltönek el, hogy a kétezeréves sötét galuth után újra épül Erec Jisrael...*

TOLLHEGYRŐL

SIMPSON—SIMSON ÉS A SZAMÁR ÁLLKAPCSA

A „Stürmer“ végre megtalálta a rejtély nyitját. Miért mondott le az angol király a trónról egy asszony miatt? A válasz egyszerű. A zsidók csábították el az ifjú uralkodót egy zsidó asszony által, mert „a szőke király“, VIII. Edward, a germán harmadik birodalom harátja volt és ezért a whitechapeli zsidók elhatározták, hogy elteszik láb alól, illetve, hogy egy zsidó asszony lábai elé dobják. Simpson asszony pedig ivadéka a bibliai Simsonnak, aki annyi ezer árja filiszteust ölt meg annakidején egy számár állkapcsával. A „p“ betűt azért vette fel akkor Simson a neve középebe, mert ezzel jelezni akarta a „Pelistim“, Philiszteusok fölött aratott győzelmét. Amint ezt Ludendorfné is pontosan és tudományosan megállapította. Ez a fekete zsidó asszony „fajgyalázás“ bűnébe sodorta az ártatlan angol király árja vérért, aztán ledöntötték trónjáról és elcipelték Rothschild zsidóhoz Bécsbe, ahol arra kényszerítették, hogy a zsidókkal együtt ünnepelje a Chanuka Széderjét. Ez a szegény angol király tragédiája a „Stürmer“ szerint. Csak az a kérdés, hány számár állkapcsa szükséges ahhoz, hogy ilyen számárságokat fecsegjenek és hány számár fül, hogy ilyeneket meghallgassanak és elhiggyenek.

GAZDAGOK „AZ AJTÓ ELŐTT“.

Hogy szegények állnak „az ajtó előtt“, megszokott jelenség és nincs benne semmi feltűnő, hogyha a *templom-ajtók* előtt állanak is, amint sok helyen látható. Annál feltűnőbb, amikor *gazdagok állanak a zsinagóga ajtaja előtt*, amint ezt legutóbb Pészach utolsó napján tapasztaltam. Álltak az ajtó előtt, vártak, vártak, míg vége a Tóraolvasásnak és kezdődik a „mázkir“, nehogy, Isten ments, „felhívják“ és pár pengős adományt legyenek kénytelenek felajánlani azon a napon, amikor „a kegyelet adóját“ róják le elhunyt szüleik emlékére. A „kegyelet adója“ igen kényelmes adó, nincs összefüggésben a vagyonadóval és kereseti adóval és nem kell „arányosítani“. A „mazkir“-mondás olcsóbb mint a „snóderolás“. És így állnak és várnak a zsinagóga ajtaja előtt és mikor már „túl vannak minden veszélyen“, mikor felhangzik a kántor ajkán a „Jizkor“, berohannak ostromló hévvel és ők is emlékeznek. És fönt a magasságos mennyekekből lenéznek azok, akiknek a „mazkir“ szól: „*Hát csak ennyit érünk neked, fiam!?*“...

IFJAK AZ AJTÓK ELŐTT.

Ez az „ajtónállás“ már nem annyira tragikus, mint inkább kómikus. Mondják, hogy a pesti hitközség ifjúsági csoport-előadóestjein az ifjúság tömegesen áll az ajtók előtt, várják, míg az előadás véget ér — és megkezdődik a tánc.

Keleti és l-a magyar

perzsa szőnyegek,

antik butorok, csillárok,
ajándékoknak alkalmas dísz tárgyak
l e g o l c s ó b b a n

ANTIKART R.T.-nál

IV., Pilvax-köz, Városház-utca 14. Telefon 18-44-11

A PALESZTINAI MAGYAR KONZULNÁL

Jeruzsálem, 1937 május 31.

A keleti színekben ragyogó, nemzetközi élettől hemzsegő Jaffa-kapu közvetlen közelében van a magyar királyi konzulátus új irodája Jeruzsálemben. Csak pár hete, hogy megnyílt és a budapesti születésű *Hauser Lily* zongoraművész, a jeruzsálemi zeneakadémia tanárnője büszkén mutatja, hogy övé az 1. sorszámu útlevele, az első, amelyet a magyar konzulátus Jeruzsálemben kiállított. De az előszobában várakozók tekintélyes száma mutatja, mennyire szükség volt a képviselőre Palesztinában, ahonnan még nemrég *Alexandriába*, vagy *Londonba* kellett küldeni minden útlevelet, minden vízumkérelmet. Budapesten sokat tárgyalták a palesztinai konzulátus ügyét. Volt is számos jelölt erre a méltóságra, mely az internacionális forgalomnak e fontos központjában kellő súllyal és jelentőséggel bír. Nem kétséges, hogy akadt volna elég zsidó ember Palesztinában, aki e pozícióra méltó. De a magyar zsidók között dúló széthúzás és titkos intrika minden ilyen felmerült kombinációt lehetetlenné tett. Így történt, hogy egyszerre csak híre kelt: *„Egy német náci neveztek ki magyar konzulnak Jeruzsálemben!”*

Meg akartam ismerni az igazságot az eredeti forrásból és felhasználtam a legelső alkalmat, hogy palesztinai konzulátusunknál tiszteletemet tegyem. Először dr. *Nemes Gyula* konzuli főigazgató fogadott, kit Bulgáriából helyezték át ide és szívvel-lélekkel látja el itt is a hozzáfutató honfitársakat tanáccsal, nemcsak hivatalosan, hanem igazán emberségesen magáévá téve az ügyeiket. A Budapestről bevándorolt és hébert és több nyelvet beszélő *Rimon* segítkezik az irodai teendőkben. Majd *Kübler* konzul elé kerülök és örömdetes meglepetéssel hallgatom a keleti ég alatt átbarnult magas germán férfiú beszédjét:

— Én már itt születtem Palesztinában. Családunk azokkal a németországi bevándorlókkal jött be, akiket a vallásos meggyőződés hozott a Szentföldre, hogy innen indul majd ki a világnak, az egész emberiségnek megváltása.

— Én „palesztinai” vagyok és az ország fejlődésének összes kérdéseit tárgyilagosan tudom megítélni. Az arab-zsidó kérdést semlegesen nézem, de azzal a hittel, hogy a két nép békés együttműködése föltétlenül szükséges és Palesztina jövőjét csak ez biztosíthatja. Gyerekkorom óta alkalmam volt látni, mit csináltak itt a zsidók ipar, kereskedelem, földművelés terén. Láttam az első kolóniák rohamos fejlődését, milyen energiával és önfeláldozással dolgoznak mindenütt. A cionista mozgalommal csak később ismerkedtem meg. Eleinte főképp a régi nemzedék embereit láttam, akik hosszú szakállal, pajesszel járták be Jeruzsálem uccáit, ahová utolsó éveiket tölteni és meghalni jöttek. Majdnem húsz éve, hogy együtt jöttem egy hajón vagy 400 fiatalemberrel, akik Palesztinába készültek új életet kezdeni. Itt ismertem meg az új zsidó generációt. Milyen csodás lelkesedéssel voltak tele mind! Új héber dalokat énekeltek és boldogság ragyogott az arcukon. Egy fiatalemberrel, aki mint „doktor” mutatkozott be, megbarátkoztam és mikor olvasnivalót kértem tőle, felémnyújtott egy könyvet *Herzl*-től a szerző arcképével. „*Herzl?*” — mondtam ajkbiggyesztéssel, — *„ezt az arcképet láttam lógni a palesztinai bankokban, mit érdekel engem valami bankvezér könyve? Szórakoztató olvasmányt szeretnék!”* — Csak tessék elolvasni, mondtotta a fiatalember, nem fogja megbánni! — És

én hozzáfogtam a könyv olvasásához este 9 órakor és nem tettem le a kezemből reggelig. Az „*Altneuland*” volt. *Herzl* regénye valóságos extázisba hozott. Hiszen ez az ember igazi próféta volt! A haifai kikötőt és mindazt, ami itt következett, előre látta majdnem negyven évvel ezelőtt! Az „*Altneuland*” olvasása tett engem, hogy úgy mondjam, cionistává. Azóta megszereztem *Herzl összes műveit*, ismerem valamennyit. Hallom, hogy az Ön *Herzl-életrajza* megjelent most németül is Tel-Avivban. Előjegyeztem, hogy beszerezem. A héberben nem vagyok annyira jártas, hogy olvashatnám. Sajnos, a magyar kiadást sem olvashatom.

— Mikor pár hónappal a hajóút után — folytatta *Kübler* konzul — egyik országúton jártam, felém kiáltott egy nagy kőrakásról egy nagykalapos, kalapácsos ember, akinek arcát egészen ellepte a por kötörös közben: „*Kübler, Kübler!*” — integetett. Megállítottam a kocsit és közeledtem a kőrakáshoz. Hát az én utitársam volt, a doktor, a jogász, azt hiszem, kész ügyvéd volt már. „Mit csinál itt?” — kérdeztem meglepetve. „Miért nem értékesíti inkább szellemi képességeit, műveltségét? Jöjjön hozzám az irodámba, biztosítom, könnyebb munkája lesz, még „fejtörés” sem fog kelleni hozzá és többet fog keresni. De a „doktor” kifejtette előttem, hogy ő csakis fizikai munkával akarja elősegíteni a honfoglalást és semmiképpen sem akar irodába menni.”

— Ilyen emberek jöttek ide, ilyen idealisták! És mit végeztek itt rövid idő alatt! Járt Ön már Transjordániában? Egészen üres és elhagyatott ez a rengeteg föld, amely termékenyebb, mint az Émek! Még millióknak van itt hely a Jordánon túl is, meg innen is. Csak békés együttműködés kell!

— És micsoda kapacitások jöttek be ide a zsidókkal. Van itt most minden téren elsőrangú tudós, sok híres egyetemi tanár, orvosprofesszor minden szakmában. Nemrég érdekes esetem volt Zondek professzorral. Egy transzfer-térítési üggyel kapcsolatban volt nálam és én megjegyeztem, hogy jóban szeretnék lenni vele. „Miért?” — kérdezte. „Mert én meg esetleg az Ön kése alá kerülhetek.” „*Én Ön-höz nem nyulok hozzá*” — mondtotta a professzor. „Miért?” — kérdeztem meglepetéssel. Azt hittem, talán valami antiszemitának tart és megkérdeztem: „És ha én súlyos életveszélyben fekvő beteg volnék, akit sürgősen meg kell operálni, akkor se nyulna hozzám, professzor úr?” „*Akkor sem*” — felelte kurtán a professzor és mikor látta, hogy oly mélyen meg vagyok bántva, mosolyogva hozzátette: „Mert én nőorvos vagyok! A belgyógyász professzor — a fivérem.”

— A két Zondek professzoron kívül is sok kiválóság vándorolt be Palesztinába és van még bő tere a gyarapodásnak. Csak béke legyen!

— És ha előfordul is valami az országban, csak kevesen vannak, akik hívei a terrornak. Sajnálatos terrorcselekmények mindenütt előfordulnak. De ha Palesztinában történik valami, mindjárt tele van vele a sajtó az egész világon. Mert Palesztinára figyel az egész világ.

— Nem szabad a híreknek felülni — fejezte be *Kübler* konzul. — *Nagyon szeretném, ha Magyarországból több kapcsolat volna Palesztinával.* Én a „*Haavarát*” is képvislem és tudom, milyen lehetőségek vannak itt egész Kelet felé. Bele kell kapcsolódnia ebbe aktivitással Magyarországnak is. Én bízom benne, hogy itt béke lesz arabok és zsidók között és Palesztina haladni fog további felvirágzás felé.

P. J.

PROF. DR KLEIN SÁMUEL: PALESZTINA ÉS A DIASZPÓRA

— A „Mult és Jövő” szentföldi társasutazásának jeruzsálemi fogadóestjén elmondott köszöntő (Gyorsírói jegyzés után) —

ברוכים הבאים „Áldottak legyenek, akik jöttek” ezekben az időkben és nem hagyták magukat a terjesztett rossz hírektől elriasztani. Eljöttetek, hogy saját szemetekkel lássátok Erec Jiszraelt épülésében. Erec Jiszrael nemcsak azoknak épül, akik itt vannak, hanem mindazok részére, akik a szétszórtság különböző országaiban őrzik, óvják és örökbehagyják a zsidó hagyomány szent láncát. Ha a vallásos zsidó mindennap imádkozott a zsinagógában és otthon az asztalánál Cijonért és Jeruzsálemért, nem a képzelet játéka volt az csupán, hanem a megvalósulásnak várása és remélése. *Ennek a kapcsolatnak az ápolása a zsidó vallás lényegéhez tartozott mindenkoron.*

Megkülönböztetett szeretettel üdvözlöm újra Erec Jiszraelben dr Patai József barátomat, aki még a mai viszonyok között is, akadályok és nehézségek ellenére vállalta a missziót, hogy testvéri szeretettel, odaadással és annyi önzetlen fáradozással vezérelje ide a magyarajkú zsidóságnak újabb kiválasztott csapatát, hogy amit önmaga évről-évre fejlődésében megfigyelhet, adassék látni azoknak, akik a Szentföldre való egyszeri zárandoklásnak vágyát mint életük legszebb álmát becézik. Dr Patai József fáradozásának jutalmát abban az örömben találja, hogy egyre többen és többen nézhetik az ő szemén keresztül Erec Jiszraelt, melynek szeretetét terjeszti, jelentőségét hirdeti ifjúkorától kezdve mind mai napig. És teszi ezt nemcsak az ő mindenütt ismert és becsült folyóiratával, a *Mult és Jövővel*, melynek minden egyes száma több mint huszonöt esztendő óta szolgálja a Szentföld szépségét, költészetét, tudományát, hanem — személyes működésének egész súlyával is. Senki sem tett annyit a magyarajkú zsidóság körében Erec Jiszraelért, mint Patai József. Egész életét, minden irodalmi tevékenységét a zsidó kultúra ápolásának, a zsidó lélek megtermékenyítésének szentelte. És valahányszor a jeruzsálemi héber Egyetemen vendéglelőadónak tiszteltük, úgy éreztük, hogy ő nem is „vendég”, hanem „polgár” Erec Jiszrael földjén. De Patai József még ennél is többet tett: Ideplántálta a gyermekeit. Fia, *Rafael* a jeruzsálemi héber Egyetem első doktora, ami nem utolsó dolog, most egyetemünk kutató ösztöndíjasa, Telaviv Bialik-díjnyertese. Poéta-leánya, *Éva*, férjével Jeruzsálemben alapított otthont, néhány hét óta Jeruzsálem szülöttje az unokája. És most kisebbik fiát, *Gusztáv Saul*t is tiszta héberül hallottam beszélgetni Jeruzsálem falai között. Köszöntöm Patai Józsefet, aki nemcsak szépet hirdet, de szépet cselekszik is.

Az én felszólalásom célja azonban nemcsak áldás és köszöntés, hanem reá akarok mutatni ez alkalomból is Palesztina és a diaszpóra kapcsolatának történeti jelentőségére. Miért fontos Palesztina az egész szétszórott zsidóságnak és miért fontos a diaszpóra zsidósága Palesztinának?

Néhány példával szeretném a kérdést megvilágítani.

Mihelyt az első zsidó lába a mai Magyarország földjére lépett, még a rómaiak alatt a kétezer év előtti Pannoniában, megkezdődött a lelki kapcsolat a Szentfölddel. Mikor Budapesten jártam, láttam a zsidó múzeumban az „*esztergomi sírkövet*”, egy zsidó nő pihent az ókori kő alatt, melyet *menóra* díszít, az ősi zsidóság jelképe. És egy másik ókori követ is láttam, melyet *Dunapentelén* találtak, zsinagógái alapkö vagy emlékkő, rajta egyszerű *latin felirat*: az örök Isten tiszteletére és Alexander Severus császár tiszteletére teljesítette a fogadalmát *Spondillában Kosmos* stb. Egy latinul író zsidó Dunapentelén az „Örök Isten”-t idézi Ábrahám ősatyánk bibliai kifejezésével. Bizonyára a *palesztinai „fejedelem”* küldöttjei *Ciporiból* vagy *Tiberiásból* ke-

rültek a messze provinciába, *Pannoniába* és beszéltek a Szentföldről és a Szentírás szólamai behatoltak a legtávolabb letelepedett zsidó lelkébe is. Lehet, hogy ez a Kosmos, amint dr Büchler Sándor véli, a Dunapentelén táborozó római légió zsidó katonái — talán palesztinai zsidó katonák — számára építette a zsinagógát, melynek köve felszínre került két évezred után. Szétszórott kövek jelzik az egész földkerekségen a Palesztinával való kapcsolatot.

De nemcsak holt feliratok, kemény kövek, hanem eleven héber írások is mindenütt erről tesznek tanúságot. Sok ilyen érdekes dokumentum maradt fenn Magyarországból is. 1455-ben felhívás jelent meg itt, hogy a törökök előnyomulása folytán most már *Törökországon keresztül lehet utazni Palesztinába*, „leborulni az Örökkévaló hegyén Jeruzsálemben”. Tehát akkor is keresték magyar zsidó turisták, zárandokok az utat a Szentföld felé. A *budai R. Efrajim Kohen* művének bevezetésében a fia arról ír, hogy apját meghívták rabbinak Jeruzsálembé. Egy *tatai* zsidó végrendeletében olvassuk: Halotti ruháim között papírban van egy kis por az Olajfák hegyéről, hintsék be vele holttestemet, hogy teljesejék rajtam „És megengeszteli az ő földje a népét”. A zsidóságnak egyik legnagyobb egyénisége, a „*Chatam Szófér*”, a pozsonyi rabbi, a nagy földrengés után, amely Cefát városát elpusztította, sikraszállt Jeruzsálem betelepítéséért és kikelt azok ellen, akik épügy, ahogy el akarják feledtetni Jeruzsálemet, el akarják feledtetni a héber nyelvet is, hogy ne valósulhasson meg a zsidó nép megváltása. Így tartotta össze és kapcsolta egyggyé Erec Jiszrael a diaszpóra zsidóságát, amely Cionból merített erőt és reménységet.

De épügy, ahogy szüksége van a szétszórott zsidóságnak Palesztinára, szüksége van Erec Jiszraelnek a diaszpórára, hogy fejlődhessen, erősödhessen. És talán sohasem volt ez annyira kézzelfogható, mint *ma*. Amikor merényletet akarnak elkövetni Palesztina ellen, összezsugorítani a nagy álmot és gúny tárgyává tenni a bibliai ígéretet, amely így szól: „*gyermekeidnek adom ezt az országot*”. *Nem a Balfour-deklaráció adta nekünk Erec Jiszraelt, hanem a Szentírásban megörökített isteni ígéret, amelyben mindenkor hittünk és hinnünk kell!* Az egész világ zsidóságának fel kell kelnie és tiltakoznia ez ellen a merénylet ellen, amely Izrael országát darabokra akarja tépni! A *Mult és Jövő*, amely a magyarajkú zsidóság szívébe beleplántálta Palesztina szeretetét, bizonyára szintén fel fogja venni a harcot az isteni Ige meghamisítása ellen. És Patai József, a „*Feltámadó Szentföld*” költője, kétségtelenül meg fogja találni a szavakat, amelyek világosságot gyujtanak a lelkekben, hogy megértsék, mi készül itt. Talán büntetés ez azért, hogy nem lobogott bennünk az igaz hit tüze. Én annyira lesújtónak érzem ezt a felvetett kanton-tervet, hogy szinte azt kérdelem magamtól: Érdemes volt-e akkor egyáltalában Palesztinát felépíteni? Mily szerencsétlen eszme, hogy Jeruzsálem internacionális város legyen! És a mi Egyetemünk, amelyet annyi áldozattal emeltünk és fejlesztettünk és az események alatt véráldozattal is megszenteltünk, nem is volna Erec Jiszrael földjén, hanem valami nemzetközi territoriumon! És volna Cijonunk Cijon nélkül!

Most igazán szüksége van Palesztinának az egész világ zsidóságának erejére, hogy ez a veszedelem elháruljon a feje fölül. Legyenek segítségére ebben Önök mindnyájan, akik most szemtől-szemben látják és még látni fogják az újjáépült Erec Jiszrael csodáit. Beruchim habaim! Áldottak legyenek, akik jöttek!

ZSIDÓ HUMOR

EGY KIS SZÁRAZFÖLD

R. A. Kuk, Palesztina főrabbija egyszer Amerikában járt gyűjteni a jesivának. Egy amerikai nábob vendége volt, aki ellátta és kényeztette minden jóval. Egyszer látta a gazdája, hogy a rabbi szomorkodik. Kérdezősködött az okáról. Hiányzik-e házában valamije? Mire Kuk rabbi példával felelt:

— Egy király kirándult a tengerre gyönyörű yachtján, mely fel volt szerelve a királyi palota minden fényűzésével, teljesen úgy, ahogy otthon megszokta. A legfinomabb ételek, italok, zenekarok ellenére is szomorú volt. „Felség, hiányt szenved valamiben?” kérdezték az udvar tanácsosai. — „Nem hiányzik semmi, csak egy kis szárazföld” — felelt a király. — „Én is úgy vagyok”, fejezte be Kuk főrabbi, „hála Istennek, nincs itt hiány semmiben, csak kis szárazföld kellene, egy kis Szentföld...”

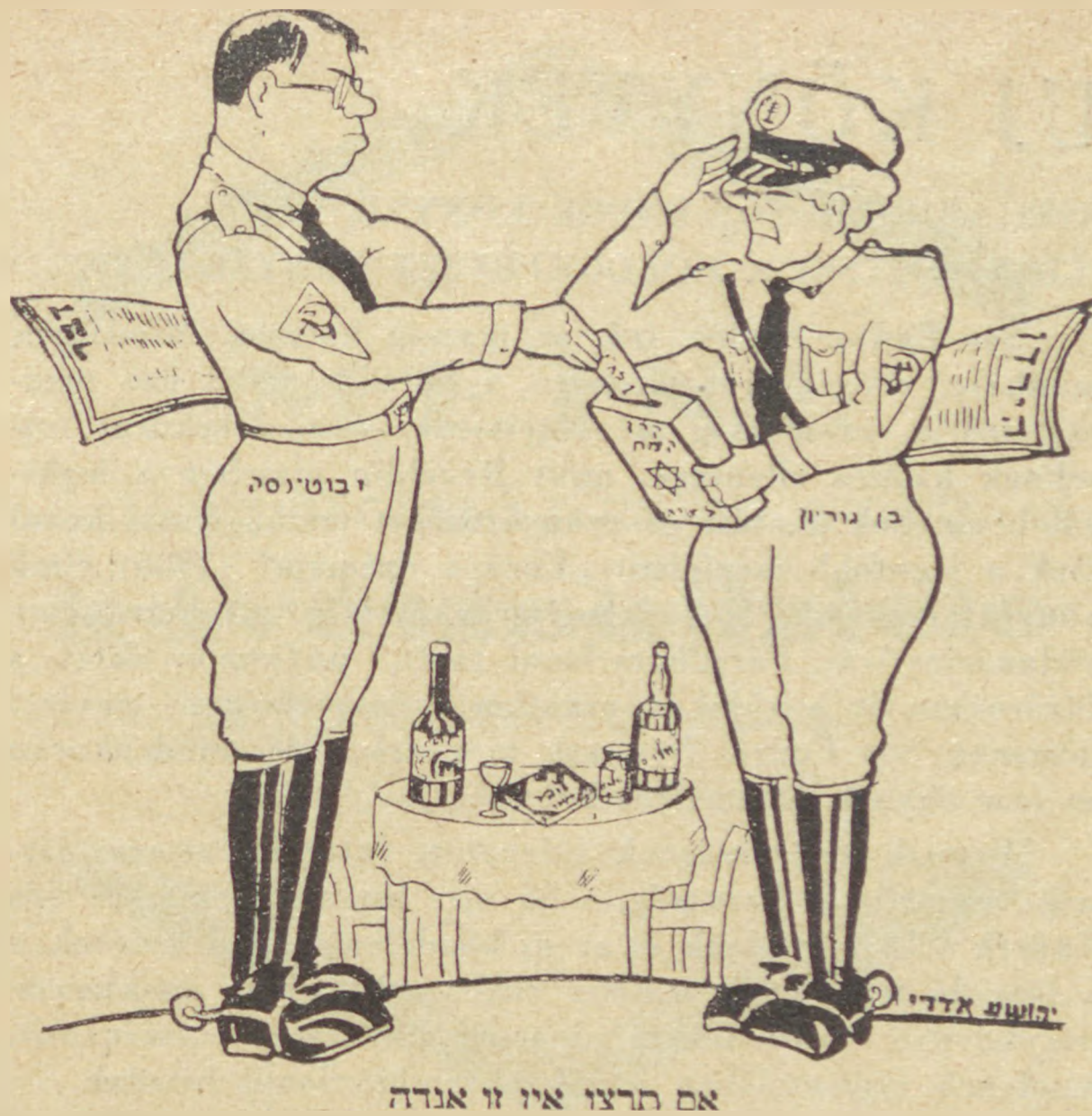

„Batésa baerev“ (Este kilenckor) Telavivban, Uri Készari szerkesztésében megjelenő új hetilap címlapja. Hoofien bankvezér álmodik a telavivi kikötő jövőjéről. Hajók hoznak csekket, váltókat, részvényeket, hitelleveleket. A telavivi kikötő alapításának első évfordulója alkalmából kiadott „kikötő-számból“.

A HELYES PÉLDA

A borsitai rabbiról mesélték, hogy felesége rendkívül csúnya volt és mikor egyszer megkérdezték, miért választotta így meg élete párját, azt felelte:

— Én nagyon hálás vagyok feleségemnek, mert már sok házaspárt sikerült általa kibékítenem. Jön hozzám valaki, hogy el akar válni a feleségétől, mert nagyon csúf és nem tud vele együtt élni. Akkor bemutatom neki a feleségemet és mondom neki: Nézd meg rabbinémat, csúnyább a feleséged, mint ő? Mégis szépen élünk együtt. És erre a férj megbékül és a házi béke helyreáll.

„Ha akarjátok, nem mese.“ Jabotinsky és Ben-Gurjon kibékülése. A revizionista vezér olvassa a „Davar“ munkáslapot és a munkásvezér fascista-ruhát ölt és a „Hajardén“ revizionista lapot olvassa.

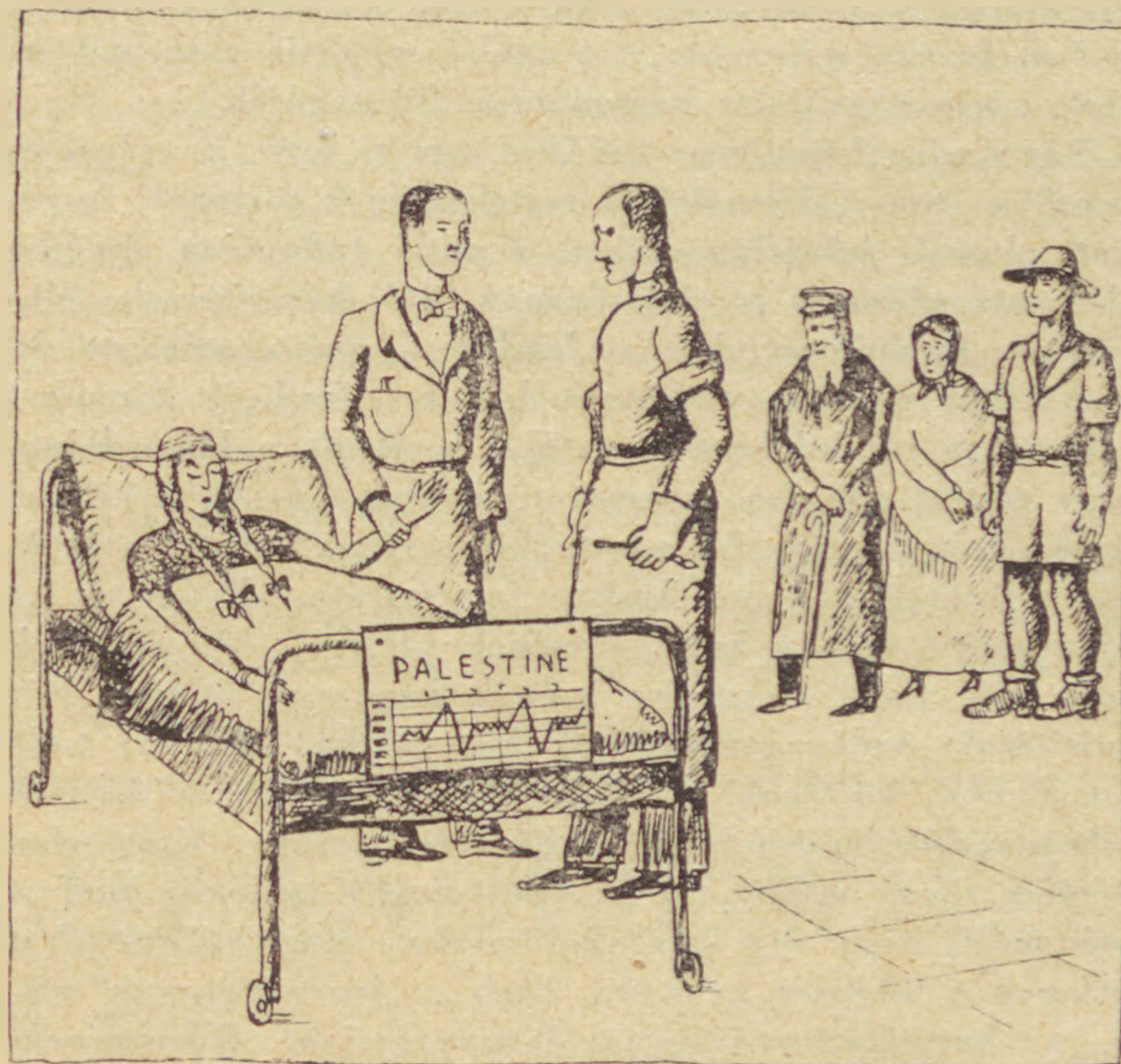
„CSAK APÁM FIA ÉS FIAM APJA.“

Mendelssohn Felix-Bartholdy apja, aki Moses Mendelssohn fia volt, mondotta egyszer:

— Én nem vagyok semmi sem, csak az apám fia és a fiam apja.

הציור: תלמה דיין

אאנסטוניס...

A Telavivban megjelenő „Tésa baerev“ (Este kilenckor) aktuális rajzaiból: A betegágyon Palesztina fekszik és a műtő professzor szól: „Nem látok más módot a beteg meggyógyítására, meg kell operálni, fel kell vágni.“ Mire a belgyógyász szól: „Nem gondolja-e, hogy a betegség oka csak a rossz ápolás? Szerintem legjobb volna a beteget visszaadni öreg szüleinek és náluk majd meggyógyul és egészséges lesz...”

ÚJ KÖNYVEK

KISS ARNOLD: SÓS ENDRE KÖNYVE

„CIÓN BÖLCSEI A HOROGKERESZT ÁRNYÉKÁBAN“

Sós Endre: Tudós, író, az igazság harcosa. Mindegyik munkája: világosságot sarjasztó, a tudás homályt űző sugárait szórja, az igazság szépségeit tükrözteti. Obskurus íróknak halálos ellensége, mint Reuchlin idejében a legkiválóbbak. Sok okulást és gyönyörűséget szerző írásai közül csak a legutóbbi megjelent „Európa drámája“ (1936) című könyvét említjük. Tömör, mélységeket látó, majdnem hogy vizionárius írás. Fáradhatatlanul tanít, pódiumon oktat, a fővárosban és a vidéken páratlan népszerűséget szerzett magának Sós Endre. Nemcsak magának, de mindenkörön az igaz ügynek is, amelyet képvisel.

Vannak az igazságnak fölavatott futárai, amerre járnak: szertefut a hazugság, s ha újra összetömrül: a Sós Endrék sohse fáradnak el az új küzdelemre. S a tudásuk, s a lángoló tehetségük annyira elsőrangú, hogy csakhamar nagykövetei lesznek az igazság láthatatlan országának, amelynek eljövételében azonban rendületlenül hiszünk.

A „Ción bölcsei a horogkereszt árnyékában“ (1937) c. munkája is a tudatlanság, a gyűlölet, az inség, az állástalanság és a nyomorúság által előidézett antiszemita hazugságok és rágalmak ellen kél hát a sikra.

Nagyérdemű munka a Sós Endre könyve. Hiszen a Ción bölcseinek jegyzőkönyvei szemenszedett hazugságok gyűjteménye. S mételety terjesztenek világszerte a félrevezetett és a félrevezetésre örömmel vágyódó feketesisakos lovagok és bárgyú tömegek között. A „Ción bölcseinek jegyzőkönyvei“ a butaságok halmaza, olyan esztelenek, akár csak a vérvád, vagy a kűtmérgezés középkori rémségei. De mikor van szüksége a gyűlölködő érdeknek és az uszító, a maga céljait látó embertelen hajsának igazságra? A tömegnek fustély van a kezében s a rablás szimatja a szemében: mohón várja a gyűlölet harsonáinak fölzengését.

Sós Endre bāmulatós tudással ismeri úgy a rágalom arzenálját, ismeri legmélyebb rejtekeiben a történeti forrásokat, alászáll búvárlámpájával a zsidó tudomány aknáiba és bányatárnáiba és az ő elsőrangú írói készségével, éles szemével, fordulatós, drámai lendületű propagatōrikus dinamikájával vádakat zúz össze, hamis, elferdített tényeket megtisztít a rájukdobott iszaptól, bevilágít a boszorkánymagura rejtett zugaiiba, megmutatja, hogy a Ción bölcsei sohase éltek, a szájukba adott „bölcseiségek“ esztelenségek. Tudás és intuició a Sós Endre fegyverzete. Reámutat a szörnyszülött munka keletkezésének idejére, létrejöttének okaira, földalatti szennyforrásainak kanyargó útjaira. Rút hamisítások, ördögagyarkodások kotyvaléka. Mesteri tolla alatt álarok hullanak le, rendörkémek, politikai ágensek és desperádók lepleződnek le. Rántal a munka tisztátalan kűtfejére, hogy miképpen bújnak össze a zsidóság luciferi ármányosai, hogy régi protokollumokat, meghamisítottakat varrjanak a zsidóság nyakába. Ezek a „jegyzőkönyvek“ váltak a horogkereszt-irányzat bizonyoságaivá. Hazugságok, most már áttetsző ferdítések a horogkereszt árnyékában.

Élvezetes könyv lenne a Sós Endre könyve.. ha nem lenne olyan fájdalmas. De szerzője: Sós Endre hálát és elismerést érdemel a tolla ragyogásáért, a szelleme szikrázásáért, gyönyörű magyar írásának művészi tökéletességéért, tudásának bőségeért, meggyőződésének bātorságáért.

SULCHAN ARUCH, a zsidó vallás törvényei dióhéjban. Fordította és összeállította: *Rosenberg* Leopold. A magyar vallásos zsidóság számára hēzagpótló jelentőséű a szerző munkája, aki fordításával hozzáférhetővé tette a zsidó vallási élet parancsait a héberül nemértők részére is.

DR. KELLNER DÁNIEL:

„A NOBEL-DÍJAS ORVOSOK ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA“

A világirodalomban először jelent meg önálló munka, amely a Nobel-díjat nyert orvosok pályafutását és felfedezéseit a nagyközönség számára is érthető formában ismerteti. A szerző, aki a pesti zsidó kórház ideggyógyászati rendelésén működik, a stockholmi Nobel-bizottságtól kapta a munkája megírásához szükséges adatokat. Az érdekes és tanulságos munka első része Nobel Alfrédnek, a dinamit feltalálójának, a díj alapítójának érdekfeszítő életrajzát ismerteti és magának a díjnak a statutumait. Első ízben 1901-ben adták ki a Nobel-díjat: *Behring*, a difteria-szérum felfedezője volt az első Nobel-díjas orvos. Az ő életleírása után következik sorban a 39 világhírű orvos felfedezéseinek ismertetése, amelyeknek átolvasásával az orvostudomány legtöbb nagy problémájával is megismerkedik az olvasó. A Nobel-díjat nyert orvosok közül az egyetlen magyar származású *Bárány* Róbert, akinek családja Rohoncra került Bécsbe, ahol a szintén magyar zsidó származású *Pollitzer* Ádám prof. fülklinikáján fedezte fel a fül beidegzésére és az egyensúlyérzésre vonatkozó törvényszerűségeket, amelyek úgy a fülészet, mint az ideggyógyászat és agysebészet szempontjából oly végtelen nagyjelentőségűek. Érdekes véletlen, hogy ugyanezen a klinikán nőtt nagygyá a szintén magyar származású *Neumann* Henrik, a bécsi fülklinikája jelenlegi világhírű professzora. A Nobel-díjas orvosok közül a zsidó származású *Bárány* Róberten kívül *Metchnikoff* Éliás, *Ehrlich* Pál, akik a szervezetnek a fertőző betegségek ellen való védekezésének, az immunitásnak a titkait derítették ki, azután *Meyerhof* Ottó, aki az angol Hill társaságában az izommozgás élettant dolgozta ki. A Bécsből Amerikába került *Landsteiner* Károly a vércsoportok felfedezésével tette nevét halhatatlanná, a Tel-Avivban működő *Warburg* Ottó pedig a sejtlélegzés rejtélyeinek kikutatásáért nyerte a Nobel-díjat. A zsidó Nobel-díjasok sorát a Gráchan működő *Loewi* Ottó zárja, aki az angol Dale társaságában idegélet-tani problémák megoldásáért nyerte el az 1936. évi Nobel-díjat. *A hét zsidó Nobel-díjas orvos* előkelő helyet foglal el a 39 kiválóság között és gyönyörű bizonyítékai a zsidó orvosok ideális eszméért való dolgozni akarásának és képességeinek. A németországi orvosok közül heten részesültek az idők folyamán a Nobel-díj kitüntetésében és közülük hárman voltak zsidószármazásúak (*Ehrlich*, *Warburg*, *Meyerhof*). A könyv mindegyik fejezete érdekfeszítő és az olvasó tanulságos betekintést nyújt e nagy egyéniségek élete megismerése közben az orvostudománynak és orvosoknak a betegségek leküzdésére irányított heroikus küzdelmeibe.

STEFAN ZWEIG ÚJ REGÉNYE: AZ ÖRÖK LÁMPÁS.

A tavaszi könyvprodukción magas pozíció illeti meg a világhírű írónak legújabb regényét, amelyhez ezúttal zsidó tárgyat választott, még pedig az első jeruzsálemi templom mózesi gyertyatartójának, a szent menorának sorsát. Ez a szimbolikus erejű templomi kegytárgy sohasem hozott a zsidóságra szerencsét. Már a zsidóság 40 évig tartó vándorlását is ennek a gyertyatartónak, a szent lámpásnak eltűnése okozta — így regélték, mesélték a zsidó bölcsek. Stefan Zweig egy csodálatosan szép kis regényben fűzi a szent ereklye további sorsát egészen addig a tragikus jelenetig, amikor egy öreg zsidó böles a Szentföldön koporsóba helyezi a rengeteg viszontagságon átment és újhól megkerült menorát, majd jeltelen sírba helyezve, az Örökkévalóra bízva a menora feltámadását, vagy végleges eltűnését. Eddig a legenda. Az olvasó egy önkéntelen sóhajtással teszi le a könyvet, mert valami csodaszépet, nagyon emberit és magas színvonalon álló kis remekművet olvasott. A könyv fordítása *Horváth* Zoltánt dícséri. Az új *Stefan Zweig*-kötet a Rózsavölgyi és Társa cég ismert, szép kollekciójában jelent meg.

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

KISS JÓZSEF EMLÉKE. A miskolci izr. polgári leányiskola és tanítónőképző-intézet március 7-én tartott Kiss József emlékünnepélye, — amelyen az intézet Kiss József szobáját is megnyitották és rendkívül gazdag, szinte teljes Kiss József ereklyegyűjteményét művészi elrendezésű kiállítás keretében mutatták be a nagy nyilvánosságnak, — messze túlnőtt az iskolai ünnepély keretein. A Kiss József Múzeumnak nemcsak kor- és irodalomtörténeti és így közvetve tudományos jelentősége, idegenforgalmi propagáló ereje van, hanem jelentős a nevelő értéke is.

A terem falait kb. 50 koszorúszalag díszítette. Ezek egy részét a költő kapta különböző ünnepi alkalmakkor, másrészüket a temetésekor megnyilvánult országos gyászról szóltak, míg egy másik csoport feleségének, Hamupipőkéjének temetéséről valók voltak. A színpadon nyert elhelyezést a költő dolgozószobájának teljes berendezése, amelyeket külön tanulmányt érdemlő ajánlásokkal imádott Hamupipőkéjének adott.

Kiss József íróasztala mellől méltatták a csendes lírikust, ünnepi beszédben. *W. Salamon Etel és dr. F. Silbermann Alice.* A múzeum megteremtése s az ünnepély rendezése dr. Serbu Adolf igazgató érdeme. Tervei és munkája alapján valóra vált az a gondolata, hogy Kiss József hagyatéka méltó keretet kapjon. *Wallesz Matild.*

Kiss József szoba a miskolci polgári leányiskolában

MEINL

Magyarország legnagyobb

kávészaküzlete

36 fióküzlet Budapesten

13 fióküzlet vidéken

EZER ÚJ TAG A PESTI SZENTEGYLETBEN. A Pesti Chevra Kadisa tagfelvételi ünnepségei ezúttal is a régi megindító bensőség jegyében folytak le. A Mult és Jövő legutóbbi számában méltatott szempontok széles körökben találtak visszhangra és a gyorsan változó mai súlyos viszonyok úgy látszik szükségessé fogják tenni, hogy a tagfelvételek évről-évre megismétlődjenek, hogy mindenki, aki a Szentegylet humánus munkájában részt akar venni, minél előbb juthasson be annak kötelékébe. Ezúttal ezer új taggal szaporodott a Chevra hatalmas tábor. Az új tagok között számos előkelőség nevével találkozunk. Nyugalmazott törzsorvosok, őrnagyok, századosok, rendőrfőtanácsosok, tanácselnökök, táblabírák, tudósok, írók, művészek és a gazdasági élet ismert tényezői jelentkeztek, hogy részt kérjenek a Chevra Kadisa munkájában. Hiszen ez a munka valóban méreteiben és jelentőségében olyan arányú, hogy mindenkinek részt kell vennie belőle, akinek a zsidóság ügye a szívében fekszik. Ebben a meggyőződésben folyt le a Chevra Kadisa idei tagfelvétele, amit bizonyára csakhamar újabb felvételek fognak követni.

A BESZTERCEBÁNYAI ZSIDÓ HITKÖZSÉG dr. Seidner Miksa orvost választotta elnökké. Az új elnök programjában a hitközség belső békéjének helyreállítását, a templom restaurálását és a kultúrélet nivójának emelését hangoztatta.

FRAU DR. LEO DEUTSCHLÄNDER, WIEN

staatl. geprüfte Pädagogin nimmt zum neuen Schuljahr 1937. Mädchen auf

Geboten wird in streng orthodox geführtem, kultiviertem Heim Unterricht in Fremdsprachen (mit anschliessendem Examen an der Universität), in jüdischen Fächern, Weltliteratur, Kunstgeschichte, Gymnastik und Haushaltung * Statt der Fremdsprachen werden auch kaufmännische Fächer gelehrt mit fremdsprachiger Korrespondenz * Für in Wien studierende Mädchen bietet das Heim Arbeitsräume und Hilfe bei den Arbeiten.

Nähere Auskünfte durch:

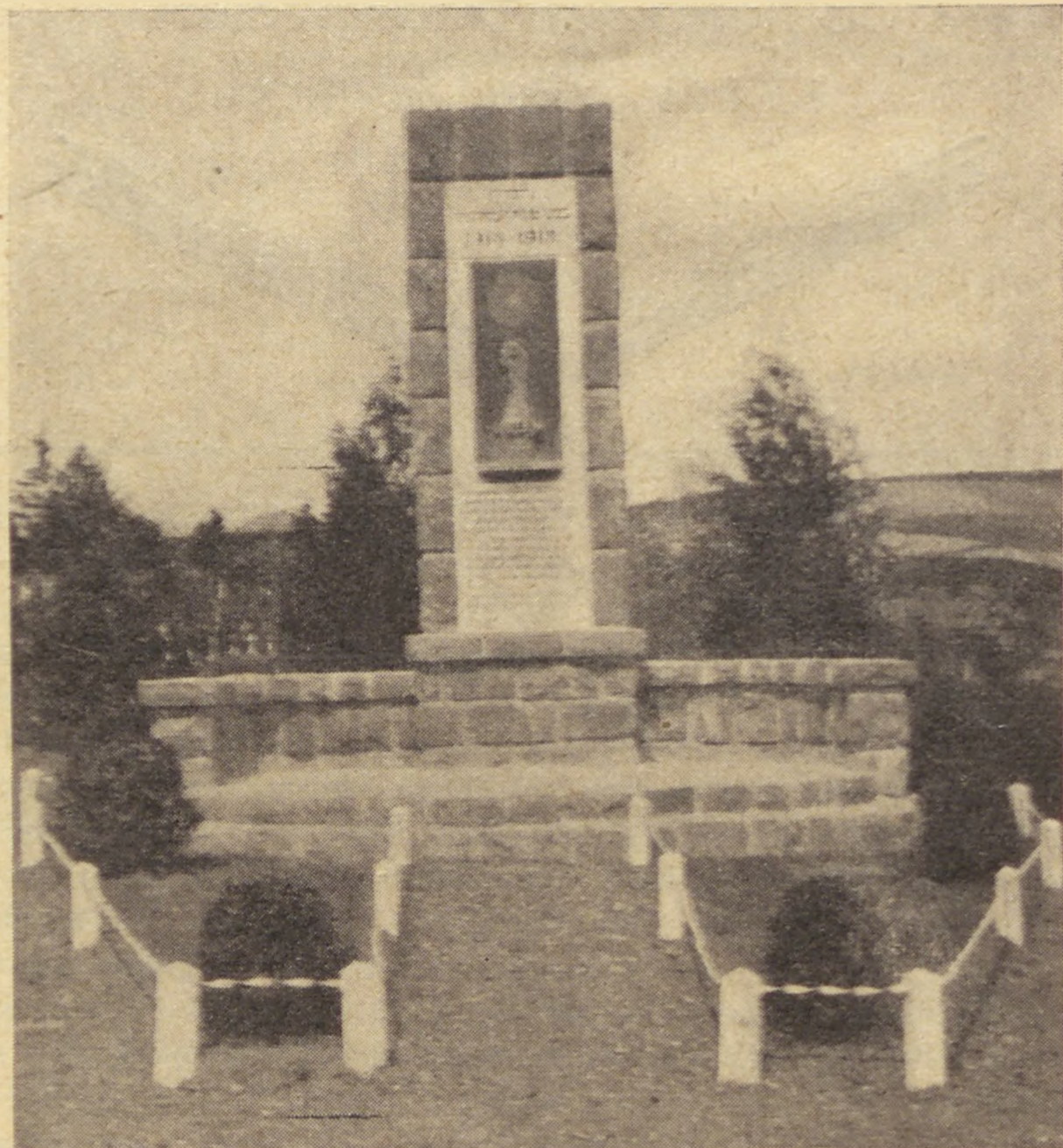
Rabbinat der Schiffschul Wien, II, Grosse Schiffgasse, Dr. Fürst Aladár, főgimnáziumi tanár, Budapest, VI, Teréz-körút 21., oder direkt durch Frau Dr. Leo Deutschländer, Wien, VII, Halbgasse 22. Tel. B. 35-8-02

LOHR MÁRIA „Kronfusz” vegytisztító és kefmestő

Gyár és központ: **VIII., Baross-utca 85** * Telefon: 1-302-37

ZSIDÓ HŐSÖK EMLÉKÜNNEPÉLYE EPERJESÉN.
Kegyeletes és bensőségesen emlékeztető ünnepély színhelye volt az eperjesi neológusok temetője, ahol hatszáz főnyi közönség jelenlétében május hatodikán délután a képünkön

látható emlékoszlopot leplezték le. A nemes akciót dr. Auszterlitz Tivadar, a Szentegylet elnöke kezdeményezte és a zsidó hitközség tizenhárom hősi halottja iránt kegyeletét Eperjes társadalma valóban nyelvi, nemzetiségi és felekezeti különbségre való tekintet nélkül rótta le. A megilletődés erejével hatott dr. Auszterlitz Tivadarnak az ünnepi beszéd folyamán tett azon bejelentése, hogy az emlékoszlopnak művészi szépségekkel gyönyörködtető reliefje a 74 éves ternyéki róm. katolikus plébánost: *Nikita* Antalt vallja mesteréül. És ugyancsak hasonló revelációképpen ha-

tott a nézőkre *Fábry* Vikornak, az evangélikus egyház eperjesi lelkészének, az országos nevű szónoknak magas-szárnyalású szónoklata, amely humanisztikus alapgondolatával felejthetetlenül varázsolta az ünnepélyt. *Schöpfli*n Géza ny. tanár, aki a világháborúban megrokkant, a volt bajtársak nevében tartott költői emelkedettséggű beszédet, és dr. *Kissóczy* József rokkant tisztársával babérkoszorút helyezett el az emlékoszlopnál. *Erőss* Dezső ny. őrnagy a volt eperjesi háziezred nevében mondott néhány, a kegyelet érzésétől fűtött szót, majd *Gottschall* kántor művészi éneke következett. Dr. *Auszterlitz* Tivadar szlovák és magyar nyelven méltatta az ünnepély jelentőségét és hálás szavakkal emlékezett meg a relief ihletett lelkű mesteréről, valamint az emlékoszlop architekturai részének a megalkotójáról: *Grossmann* Gyula mérnökről, aki harmónikus arányokkal a nemes egyszerűség méltó keretébe zárta a biblikus témájú domborművét. *Dr. Sebesi Ernő.*

RABBIBEIKTATÁSOK. Ünnepélyes keretekben iktatták be dr. *Rácz* Zoltán egri főrabbit a stat. izr. hitközség templomában. A beiktató beszédet dr. *Roth* Emil győri főrabbi tartotta. Dr. *Rácz* főrabbi emelkedett székfoglaló beszédében fejtette ki működése programját. Az avató után dr. *Grosz* József hitközségi elnök, majd a többi intézmények vezetői üdvözölték az új főrabbit. — *Siófokon* dr. *Hevesi* Simon pesti vezető főrabbi iktatta be az új főrabbit, dr. *Fábián* Tibort. Dr. *Kertész* Jenő üv. alelnök üdvözölte a vezetőség nevében az ifjú lelkipásztort, aki tartalmas székfoglaló beszédében jövőendő működését vázolta.

A VERŐ Intézet volt nyelvtanára, Krausz Hilda min. eng.

INTERNÁTUSA

**ANGOL-MAGYAR
LEÁNYNEVELŐ**

Budapest, XIV. Ida-utca 3. Telefon 2-963-13
Villanegyedben, minden típusú iskola közelében

Továbbképzés! * Nyelvek! * Zene! * Háztartás! * Sport!
Szigorúan rituális ellátás. Kérjen prospektust.

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz szállítva is * Lakodalmakat vállal elsőrendű kivitelben * Elsőrendű fajborok

Budapest, VI., Révay-utca 4/B
Telefon 1-238-43

BOROS ÉS KOHN

Cégtulajdonos: **BOROS JÓZSEF**

SIRKŐRAKTÁRA

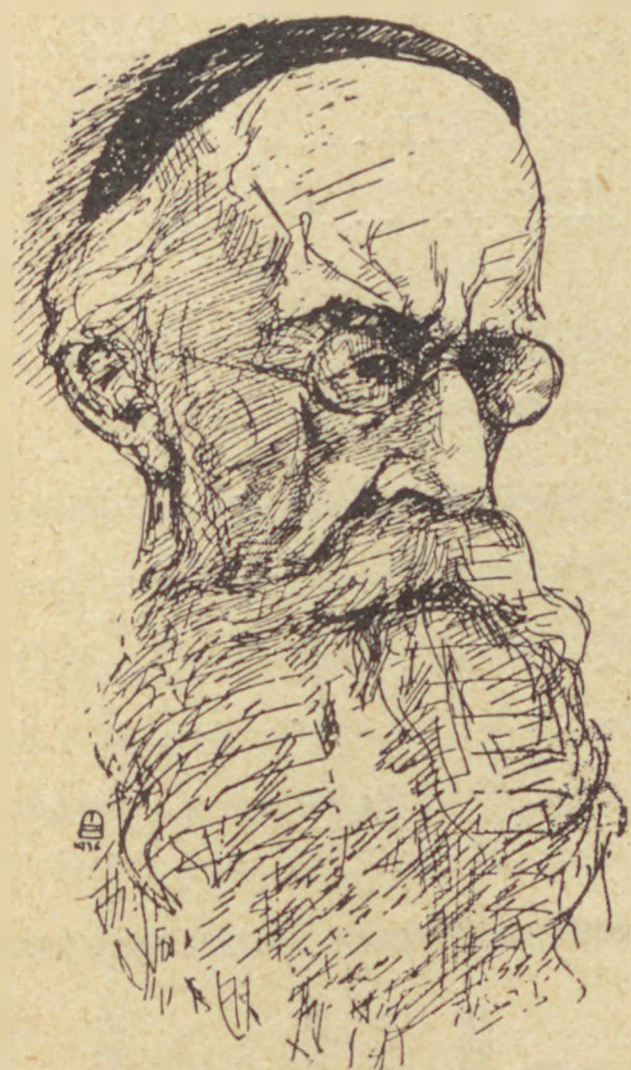
átköltözött a Helvétia-üzletházba

Budapest, Károly király-út 17

Telefon 1-414-92

Fiókraktár Dob-utca 2. szám, Diana-házban

DR. NATHAN BIRNBAUM 73 éves korában hunyt el, és mégis úgy tűnik, mintha zsidó nemzedékek sora volna már mögötte, amelyeknek alakításában történeti hivatást teljesített. Nathan Birnbaum még Herzl fellépése előtt dol-

(Menachem fia rajza után)

Fiai kiváló nevet szereztek. Prof. Salamon Birnbaum, aki a hamburgi egyetem tanára volt, a zsidó nyelvtudomány ismert művelője, Uriel Birnbaum, a festő és költő, akinek művészetét ismételten méltattuk, számos kiváló alkotással örököztette meg a nevét, Menachem Birnbaum főképp mint grafikus tűnt ki. Az elhunyt kívánságára temetésén nem tartottak gyászbeszédeket.

ÉRTÉKES PROPAGANDA A SZOMBATÉRT GYŐRÖTT. A győri hitközség követésre méltó újítást vezetett be a szombat szentségének propagálása terén. Sokszer példányban ízléses kiállítású füzetcskét terjesztenek a hívek között. Az első oldalon a templom frontjának művészi rajza és fölötte: „Köszöntsük a Szombatot Isten Házában!” Alatta pedig a szombati zsoltár: „Jertek, daloljunk az Örökkévalónak!” Aztán különböző rajzok körül jelmondatok a gyertyagyújtásról, a kiddusról, a péntekesti áldásról. „A család fő áldja meg a gyermekeket!” — tanítja egy megkapó illusztráció két kinyújtott kézfővel. És végül: „Olvasunk Bibliát, zsidó könyvet!” Ezzel általános zsidó kultúrpropaganda szolgálatába áll a győri anyahitközség. Ennek köszönhető, hogy zsúfolt templom hallgatja végig dr. Róth Emil főrabbi „Izrael útja” című előadássorozatot.

A KASSAI ORTH. HITKÖZSÉG Róth Ignác lemondásával megüresedett elnöki tisztségre Goldner Jeremiás fatermelőt választotta meg. A köztiszteletben álló elnök eddig is vezető szerepet vitt a hitközségi életben.

WEISZ ZOLTÁN: EGY EMBERI ÉLET A SZAVAK TÜKRÉBEN. Megemlékeztünk már Weisz Zoltánnak erről az érdekes könyvéről, amely valóban egy változatos és értékes élet tükrét tárja az olvasó elé. Kedves közvetlenséggel tekint végig ebben a könyvben életének különböző állomásain. De külön ki kell emelni Weisz Zoltán tősgyökeres stílusát, zamatos magyarságát, amellyel sok élményét szép irodalommal emeli. Ez nyilatkozik meg újabb novelláiban és rajzaiban is, amelyek közül mult számunkban közöltünk egyet mutatóba. Visszaemlékezéseit a kedves, jól meglátott alakok rajza teszi becsessé.

FIATAL ÖZVEGYASSZONY idősebb úriembernél vagy hölgnél házvezetőnői állást vállalna. Szíves megkereséseket „Megbízható” jelígre e lap kiadóhivatalába.

Adriatica Tengerhajózási Rt.

hetenkénti járatai

Triesztből és Genovából

**Egyiptomba,
Palesztinába,
Rhodosba, Görög-
és Törökországba,**

hetenként kétszeri járatok

**Ragusába és a Dal-
mát tengerpartra.**

Felvilágosítás és prospektus kapható:

Adriatica Tengerhajózási Rt.

**Budapest, VII, Thököly-út 2, IV., Váci
ucca 4. és az összes utazási irodákban.**

SPIRA LAZÁR, MUNKÁCSI FŐRABBI HALÁLA. Spira Lázár munkácsi főrabbi hosszú betegség után, 65 éves korában meghalt. Világhírű tekintély volt. A világ minden helyén ismerték a zsidók a nevét. Temperamentumos és harcos egyénisége gyakran harcba keverte. Különösen a cionizmussal és a cionistákkal, de még az Agadával is vívott küzdelmet. Azért mégis Palesztinában gyászkeretekben jelent meg halálának híre Jeruzsálem falain.

**NÉMETORSZÁGBAN SZÜLETETT 13 ÉVES KIS-
LÁNYOMNAK** a szünidőre játszópajtási elhelyezést keresek falura vagy tanyára olyan úri családnál, hol fontos, hogy a németen, angolon kívül keveset franciául és olaszul beszéljenek. Pór, Aréna-út 68. I.

AFOGAK HÁZI ORVOSA!

Doramad
RADIOAKTIV FOGKRÉM ÉS
SZÁJVIZ.

Foghúsvérzést
5-6 nap alatt
megszüntet. Fog-
ínysvadást 2-3
hét alatt gyógyít.

Nincs fogkő!
Hófehér fogak!
Magyarországi főlerakat:
Uránia Vegyipari és Keresk. rt.
drogériája, Budapest, II. Fő-u. 1.

A PÉCSI IZR. HITKÖZSÉG egyhangúlag, nagy lelkesedéssel immár negyedszer dr. *Deutsch Zsigmond*-ot választotta meg elnöknek. Alelnöknek ugyancsak egyhangúlag dr. *Wallerstein* Bódog főorvost. Elöljárók lettek: dr. *Balla Adolf*, *Benkő Mihály*, *Breiner Mór*, *Engelmann Gyula*, *Fischer Pál*, *Forbát Arnold*, dr. *Greiner József*, *Nyitrai Andor*, *Polák Ignác*, dr. *Porges Miksa*, *Raboz Miksa*, *Schwarcz Mór*. Az új vezetőséget Benkő József választási elnök, majd dr. *Wallenstein* Zoltán főrabbi üdvözlötte meleg szavakkal. Dr. *Wolf Mór* a közgyűlés osztatlan elismerését és köszönétét fejezte ki Benkő Józsefnek a választások nagyszerű levezetéséért. Iskolaszéki tagokká dr. *Előd Imre*, *Firnberg Salamon*, *Moldoványi Ödön*, dr. *Pál Arthur*, *Révész Miksa*, *Sebők Andor*, *Schreiber Jenő*, dr. *Schwarcz Vilmos*, dr. *Szántó László*, dr. *Pap Sándor*, *Reichmann Zsigmond* és *Weisz Gábor* választották meg.

ARANYLAKODALOM. *Steindler Zsigmond* és neje a közelmúltban ünnepelte házasságának ötvenéves évfordulóját, mellyel kapcsolatban unokahúguk, özv. *Ladány Józsefné* művészi kivitelű, dúsan aranyhímzett tóráköpenyt juttatott az Országos Bikur Cholim Dessewffy uccai templomának, ahol azt Sevuosz napján ünnepélyes keretek között felavatták.

RIMASZOMBATON A CHEVRA KADISA *Steiner Félix* kereskedőt választotta elnökké. A megválasztott elnököt az emberbaráti kötelességek mindenkor teljesítése miatt nagy tiszteletben részesítik.

TÓRAAVATÁS KOSICÉN. *Fehér Jakab* kosicei ruha-kereskedő házában a múlt hó elején ritka, szép és lélekemelő ünnepség folyt le. *Fehér* és felesége új tóratekercset írtattak jeles lengyel *szóferrel* és közvetlen a sebuot ünnep előtt történt meg a felavatás az érdemekben gazdag, minden nemes zsidó célért áldozó és lelkesedő adományozó házában. Innen *chupa* alatt vitték az új széfert az új orth. templomba.

MEGJELENT *Somlyó Zoltán* válogatott verseinek gazdag kiadása. A nemrég elhunyt kiváló magyar költő posthumus verseskötete könyvárusi forgalomba nem kerül. Megrendelhető özv. *Somlyó Zoltánnénál*, XI., *Kruspér* ucca 7. Ára: 5.— pengő. A vételár teljes összegében a költő özvegyének jut.

HÁZASSÁG

Kovács Margit és *Reiter József* (Carei Mare) házasságot kötöttek.

Hajszálak végleges kiirtása villannyal.

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz **Pollák Sarolta** kozmetikai intézete Andrássy-ut 32. I.

Cégem specialitásai: (házi kezelésre)

„Miracío” szőrtelenítőszer vagy „Miracle” szőkítőkenőcs

„Miracle” krém, szappan, poudert, rouge, a kozmetika vívmánya

(Kérjen prospektust.) Tanítvány kiképzés.

Szítaszövésű

férfi ing

trikóselyem... P 7.90

sporting..... P 5.70

Székely Jenő

Peitöfl Sándor-utca 9 és Váci-utca 7

Fej, arc vagy nyakborotválásra hölgyeknek és uraknak legtokéletebb a Sevilla depilator

Kiváló új készítmény! * 1 tégely ára P 1.40

Szaküzletekben kapható és a készítőnél **Barbien Vegyipar** Budapest, VI., Király-utca 30 * Telefon 1-195-64

Művészi kivitelű

siremlékek

Löwy-nél Budán

II., Fő-utca 79. Telefon: 1-515-81
Fiókküzet és telep III., Bécsi-ut

A régi zsidó temetővel szemben.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percrenyire

„Tempo” féregirtó

gyors, olcsó, biztos lakástakarítás, ciánózás vegyész-mérnökkel

VI., Izabella-utca 92. Hívásra azonnal jövünk

SPECIALIS PARÓKAKÉSZÍTŐ

Legszebb kidolgozású parókák, hajrészek hullámosított hajból, minden fazon a legtokéletebb kézimunka * Mérsékelt árak

HEISZ JENŐNÉ

Budapest, VII., Király-u. 53. III. 19

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 1-349-95
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár-út 34

Hungária Hírlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Schmidek Géza

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

LEÁNYAVATÁS BÉKÉSCSABÁN. Az elmúlt Sabuot-ünnep első napján volt d. e. 9 órakor a zsidó templomban az utolsó leányavatás. Ugyanis a hitközség tagjai közül néhány jámbor azt kérelmezte, hogy a leányavatás ellenkezik az ő vallásos felfogásával, tehát az vétessék le az ünnepi istentisztelet tartalmának napirendjéről. Dr. *Silberfeld* főrabbi még tovább ment. Teljesen megszüntette a békéscsabai neológ templomban az általa inaugurált és mindenestre vallásos célzattal tartott leányavatást, csak még az idén tartotta meg az idő előrehaladta miatt a szép szertartást és mint a gyertya kialvása előtt még utoljára fellobban, úgy az utolsó leányavatás a saját sírbahanyatlása előtt Békéscsabán a legszebb fényében lángolt fel utoljára. Nagy közönség volt jelen. A hitközséget *Steinberger Mór* g., dr. *Prónai Ernő* iskolaszéki elnökök, a Szentegyletet dr. *Herzog Henrik* elnök, a nőegyletet dr. *Vas Vilmosné*, a leánykiházásítót *Weisz Mihályné*, a leányegyletet *Bárány Rózsi* elnökök képviselték. Az avatást és áldást dr. *Silberfeld* Jakab főrabbi végezte. A szép énekrészeket *Wultz Gyula* kántor látta el. Fel lettek avatva: *Frankl Gabriella*, *Károlyi Ibolya*, *Kulpin Klára*, *Grósz Hedvig*, *Rosenthal Anna*, *Reisz Emilia*, *Dénes Ilona* és *Breuer Edith*, aki a következő záróimát mondotta: „Mindenható Istenünk, Saddaj, Cébaót! Félelmes és szentséges Urunk! Buzgón leomlunk dicső színed előtt, midőn avattatásunk útján az emberi rendeltetés rejtélyének nyitjára vélünk bukkanni. Mik vagyunk mi és mi a mi életünk? Ez a kérdés, mely az emberiséget izgatja. E szent falak között az élet óceánjának hullámai szelíd megnyugvássá símulnak, az életfolyam habjai csendes csobogással haladnak előttünk. Itt nincs intrika, nincs fondorkodás. Itt csak a szeretet szárnyai lebegnek fölöttünk. Ha az égboltozat pergamenné változna — hogy bölcsseink hasonlatát használjuk —, a suttogó nádasok tollakká alakulnának és az egész óceánból tinta lenne és mi valamennyien íródeákok, akkor se tudnók hozzád méltóan dicsőíteni a nevedet. Az egész világ egy fenséges Hallelujává, egy gyönyörű harmóniává, a szeretet összhangjává, az isteni áhítat csendjévé változik és benne az ember imád Téged. Amen.“

SOROZATOS VAC-HÁZASSÁGOK. Az elmúlt vasárnapon három egyházi házasságkötés volt, egy-egy a Dohány és Rombach uccai és a Bethlen téri templomban. *Rotkel Sándor*, a bajnoki kézilabda-csapat tagja *Mandl Lenkével*, a női kézilabda-csapat tagjával. — *Weiszberger Béla* sokszoros válogatott futballista *Revera Ilával*, kézilabda- és asztalitennisz-csapatok tagjával, valamint *Krámer László*, a turista-szakosztály tagja *Halpern Frici* tornász-nővel kötöttek házasságot.

VAK ÉS CSÖKKENTLÁTÁSÚ GYERMEKEK FELVÉTELE. A *lovag Wechseltmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia Vakok Tanintézetében*, Budapest, Mexikói út 60., felvételt nyerhetnek az ötödik évet betöltött, mindkét nembeli vak és csökkentlátású gyermekek. A felvételi kérvényhez csatolandó a gyermek születési, orvosi, himlőoltási bizonyítványa. Szegény szülők gyermekei díjmérséklésért, illetve ingyenes felvételért folyamodhatnak. Ez esetben szegénységi, vagy vagyonkimutatási bizonyítvány csatolandó. A növendékek bennlakók. A folyamodványok az intézet címére (Budapest, Mexikói út 60.) küldendők.

A VAC NYÁRI ÖSSZEJÖVETELEI. A VAC heti nyári összejöveteleit június 1-től kezdődőleg minden kedden este fél 10 órától tartja Vilma királynő-út 8. szám alatt.

לפני - לא תרצה - שנת A ránk következő év:

5698 az ötezres szám elhagyásával („liprát kátán“) így fog festeni: **תרצה**, amely héber szó tudvalevőleg azt jelenti: „ölj“, vagy „ölni fogsz“. Minthogy a jövő évi naptárak már most készülnek, tehát már most indítványozom az összes illetékes tényezőknek, szíves hozzájárulás végett, hogy a jövő évet úgy a naptárakban, mint bármely más alkalmazásában így jelöljék meg: **לא תרצה**, vagyis a Tízparancsolat hatodik igéjével. Ennek különösen nagy szimbolikus és erkölcsi jelentősége is volna most, amikor a világ népei egymással farkasszemet néznek és egymást egy új rettenetes világháború rémével fenyegetik. Hogy a számértékben ne legyen hiba, a „tircách“ betűi fölé egy-egy pontot teszünk. Különben is szokásos az évszámokat a Szentírás valamely mondatával megjelölni, úgy hogy az évszámot kiadó hetük fölé egy-egy pontot teszünk. Kérem indítványomat továbbadni a világ zsidó sajtójának, hogy mindenütt tudomást szerezhessenek róla. *Dr. Fuchs Jenő* (Mátészalka).

AZ IZRAELITA SZÜNIDEI GYERMEKTELEP EGYESÜLET nyaraltatási akciójára vonatkozó előkészületek már javában folynak, mert az egyesületnek ezidén is szándéka nagyszámú, üdülésre váró védenecit Diósjenőn, Péterhegyen (Óbuda) és a Balaton mellett elhelyezni. Bizalommal fordul jóakaróihoz és nemesszívű emberbarátaihoz és kéri, hogy az idén is tegyék lehetővé a főváros szegény, csenevész iskolásgyermekeinek nyári üdülését, hogy legyengült szervezetük újra megerősödjék. Adományok küldhetők az Angol-Magyar Bank, a Magyar Általános Hitelbank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank főintézetéhez, e lap kiadóhivatalához, vagy az egyesület irodájába, VII., Síp ucca 12.

SIKETNÉMA ÉS NAGYOTHALLÓ GYERMEKEK FELVÉTELE. Az *Izr. Siketnémák Orsz. Intézetében*, Budapest, Mexikói út 60. felvételt nyerhetnek az ötödik évet betöltött, mindkét nembeli siketnéma és nagyothalló gyermekek. A felvételi kérvényhez csatolandó a gyermek születési, orvosi, himlőoltási bizonyítványa. Szegény szülők gyermekei díjmérséklésért, illetve ingyenes felvételért folyamodhatnak. Ez esetben szegénységi, vagy vagyonkimutatási bizonyítvány csatolandó. A növendékek bennlakók. A folyamodványok az intézet címére (Budapest, Mexikói út 60.) küldendők.

Kendi Antal lakásberendező ipar
Sommelwels ucca 7
Külön javító és bőrfestő műhely

Ilyen még nem volt!

SERES
paplanüzem
BUDAPEST, VIII
PRÁTER-U. 53
Telef. 1-366-43

Műselyem brocat pehelypaplan 190/130 --- P **43.-**
Műselyem brocat prima vattapaplan --- P **24.-**
Dunnából pehelypaplan, műselyem brocattal átalakítom **22 pengőért**

Dr. Frenkel Bernát
vallástanár
Zsidó nevelőintézete

XIV, Szabó József-utca 14. Telefon: 1-354-71

Internátus a városligeti villanegyedben, kertés villában, minden iskolatípus közelében, fiúknak és lányoknak.

Leánytovábbképző 14 évesnél idősebbeknek közművelődés és gyakorlati irányú tanfolyamok.

Gyermek- és diáküdülő a Svábhegyen subalpin, klimatikus gyógyhatású helyen, 1700 négyesszőgöles parkban.

D i j t a l a n p r o s p e k t u s

Pension Stern Abbazia

Modern, szigorúan rituális ház.
Folyó hideg- és melegvíz, kilátás a
tengerre. Pensió 25 lírától kezdve.
Telefon 684. Kivánatra prospektus

Karmel ארטה כשר Penzió Budapest

VI., Andrásy-út 43 * Telefon 1-289-67

Villamos és autóbusz összeköttetés a város minden részébe

Elsőrendű családi penzió a város központjában, teljesen **ujjonnan** berendezve. Legnagyobb kényelem, modernül berendezett, szépfekvésű szobák folyó vízzel. Fürdőszobák. Bőséges és elismerten kitűnő konyha. Kivánatra diétikus ellátás. Figyelmes kiszolgálás. Abszolút tisztaság. Olcsó árak, hideg- és melegvíz. Referenciát a budapesti orth. rabbiság ad. Szobák napokra is igénybe vehetők. Előzetes szobafoglalás. Szíveskedjék nagybecsű látogatásával bennünket megtisztelni.

PALACE szőrmeszalón

VII., Kertész-utca 44. sz.

megnyílt!

Ahol a legjobb modellek szerint mérsékelt árban készülnek **BUNDÁK, GALLÉROK, BELÉPŐK, RÓKÁK**, stb. Javítások szakszerűen és pontosan készülnek. Szíves látogatását vételkényszer nélkül. **NERCEK, RÓKÁK** a legolcsóbban a **PALACE** szőrmeszalónban. **MOLYKÁR ELLENI MEGÓVÁS!**

MEGJELENT!
MÁSODIK KIADÁSBAN!

PATAI EDITH SZENT SZOMJÚSÁG

című nagy Palesztina-regénye

Az I. M. I. T. regénypályázatán egyedül kitüntetett és jutalmazott pályamű * Nagyszerű körkép az ujjászülető Szentföldről egy amerikai ifjú pár szerelmének romantikus útján keresztül

A regény bolti ára **P 4.80**,
a Mult és Jövő előfizetőinek
3.— pengő, kötve **4.— pengő**

Megrendelendő a kiadóhivatalban:
V., Vadász-utca 11. Telefon 1-199-55

F Ü R T H

lakástakarító- és féregirtó vállalat

Budapest, V., Csáky-utca 7. II. emelet

Telefon 1-244-55

Lealkalmasmeretes munka * Prima referenciák

MÁTRAFÜREDEN

a már évek óta közismert ort. kóser

KLEIN PENZIÓ és GYERMEKÜDÜLŐ

magasan fekvő villában, folyó-
vizes szobákkal megnyílt.
Kellemes családi otthon, szé-
pen parkírozott virágos kert.
Prospektus és érdeklődés

Klein penzió, Mátrafüred

EZÜST

DISZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR VII., KAZINCZY-UTCA 10

TELEFON: J. 1-435-28

Abbáziában meleg tengeri gyógyfürdők a „Residenz“

penzióban mind a négy emeleten kaphatók. Idősebb uraknak és hölgyeknek, szívbetegségeknél, asztmásoknak és elmeszesedésből eredő betegségeknél nagyon fontos, hogy a „Residenz“ nem fekszik magaslaton. Óriási előnye, hogy az összes előírt diéták pontosan betarthatók. Kitűnő konyha. A «Residenz»-ben minden kényelem és az összes modern komfort megtalálható, folyó meleg és hideg víz a szobákban. Lift, központi vízfűtés, 22 fokos meleg, tengerre néző, napos, loggiás és erkélyes szobák, kényelmes ágyakkal. A „Residenz“ egészen a tengerparton fekszik és nem a tengerparttal szemben. Első kategória. Feltűnő olcsó penzió-árak. Bővebb információt nyújt reggel fél kilenctől este fél hétig (Diana-patika, Károly király-út 5). Minden levélre válaszolunk és prospektust küldünk.
Telefon: 1-316-19.